

SOSIAALINEN KUNTOUTUS NUORISOTAKUUN NÄKÖKULMANA
NUORTEN TYÖPAJAN STARTTIVALMENNUKSESSA

TONJA MYLLÄRI
Tampereen yliopisto, Pori
Yhteiskuntatieteiden tiedekunta
Sosiaalityön pro gradu -tutkielma
2018

Tampereen yliopisto, Pori
Yhteiskuntatieteiden tiedekunta

MYLLÄRI, TONJA: Sosiaalinen kuntoutus nuorisotakuun näkökulmana nuorten työpajan starttivalmennuksessa.

Pro gradu -tutkielma, 78s., 1 liite.

Sosiaalityö

Ohjaaja: Satu Kalliola, Irene Roivainen & Lasse Rautniemi

Helmikuu 2018

Tässä pro gradu – tutkielmassa tutkin nuorten työpajalla toteutettavaa starttivalmennusta sosiaalisen kuntoutuksen välineenä nuorisotakuun näkökulmasta. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, miten nuorisotakuu kohtaa Porin nuorten työpajalla tehtävään starttivalmennuksen, miten nuorisotakuu vaikutti ja edelleen vaikuttaa heikossa työmarkkina-asetuksessa olevien nuorten tilanteeseen ja miten sosiaalisen kuntoutuksen tarpeeseen pystytään vastaamaan starttivalmennuksen keinoin. Tutkimusaineiston muodostivat haastattelut Satakunnan TE-palvelujen nuorten tiimin työntekijöille, Satakunnan työvoimanpalvelukeskuksen (TYP) työntekijöille, Porin nuorten työpajan yksilövalmentajalle sekä nuorisotakuutyöryhmän loppuraportti. Tutkimuksen tutkimuskysymyksinä olivat: millaiseen tarpeeseen nuorisotakuu tuli, miten sitä toteutettiin ja miten se vastaa tämän päivän tarpeisiin, miten sosiaalisen kuntoutuksen tarve näkyy asiakkaisissa sekä miten starttivalmennus koetaan ja tunnustetaan.

Nuorisotakuun tavoitteena on edistää nuoren työllistymistä tai koulutukseen hakeutumista. Kaikille alle 25 -vuotiaille ja alle 30 -vuotiaille vastavalmistuneille tarjotaan työ-, koulutus-, työkokeilu-, työpaja- tai kuntoutuspaikka viimeistään kolmen kuukauden kuluessa siitä, kun nuori on ilmoittautunut työttömäksi työnhakijaksi TE-toimistoon. Lisäksi nuorisotakuun tavoitteena on ehkäistä syrjäytymistä ja ulkopuolisuutta. Sosiaalisella kuntoutuksella tuetaan syrjäytyneiden henkilöiden osallisuutta takaisin kansalaisyhteiskunnan jäseneksi vahvistamalla hänen sosiaalista toimintakykyään sekä sosiaalisen vuorovaikutuksen edellytyksiä. Nuorten työpajoilla tehtävä starttivalmennus on matalan kynnyksen palvelua, jonka tarkoituksena on tehdä nuorelle realistisia ja hänen toiveitaan vastaavia tulevaisuuden suunnitelmia yhdessä hänen kanssaan. Lisäksi starttivalmennus on yhteisöllistä, tavoitteellista ja säännöllistä toimintaa. Työpajoilla toteutettava starttivalmennus on sosiaalihuoltolain määrittelemää sosiaalista kuntoutusta.

Tutkimuksen tulosten perusteella voidaan sanoa, että nuorisotakuu on unohtunut sekä paikallisen linjauksena että hallituksen tahtotilana. Nuorisotakuun unohtaminen mahdollistaa vastavalmistuneiden pitkäaikaistyöttömyyden ja nuorten epäuskon suomalaiseen hyvinvointivaltioon, jossa jokaisella on perustuslaillinen oikeus työntekoon. Resurssien selkeä kohdentaminen, selkeät ohjeet sekä toimiva viranomaisyhteistyö olisivat merkittävät parannuskohteet nuorisotakuun toteutumisessa.

Avainsanat: sosiaalinen kuntoutus, nuorisotakuu, starttivalmennus

University of Tampere, Pori
Faculty of Social Sciences

MYLLÄRI, TONJA: The Social Rehabilitation from the Point of View of Youth Guarantee in the Start-up Coaching.

Master's Thesis, 78 pages, 1 appendix page

Social Work

Supervisors: Satu Kalliola, Irene Roivainen & Lasse Rautniemi

February 2018

This master thesis examines the start-up coaching of young people in the workshops as a tool for social rehabilitation from the point of view of the Youth Guarantee. The aim of the study is to find out how the Youth Guarantee meets the Start-up of youth workshop in Pori, how the Youth Guarantee affects and continues to affect the situation of young people in the labour market, and how social rehabilitation can be met by start-up coaching. The research material consisted of interviews with the district of Satakunta Employment Service youth team workers, the Labour Force Service Center of Satakunta, the Pori Youth Workshop Individual Trainer and the Final Report of the Youth Guarantee Working Group. The study's research questions were: what rather purpose the Youth Guarantee stands for, how it was implemented and how it meets the today's needs, how the need for social rehabilitation is seen from the client's point of view, and how the Start-up Coaching experience is perceived and identified.

The aim of the Youth Guarantee is to promote young people's gain to education or employment. For all young people under the age of 25 and under 30 a job, training, work experience, workshop or rehabilitation job is offered within three months of being unemployed and registered at the local employment office. In addition, the aim of the Youth Guarantee is to prevent exclusion and drifting away from the society. Social rehabilitation will support the inclusion of marginalized people as members of civil society by strengthening their social capabilities and the pre-conditions for social interaction. Start-up Coaching for young people in the workshops is a low-threshold service designed to help young people plan realistic plans that match their inner desires. In addition, start-up coaching is communal, goal-oriented and regular action. Start-up Coaching at workshops is social rehabilitation defined by the Social Welfare Act.

Based on the results of the research, it can be said that the youth guarantee has been forgotten both as a local policy and as a government's intent. Forgetting of the youth guarantee has meant the newly created long-term unemployment and the youth's disbelief in the Finnish welfare state, where everyone has a constitutional right to work. Strong allocation of resources, clear guidelines and effective cooperation between authorities would be significant improvements in the implementation of the Youth Guarantee.

Keywords: Social Rehabilitation, Youth Guarantee, Start-up Coaching

SISÄLLYS

1 JOHDANTO.....	5
2 TUTKIMUKSEN TAUSTOITUS	9
2.1 Työpajatoiminta.....	9
2.2 Starttivalmennus sosiaalisessa kuntoutuksessa	10
2.3 Nuorisotakuu	12
2.4 Nuorisotyöttömyyden muutos nuorisotakuun aikana	15
3 SOSIAALINEN KUNTOUTUS	18
3.1 Lainsäädännölliset ja käsitteelliset lähtökohdat	18
3.2 Sosiaalisen kuntoutuksen kohderyhmänä nuoret.....	23
3.3 Sosiaalisen kuntoutuksen toimenpiteet ja aktivointi	24
3.4 Aktivointi – kannustuksen käänköpuoli	27
4 KRIITTISEN SOSIAALITYÖN TEORIA	32
4.1 Postmoderni sosiaalityö	32
4.2 Empowerment ja sosiaalinen kuntoutus	34
4.3 Sorretut ja sosiaalinen kuntoutus – Freireläinen näkökulma.....	36
4.4 Sosiaalityön arvot ja etiikka sosiaalisen kuntoutuksen näkökulmana	38
5 TUTKIMUSASETELMA	40
5.1 Tutkimusprosessi ja tutkimuskysymykset	40
5.2 Tutkimuksen aineisto ja aineiston keruu	41
5.3 Aineiston käsittely	43
5.4 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus.....	45
6 TUTKIMUSAINEISTON ANALYYSI	47
6.1 Aineiston luokittelu	47
6.2 Nuorisotakuu	48
6.3 Sosiaalinen kuntoutus	51
6.4 Starttivalmennus	53
7 TUTKIMUKSEN YHTEENVETO	55
8 POHDINTA	64
LÄHTEET	73
LIITTEET	

1 JOHDANTO

Hyvin toimiva sosiaalihuolto ja sen palvelujärjestelmät ovat keskeinen osa ihmisten hyvinvoinnin ja perusoikeuksien tuottamista (STM 2012:21, 11). Suomen Perustuslain (731/1999) mukaan jokaisella on oikeus välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon, jos hän ei itse kykene hankkimaan ihmisarvoisen elämän edellyttämää turvaa. Perustuslain mukaan jokaisella on oikeus riittäviin sosiaali- ja terveyspalveluihin ja julkisella vallalla on velvoite edistää kansalaisten hyvinvointia, terveyttä ja turvallisuutta. Lisäksi perustuslaki määrää, että kaikilla on oikeus hankkia toimeentulonsa valitsemallaan työllä, ammatilla tai elinkeinolla. Julkisen vallan on huolehdittava työvoiman suojelusta ja edistettävä työllisyyttä ja pyrittävä turvaamaan jokaiselle oikeus työn tekemiseen. (STM 2015a; Perustuslaki.) Vuonna 2015 astui voimaan Sosiaalihuoltolaki (1301/2014), jossa säädetään sosiaalisen turvallisuuden ja hyvinvoinnin edistämisestä. Lain tarkoituksena on edistää ja ylläpitää hyvinvointia ja sosiaalista turvallisuutta sekä vaikuttaa väestön sosiaaliseen hyvinvointiin, turvallisuuteen, toimintakykyyn ja osallisuuteen. (Sosiaalihuollon soveltamisopas 2017, 15.) Myös sosiaalinen kuntoutus tuli lakisääteiseksi vuonna 2015 uudistetussa sosiaalihuoltolaissa (Puromäki, Kuusio, Tuusa & Karjalainen 2016, 11).

Sosiaali- ja terveysministeriön (STM 2017) mukaan sosiaalisella kuntoutuksella edistetään väestön yksilöllisiä mahdollisuuksia selviytyä arjen toiminnoista, vuorovaikutussuhteista sekä oman toimintaympäristön rooleista. Sosiaalinen kuntoutus on osa monialaista kuntoutusjärjestelmää ja sitä toteutetaan lääkinnällisen, ammatillisen ja kasvatuksellisen kuntoutuksen kanssa yhteistyössä. Tarvittaessa siihen yhdistetään myös muita asiakkaan kannalta tarpeellisia palveluita. Kun yksilön ongelmat ovat pitkittyneet ja vaikeutuneet nähdään sosiaalisen kuntoutuksen taustalla olevan ymmärrys siitä, että kokonaisvaltainen työskentely on välttämätöntä. Myös sosiaalisen toimintakyvyn vahvistaminen sekä osallisuuden edistäminen ovat sosiaalisen kuntoutuksen toimenpiteinä tarpeellisia, jos yksilön tilanne sitä vaatii. Pitkään jatkuneet seuraukset työttömyydestä, erilaiset hahmotus- ja oppimisvaikeudet, vammasta tai sairaudesta sekä mielenterveys- ja käyttäytymishäiriöistä on huomioitava sosiaalisen kuntoutuksen tarpeita arvioitaessa. (STM 2017.) Sosiaalisen kuntoutuksen tavoitteena voi olla esimerkiksi arjen hallinta, päihteetön elämä, koulutukseen tai työhön liittyvien asioiden opettelu tai tuki ryhmässä toimimiseen.

Valtio on ohjannut yksilöiden elämäntulkua sosiaalis-taloudellisilla tavoitemalleilla, joita on sisältynyt mm. opiskeluun, sosiaaliturvaan, asumiseen, palkkatyöhön, perheiden työhön ja

kansalaisuuteen. Mallina on ollut yhden ammatin hankkiminen, palkkatyössä pysyvä ja koko-aikainen työsuhde sekä asuminen omassa asunnossa. Modernisaation edetessä riippuvuus muista ihmisistä vähentyy, mutta samalla ilmaantuu uusia epävarmuustekijöitä. Elämönhallinnasta tulee vaikeampaa, kun ihmiset kohtaavat erilaisia, keskenään ristiriitaisia globaaleja ja henkilökohtaisia riskejä. Ainoa tapa hallita elämäänsä on saada päättää omista asioistaan, olla riippumaton, elää omassa kodissa, jossa on itse tienatut rahat käytössä (Raitanen 2008, 201-203.) Näin ollen työ määrittelee yksilön sosiaalisen statuksen sekä identiteetin. Vastaavasti työttömyys lisää yksilön syrjäytymisriskiä sekä ulkopuolisuuden kokemusta. Työmarkkinatutkimuksissa esille noussut käsite ”syrjäytyminen” on tilanne, jolla tarkoitetaan työelämän ulkopuolelle joutumista. (Karisto, Takala & Haapola 1997, 102–108). ”Syrjäytynyt” –käsitteelle on useita määritystapoja ja esimerkiksi Köyhyyden ja sosiaalisen syrjäytymisen vastainen kansallinen toimintasuunnitelma (STM 2003, 15) on lähestynyt asiaa syrjäytymisen vastakohtaan kautta: ”Syrjäytymisen käsitteellisenä vastakohtana on osallisuuden toteutuminen. Sosiaalisen osallisuuden edistämiseksi pyritään siihen, että yhteiskunnan toiminnoista syrjään jääneet tulevat uudelleen osallisiksi näistä toiminnoista, kuten työstä, vapaa-ajan harrastuksista, koulutuksesta, kulttuurielämästä jne.”. Kirsi Juhilan mukaan sitaatissa syrjäytyminen määrittyy sosiaalisen osallisuuden toteutumattomuudeksi, osattomuudeksi, jolloin syrjäytyminen voi olla esimerkiksi työttömyyttä, harrastamattomuutta, kouluttamattomuutta tai kulttuurielämän ulkopuolisuutta. (Juhila 2006, 53.)

Nuorisotakuun toteuttaminen on valtava yhteiskunnallinen haaste. Nuorisotakuuseen kuuluvat ammatillista koulutusta vailla olevat sekä ammattitutkinnon suorittaneet nuoret. Nuorisotakuun pitäisi taata, se että nuorelle tarjotaan sellainen palvelu tai toimenpide, millä parannetaan nuoren mahdollisuuksia selviytyä työmarkkinoilla ja/tai löytää työpaikka. Aktiivitoimenpiteen pitäisi alkaa viimeistään kolmen kuukauden kuluessa työnhaun alkamisesta. Työ- ja elinkeinoministeriön kirjeessä nuorisotakuun alueellisille ja paikallisille toimijoille lukee: ”Hakipa nuorimistä tahansa apua, on hänet ohjattava juuri hänen tilanteeseensa parhaiten soveltuvaan palveluun riippumatta hallinnonalasta tai siitä, mistä hän on lähtenyt apua hakemaan” (TEM 2014a).

Nuorisotakuun toteuttaminen on yksi työpajojen tavoite. Porin kaupungin nuorten työpajan toiminnan tavoite työllisyyden hoidon strategian mukaisesti vuodelle 2016 on ollut se, että vastataan nuorisotakuun tuomiin haasteisiin ja siten parannetaan työpajatoimintaan osallistuvien nuorten arjenhallintaa ja elämäntilannetta työpajajaksolla. Lisäksi tavoitteena on, että nuorten ohjautuminen avoimille työmarkkinoille, koulutukseen tai palveluohjauksen keinoin muihin yhteiskunnallisiin palveluihin lisääntyy. Nuorisotakuun toteuttamisessa kaikkein vaikeimpana

kohderymänä pidetään niitä nuoria, jotka eivät ole mukana missään aktiivisessa toiminnassa, eivätkä hakeudu työttömäksi työnhakijaksi TE-toimistoon (TEM 2015, 24.) Tällä hetkellä ainoa lakisääteinen työllistymistä edistävä palvelu on kuntouttava työtoiminta, jonka käytön lisääminen on käytännössä todennettu. Näin ollen myös asiakkuudet vaikeutuvat, sillä esimerkiksi kuntouttavaan työtoimintaan päästäkseen asiakkaalla pitää täytyä tietyt kriteerit, kuten pitkittynyt työttömyys, puutteellinen elämänhallinta tai kuntoutuksen tarpeen selvittäminen. Nuorten sosiaalisen kuntoutuksen avulla tuetaan nuorten sijoittumista työ-, työkokeilu-, opiskelu-, työpaja- tai kuntoutuspaikkaan ja ehkäistään näissä keskeyttämistä, jolloin sosiaalinen kuntoutus voidaan nähdä osana nuorisotakuun toteuttamista. Nuoren tarvitsema tai hänelle tarjottava sosiaalinen kuntoutus voi olla esimerkiksi arkielämän taitojen oppimista, koulutuksessa tai työssä tarvittavien asioiden harjoittamista. (Sosiaalihuoltolain soveltamisopas 2017, 57.)

Sosiaalityöllä on elävä suhde yhteiskunnan vallalla olevaan politiikkaan ja sen linjauksiin. Suhde yhteiskuntaan nähdään sekä politiikan toimeen panijana, että poliittiseen keskusteluun osallistujana ja tiedottajana, mutta myös politiikan kriitikkona ja kehittäjänä. Sosiaalityöntekijät näkevät sosiaaliset ongelmat, kansalaisten arkielämän vaikeudet sekä ihmisten sosiaaliset kohtalot, jolloin voidaan ajatella, että sosiaalityöntekijät ovat yhteiskunnan näköalapaikalla. (Metteri 2012, 61.) Sosiaalityön kriittisessä traditiossa on korostettu sitä, että sosiaalityön ja sen tutkimuksen pitäisi olla kriittinen sekä yhteiskunnan rakenteiden tuottaman eriarvoisuuden, mutta myös oman toimintansa suuntaan. Sosiaalityön profiloituminen yhteiskunnan vähävoimaisten auttajana tuottaa kriittisen suhteen vallitseviin olosuhteisiin ja elämisen ehtojen toteutumiseen. Näin kriittisyys kuvaa sosiaalityön perusluonnetta. (Pohjola, Laitinen, Seppänen 2014, 17.) Kriittisen sosiaalityön teoretisoinneissa on tarkasteltu sitä, kuinka työ kohdistuu epäoikeudenmukaisuutta ja sortamista tuottavien rakenteiden muuttamiseen ja purkamiseen. Kriittinen sosiaalityö ja sen tutkimus korostavat, että usein sortoa ja epäoikeudenmukaisuutta aiheuttavia tekijöitä ei edes tiedosteta. Myös niillä, jotka ovat epäoikeudenmukaisuuden ja sorron kohteita, on tiedostaminen heikkoa. Paulo Freiren mukaan kyse on ”vääristyneestä tietoisuudesta”, koska heikompiosaiset ovat tottuneet asemaansa eivätkä kykene toimimaan tilanteensa muuttamiseksi. (Freire 2005 ref. Kivipelto 2008, 22.)

Tämä pro gradu -tutkielma on kvalitatiivinen tutkimus, jonka tarkoituksena on selvittää, miten nuorisotakuu ja sosiaalinen kuntoutus kohtaavat Porin nuorten työpajalla tehtävässä starttivalmennuksessa, miten nuorisotakuun tuleminen vaikutti ja edelleen vaikuttaa heikossa työmarkkina-asemassa olevien nuorten tilanteeseen ja miten sosiaalisen kuntoutuksen tarpeeseen pys-

tytään vastaamaan starttivalmennuksen keinoin. Tutkimus on rajattu koskemaan nuorten sosiaalista kuntoutusta. Tutkimusaineiston muodostavat haastattelut Satakunnan TE-palvelujen nuorten tiimin työntekijöille, Satakunnan työvoimanpalvelukeskuksen (TYP) työntekijöille, nuorten työpajan yksilövalmentajalle, nuorisotakuutyöryhmän loppuraportti sekä tutkimuskirjallisuus, jotka kuvaavat ja määrittävät sosiaalisen kuntoutuksen ja siihen liittyvät lähikäsitteet. Aineiston teoreettinen lähestymistapa löytyy kriittisen sosiaalityön, empowermentin sekä sorronvastaisesta ajattelusta, joka perustuu Paulo Freiren näkemyksiin.

Pro gradu –tutkielma alkaa työpajatoiminnan historian kuvaamisesta sekä starttivalmennus - käsitteen avaamisesta. Työpajojen ja starttivalmennuksen syntyä ja tilannetta olen kuvannut myös Sosionomi (YAMK) -opinnäytetyössäni, jonka tein aiheesta starttivalmennus ja sen kehittäminen Porin kaupungin nuorten työpajalla vuonna 2014 (Mylläri 2014). Lisäksi avaam nuorisotakuun käsitettä, syitä sen tulemiseen sekä kuvaan sitä, millaisena se näyttäytyy tällä hetkellä Porissa. Sosiaalityön maisteritutkintoon liittyvän pro gradu -tutkimukseni tarkoituksena on selvittää työpajalla toteutettavan starttivalmennuksen merkitystä sosiaalisen kuntoutuksen välineenä ja, miten nuorisotakuu toteutuu niiden rinnalla ja niiden kanssa.

Tutkielmassani olen pyrkinyt selvittämään sen, mitä nuorisotakuu ja sosiaalinen kuntoutus tarkoittavat tässä tutkimuksessa ja avaam niihin liittyviä lähikäsitteitä. Tutkimuksessani käytän käsitteitä ”aktivointi” ja ”aktivoinnin kääntöpuoli”. Yleensä aktivoinnin vastakohtana on ”passivointi”, mutta sosiaalisen kuntoutuksen kontekstissa ei voida puhua passivoinnista, sillä se olisi tässä yhteydessä harhaanjohtamista. Aktivoinnin kääntöpuolella tarkoitan sellaisia negatiivisävytteisiä asioita, joita aktivoinnista voi asiakkaalle seurata. Tutkimusasetelma ja tutkimusaineiston analyysi sisältävät tutkimusprosessin kuvauksen sekä haastatteluista nousseen aineiston. Aineiston, eli nuorisotakuun, sosiaalisen kuntoutuksen ja starttivalmennuksen olen jakanut omiksi luvuiksi ja käsittelen niiden välisiä yhteyksiä tutkimuksen yhteenveto -luvussa. Pohdinta -luvussa teen johtopäätöksiä, jotka pohjautuvat haastatteluista ja muusta aineistosta esille nousseisiin seikkoihin. Pohdin nuorisotakuun toteutumista Freirelaisestä näkökulmasta, sosiaalityön positiota muuttuvassa yhteiskunnassa sekä yksittäisen sosiaalityöntekijän mahdollisuuksia ja haasteita asettautua heikomman puolelle.

2 TUTKIMUKSEN TAUSTOITUS

2.1 Työpajatoiminta

Nuorten työpajatoiminta noudattaa varhaisen puuttumisen ja yhteisöllisyyden periaatteita sekä soveltaa tekemällä oppimisen ja motivoinnin menetelmiä (Opetusministeriö 2006). Työpajatoiminnassa hyödynnetään useiden eri alojen erityisosaamista siten, että niistä voidaan koota nuoren toiveita sekä tavoitteita vastaava palvelukokonaisuus. Valtakunnallinen työpajayhdistys määrittelee työpajan olevan ”yhteisö, jossa työnteen ja siihen liittyvän valmennuksen avulla pyritään parantamaan yksilön kykyä ja valmiuksia hakeutua koulutukseen tai työhön sekä parantamaan hänen arjenhallintataitojaan” (Valtakunnallinen työpajayhdistys 2015a). Työpajalla tehtävää työtä ohjaa Valtakunnallinen työpajayhdistys ry (TPY) ja järjestön sääntöjen 2 §:n mukaan yhdistyksen tarkoituksena on "kehittää ja tukea ensisijaisesti heikossa kouluttautumis- ja työllistymisasemassa olevien nuorten ja aikuisten työttömien työllistymisen ja omaehtoisen aktiivisuuden yleisiä edellytyksiä ja edistää työpajatoiminnan ja sosiaalisen työllistämisen kehitystä Suomessa". (Valtakunnallinen työpajayhdistys 2015b).

Työpajatoimintaa on järjestetty Suomessa 1980-luvulta alkaen. Työpaja oli nuorisotyön väline, jonka avulla etsittiin uusia ratkaisuja nuorten työelämä- ja koulutusratkaisuihin sekä syrjäytymisongelmiin (Pekkala 2012, 13). Työpajapalvelu oli tarkoitettu ensisijaisesti työttömille ja ammattikouluttamattomille nuorille. Nyt kolmenkymmenen toimintavuoden jälkeen työpajoilla tehtävä valmennustyö on ammatillistunut ja asiakaskunta sekä tarjottavat palvelut moninaistuneet. Työpajatoiminta sijoittuu palvelujärjestelmän reuna-alueille. Työllisyys- ja nuorisopolitiikan ohella työpajatoiminta liittyy vahvasti myös koulutus- ja sosiaalipolitiikan sektoreille. Työpajan valmennustyölle on tyypillistä se, että se kykenee ylittämään hallinnolliset ja organisatoriset sektorirajat monialaisesti ja –ammatillisesti. Näin ollen työpajatoiminnan vahvuus on toimia järjestelmän rajapinnoilla sekä valmentautujan yksilöllisten tarpeiden mukaan räätälöidyssä valmennuksessa. (Hilpinen, Huumonen, Kivirinta & Välimaa 2012, 6.)

Suomalainen työpajan perinne liittyy vahvasti oikean työn tekemiseen, ja työpajan valmennusmenetelmät perustuvat tekemällä oppimiseen. Työpajat ovat yhteisöjä, joissa työn tekemisen ja työhön liittyvien valmennusten avulla pyritään parantamaan yksilön arjenhallintakeinoja sekä kykyä ja valmiuksia hakeutua työhön tai koulutukseen. Yleisiä työelämän valmiuksia ja am-

mattitaitoa kehittäville työtehtävillä on suuri merkitys työpajavalmennuksessa. Työpajavalmennuksen tavoitteena on edistää valmentautujan työkykyä, tukea ammatillista kehittymistä ja selkiyttää hänen suunnitelmiaan ja tavoitteita suhteessa koulutukseen ja työelämään. Näiden lisäksi työpajalla harjoitellaan erilaisia työskentelytaitoja sekä arjenhallintaa. Jos esimerkiksi koulunkäynti on keskeytynyt tai yksilöllä ei ole koulunkäyntiin vaadittavia edellytyksiä, voi työpajat tarjota myös vaihtoehdon opiskelulle ja erilaiselle oppimisympäristölle. Työpajoilla tapahtuvan valmennuksen menetelmiksi ovat vakiintuneet työ- ja yksilövalmennus. Työvalmennuksen keskeinen sisältö on työkyvyn ja osaamisen kehittäminen, kun taas yksilövalmennuksessa keskitytään yksilön toiminta- ja arjenhallintakyvyn kehittämiseen ja esteiden poistamiseen työn teolta. Kun valmentautuja tarvitsee erityistä tukea elämäntilanteensa selvittämiseen, voidaan hänelle tarjota starttivalmennusta, joka on työpajan matalimman kynnyksen palvelua. (Hilpinen & ym. 2012, 5-6.)

2.2 Starttivalmennus sosiaalisessa kuntoutuksessa

Starttivalmennus sijoittuu työ- ja yksilövalmennuksen väliin niin, että se täydentää kumpaakin valmennusmenetelmää. Starttivalmennus on työpajojen matalimman kynnyksen palvelua, joka on suunnattu sellaisille henkilöille, joilla on haasteita päivärytmin muodostamisessa ja ylläpitämisessä tai muussa elämän hallintaan liittyvissä asioissa. Starttivalmennuksen tavoitteena on yksilön työ- ja toimintakyvyn tukeminen siten, että hän kokee voimaantuvansa niin, että työ, koulutus tai työpajalla jatkaminen on mahdollista. Valmentajaa autetaan löytämään vahvuutensa sekä kiinnittymään tavoitteelliseen toimintaan erilaisten toiminnallisten menetelmien avulla. Starttivalmennukseen ohjautuminen tapahtuu usein kuntien TE-toimiston, työvoiman palvelukeskuksen, sosiaalitoimen tai etsivän nuorisotyön kautta. (Huumonen 2014, 26-27.)

Starttivalmennus tarjoaa usein nykyisestä palveluvalikoimasta puuttuvan osan, millä voidaan vastata kaikkein heikoimmassa asemassa olevien ihmisten tarpeisiin. Starttivalmennus on palveluprosessin alkuvaiheen tavoitteellista, säännöllistä toimintaa sellaisille henkilöille, jotka ovat kadottaneet päivärytmin tai henkilöille, joilla on erilaisia riippuvuuksia, mielenterveysongelmia tai arjenhallintapuutteita. Starttivalmennus on pitkäjänteinen prosessi, mikä toimii jatkopolkuna esimerkiksi etsivälle nuorisotyölle ja vahvistaa valmiuksia osallistua työpajatyöskentelyyn, koulutukseen tai työelämään. (Hilpinen & ym. 2012, 37.)

Valtakunnallinen työpajayhdistys (TPY) on antanut lausunnon sosiaalihuollon lainsäädännön uudistamiseen työpajojen osalta. Työpajayhdistys katsoo, että työpajat ja etenkin starttivalmennus tarjoavat kunnille hyvän yhteistyötahon sosiaalisen kuntoutuksen toteuttamiseen. Työpajoilla toteutettavan starttivalmennuksen katsotaan olevan sosiaalista kuntoutusta, koska se pohjautuu kokonaisvaltaiselle, arkiympäristössä tapahtuvalle valmennustyölle. (Valtakunnallinen työpajayhdistys 2015b.)

Starttivalmennuksen menetelmiä käyttämällä tavoitteena on se, että pystyttäisiin vastaamaan niiden asiakkaiden tarpeisiin, jotka eivät kykene osallistumaan perinteiseen työorientoituneeseen pajaritöskentelyyn. (Hassinen 2004, 5, 84–85.) Vuosien kehittämistyön tuloksena starttivalmennus tunnetaan nykyisin starttivalmennuksena. Työpajoilla tapahtuva starttivalmennus on monialaista, moniammatillista, tavoitteellista, tavoitteellista ja säännöllistä toimintaa. Starttivalmennuksen asiakkaita voivat olla sellaiset valmentautujat, jotka tarvitsevat kokonaisvaltaista tukea elämäntilanteensa selvittämiseen sekä tulevaisuuden rakentamiseen. Toiminta on suunnattu sellaisille henkilöille, jotka tarvitsevat tukea arjenhallintaan tai joilla on erilaisia riippuvuuksia, mielenterveysongelmia, oppimisvaikeuksia tai elämänhallinnallisia puutteita. Starttivalmennuksen työote on tavoitteellista, kuntouttavaa sekä vahvuuksia ja mahdollisuuksia korostavaa ja palvelu räätälöidään jokaiselle valmentautujalle yksilölliset tarpeet huomioiden. Valmennuksen tukena käytetään pien- ja vertaisryhmiä ja se on toiminnallista sekä yhteisöllisyyttä. (Hilpinen & ym. 2012, 13.)

Starttivalmennuksen tavoitteena voi olla esimerkiksi yksilön arjenhallinnan parantuminen, voimaantuminen, luottamuksen syntyminen, osallisuuden vahvistaminen, tukiverkoston rakentaminen sekä jatkokoljujen suunnittelu ja niihin sitoutuminen sekä sosiaalisten taitojen opettelu. Starttivalmennuksen asiakkailla olevilla nuorilla on usein tai on ollut erilaisia monimutkaisia haasteita elämässään, jolloin omien vahvuuksien ja voimavarojen näkeminen on vaikeaa. Starttivalmennuksessa on tärkeää, että myönteiset asiat, nuoren saavutuksen ja vahvuudet tulevat huomioiduksi. Jokainen ihminen tarvitsee kokemuksen siitä, että on tärkeä ja osaava. Itsetuntemuksen lisääntyminen ja omien vahvuuksien löytyminen ovat tulevaisuuden kannalta ja jatkokoljuja rakentaessa merkittävässä roolissa. (Hannila-Niemelä, Oulasvirta-Niiranen & Pietikäinen 2016, 10-11.) Starttivalmennus on tiivistä yhteistyötä monialaisen palveluverkoston kanssa. Vaikka starttivalmennus soveltuu sellaisille henkilöille, joilla on monenlaisia ongelmia, ei starttivalmennuksella voida korvata muita tarvittavia kuntouttavia tai sosiaalihuollon palveluita. (Hilpinen & ym. 2012, 14.)

2.3 Nuorisotakuu

Vuonna 2011 Työ- ja elinkeinoministeriön Nuoret ja yhteiskuntatakuu -seminaarissa työministeri Lauri Ihalainen esitti, että nuorten yhteiskuntatakuu toteutetaan hallitusohjelman mukaisesti niin, että jokaiselle alle 25 -vuotiaalle ja alle 30 -vuotiaalle vastavalmistuneelle voidaan tarjota työ-, harjoittelu-, opiskelu-, työpaja- tai kuntoutuspaikka viimeistään kolmen kuukauden kuluttua työttömäksi joutumisesta. Nuorten yhteiskuntatakuulla oli kolme tavoitetta: 1) tehostaa palveluprosessia ja ehkäistä työttömyyden pitkittymistä, 2) edistää koulutukseen ja työmarkkinoille sijoittumista ja kestävien ratkaisujen aikaansaamista sekä 3) tunnistaa syrjäytymisvaaraan liittyviä tekijöitä ja edistää yhteistyössä varhaista puuttumista. Kaikille alle 25 -vuotiaalle työttömille työnhakijoille on laadittava työllistymissuunnitelma, mikä sisältää hänelle tarjottavia toimenpiteitä tai palveluja. Tarjottavat palvelut voivat olla esimerkiksi työnhakuvalmennusta, valmentavaa tai ammatillista työvoimakoulutusta tai työkokeilu-, työharjoittelu- tai työelämävalmennuspaikka, starttiraha yrityksen perustamiseen tai palkkatukityötä. Työllistymissuunnitelma pitää tehdä ennen kuin kolmen kuukauden yhtäjaksoinen työttömyys täyttyy. (Ihalainen 2011.)

Yhteiskuntatakuuta aloitettiin toteuttamaan siten, että TE- toimisto laati yhdessä työnhakijana olevan nuoren kanssa työllistymissuunnitelman kahden viikon aikana työnhauksen alkamisesta. Työllistymissuunnitelmaan kirjataan yhdessä mietityt ja sovitut tavoitteet, palvelut ja toimenpiteet, jotka tukevat nuoren työnhakua ja edistävät hänen työhön tai koulutukseen sijoittumistaan. Työ- ja elinkeinoministeriö asetti hallitusohjelman mukaisesti työryhmän valmistelemaan esitykset nuorten yhteiskuntatakuun toteuttamisesta, budjetti vaikutuksista sekä mahdollisista säädösmuutoksista siten, että takuun toimeenpano käynnistyisi täysimääräisesti vuoden 2013 alusta. Lisäksi hallitusohjelmassa varattaisiin vuosittain 60 miljoonaa euroa lisärahaa nuoriin. (Ihalainen 2011.)

Työryhmän tavoitteena oli etsiä ratkaisuja haasteisiin, kuten millä keinoin kaikki nuoret voivat lisätä työelämässä tarvittavaa osaamistaan? Miten nuoren elämässä olevat siirtymät/nivelvaiheet saadaan sujumaan ilman työttömyysjaksoja? Miten tunnistaa tuen tarve ja vastata siihen? Miten työvoimapaikat saadaan kattamaan nuorten yhteiskuntatakuun haasteet? Työryhmän tarkoituksena oli pohtia myös sitä, mitä tarvitaan, jotta tutkinnon suorittaneet nuoret sijoittuisivat työelämäänsä koulutustaan vastaaviin tehtäviin nopeammin ja miten työnantajat innostuisivat palkkaamaan nuoria ja sijoittamaan nuoren osaamisen kehittämiseen työpaikalla? Kysymys nuorten yrittäjyyden tukemisesta nosti lisäksi esiin sen, että millaista apua nuoret tarvitsevat

yrittäjyyden perustamista varten ja millaisia toimia tarvitaan, jotta yrittäjyys olisi nuorelle helpompaa ja kannustavampaa? Tavoitteena oli myös työelämän laatu ja kehittäminen. Millä tavoin työelämä houkuttelisi nuoria? Mikä on työmarkkinatoimijoiden vastuu? Millä keinoilla työelämästä saadaan houkuttelevampaa, jotta nuoret sitoutuisivat paremmin työelämään ja pitkäaikaiseen työhön, olivat kysymyksiä, joita työryhmä pyrkivät ratkaisemaan. (Ihalainen 2011.) Nuorisotakuu – työryhmä toimi vuosina 2011–2015.

Työ- ja elinkeinoministeriö asetti nuorisotakuu -työryhmän pääministeri Jyrki Kataisen hallitusohjelman mukaisesti. Nuorisotakuun oli tarkoitus olla olemassa vuoteen 2013 mennessä, joten työryhmän tarkoituksena oli valmistella ja toteuttaa tarvittavat toimet, jotta takuun käynnistäminen oli mahdollista. Pääministeri Kataisen hallitusohjelman mukaisesti nuorten yhteiskuntatakuuta toteutettaisiin niin, että ”jokaiselle alle 25-vuotiaalle nuorelle ja alle 30-vuotiaalle vastavalmistuneelle tarjotaan työ-, harjoittelu-, opiskelu-, työpaja- tai kuntoutuspaikka viimeistään kolmen kuukauden kuluessa työttömäksi joutumisesta. Jokaiselle peruskoulun päättäneelle taataan koulutuspaikka lukiossa, ammatillisessa oppilaitoksessa, oppisopimuksessa, työpajassa, kuntoutuksessa tai muulla tavoin”. Työryhmä päätti kutsua nuorten yhteiskuntatakuuta nimellä ”nuorisotakuu” 1.1.2013 alkaen. (TEM 2015, 5, 13.)

Työryhmän yhteinen näkemys oli se, että nuorilla pitää olla mahdollisuus siirtyä peruskoulusta eteenpäin niin, kuin se heille itselleen sopii. Oman alan ja elämässä eteenpäin vievän polun löytymiseen pitää olla tasavertainen mahdollisuus. Kataisen hallitus myönsi nuorisotakuun toimeenpanoon 60 miljoonaa euroa. Nuorisotakuu -työryhmän tehtävänä oli tehdä esitys siitä, miten vuosittainen lisämääräraha jaetaan ja millaisia muutoksia pitää tehdä, jotta nuorisotakuu voidaan käynnistää. Työryhmän esityksen mukaan lisämääräraha kohdennettiin 1) koulutukseen, 2) nuorisotyöhön ja 3) työllistymiseen. Työryhmä kuitenkin arvioi lisämäärärahan olevan riittämätön nostamaan ilman toisen asteen tutkintoa olevien nuorten koulutustasoa, joten työryhmä esitti, että osana nuorisotakuuta toimeenpannaan määräaikainen nuorten aikuisten osamishjelma. Nuorisotyöhön kohdennetut rahat käytettiin nuorisotyön tukemiseen ja etenkin etsivän nuorisotyön laajentamiseen sekä verkostotyön kehittämiseen, jotta työmarkkinoiden ja koulutuksen ulkopuoliset alle 25-vuotiaat nuoret löydetään ja heitä tuetaan. Nuorisotakuun tuoman lisärahoituksen myötä etsivää nuorisotyötä tehdään kaikkialla Suomessa ja nuorten työpajojen alle 29 -vuotiaiden osuus on nousussa. Kolmas painopiste, työllistyminen, sisälsi nuorten työttömien ohjaamisen sekä työvoimakoulutuksen. Vuoden 2013 aikana TE-hallinnossa tapahtui useita uudistuksia, kuten TE-toimistojen rakenneuudistus sekä TE-toimistojen palvelumallin uudistuminen päivitetyn lain julkisesta ja työvoima- ja yrityspalvelusta mukaisesti. (TEM

2015, 9–14.) Työ- ja elinkeinoministeriön tiedotustilaisuudessa 21.5.2013 työministeri Lauri Ihalainen totesi, että nuorisotakuun aikana on huoli lisääntynyt nuorten syrjäytymisestä ja työllisyydestä ja tuonut ne yhteiskunnalliseen keskusteluun. Ihalainen lisäsi vielä, että haasteena on saada myönteinen ilmapiiri konkretisoitumaan nuorten työpaikoiksi. (TEM 2013a.)

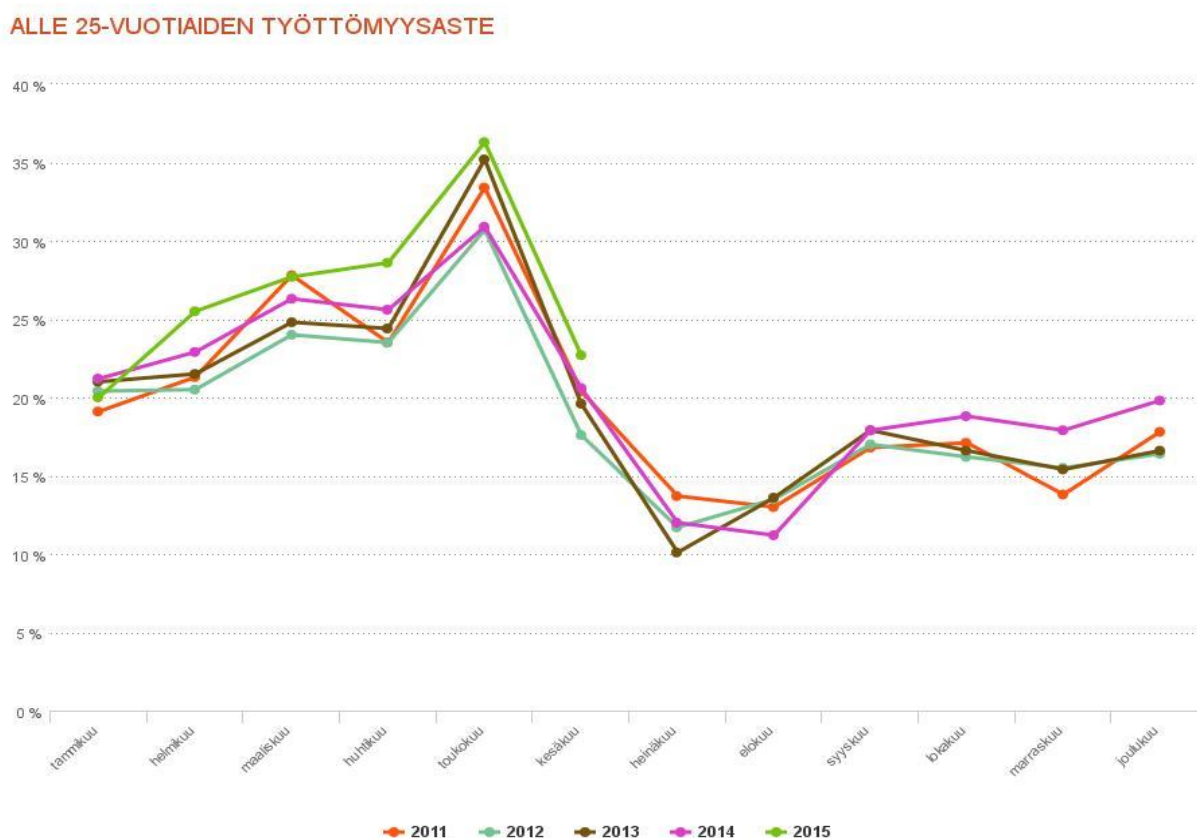
”Vuoden alussa voimaan tullut nuorisotakuu on hallituksen kärkihanke, jolta on odotettu nopeita tuloksia nuorten tilanteen parantamiseksi. Takuun toimeenpano alueilla ja kunnissa on alkanut ja tulokset syntyvät vähitellen hallinnonalojen toimien käynnistyessä vaiheittain. Nuorisotakuuseen kuuluva koulutustakuu käynnistyy varsinaisesti vuoden 2013 syksyn yhteishaussa, ja nuorten aikuisten osamishjelma alkaa syksyllä. Osana nuorisotakuuta nuorten ammatilliseen kuntoutukseen pääsyn kriteerit muuttuvat vuoden 2014 alusta lukien” (TEM 2013).

Nuorisotakuun voimaantulon myötä vakinaistettiin Sanssi-kortti, joka on harkinnanvarainen työnhaun työkalu nuorelle. Sanssi-kortin saa TE-toimistosta ja kortin avulla nuori voi osoittaa työnantajalle, että palkkaamalla hänet ja tiettyjen ehtojen täytyessä työnantaja voi saada palkkatukea (palkkakustannuksiin) noin 700 euroa kuukaudessa. Sanssi-kortti myönnetään aina määrääjäksi, kuitenkin enintään kymmeneksi kuukaudeksi. Myös oppisopimuskoulutuksen opiskelupaikkoja lisätään ja työnantajille oppisopimuskoulutuksesta maksettavia korvauksia korotetaan. (TEM 2013.)

”Hallitus tukee voimakkaasti työnantajia nuorten työllistämiseksi. Työnantaja- ja yrittäjäjärjestöt ovat olleet voimakkaasti tukena nuorisotakuun valmistelussa ja toimeenpanossa. Nyt vetoan työnantajiin, että opiskelijoita palkattaisiin kesätöihin ja vastavalmistuneita ensimmäiseen työpaikkaansa. Ensimmäisen työpaikan merkitys on äärettömän suuri myöhemmälle työuralle. On sekä työnantajille että työntekijöille tärkeää, että nuoria palkataan kehittymään ammattilaisiksi heti valmistumisen jälkeen vaikeasta taloustilanteesta huolimatta. Yhdenkin nuoren palkkaaminen on yhteiskunnallinen teko, ministeri Ihalainen korosti. Hallituksen lisäpanostus nuorisotakuun toteuttamiseen tänä vuonna (2013) on lähes 90 miljoonaa euroa. Nyt tarvitaan laajaa yhteistyötä eri toimijoiden kesken, jotta takuu saadaan arjessa toimimaan”, Ihalainen totesi. (TEM 2013.)

2.4 Nuorisotyöttömyyden muutos nuorisotakuun aikana

Nuorisotakuutyöryhmän loppuraportin mukaan nuorisotyöttömyys on kasvanut tasaisesti nuorisotakuun aikana. Työttömyys on erityisesti kasvanut lukion ja korkeakoulututkinnoiden suorittaneiden osalta ja vähiten pelkän peruskoulun päättötodistuksen saaneilla, sillä heihin on kohdennettu nuorisotakuun koulutustakuun sekä nuorten aikuisten osaamisohjelman toimet. Lukumäärällisesti eniten työttöminä ovat nuoret, jotka ovat suorittaneet toisen asteen tutkinnon. (TEM 2015, 39.) Vuonna 2012 työttömiä alle 25-vuotiaita oli 32 000, vuonna 2013 noin 38 800 ja vuonna 2014 noin 43 300 ja vuonna 2015 Tilastokeskuksen mukaan 56 000. Myös työttömyysjaksojen pituus on pidentynyt. (TEM 2015, 38; Tilastokeskus 2015.) Kuvassa 1 on nähtävissä alle 25-vuotiaiden työttömyysaste prosenttiyksikköinä vuosina 2011–2015.

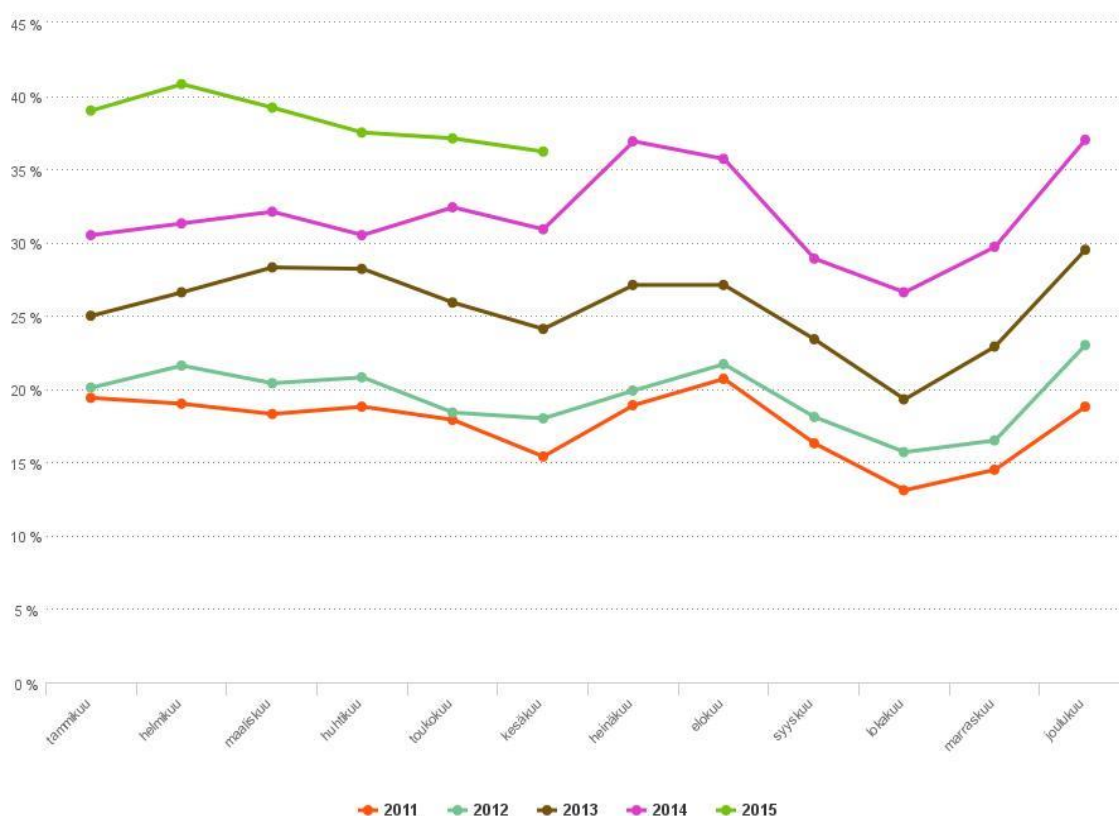

KUVA 1. Alle 25-vuotiaiden työttömien osuus vastaavan ikäisestä työvoimasta. Tilastokeskuksen valtakunnallinen luku. (Tietoa nuorista 2015a.)

Nuorisotakuussa määritellään, että ”Työ- ja elinkeinotoimiston tulee laatia yhdessä työttömänä työnhakijan olevan nuoren kanssa palvelutarpeen arvioinnin sisältämä työnhakusuunnitelma mahdollisimman pian nuoren ilmoittauduttua työttömäksi työnhakijaksi, kuitenkin viimeistään kolmen kuukauden kuluessa työnhaun alkamisesta”. Vuosina 2012-2014 tämä on toteutunut

noin 92 %:lle nuorista. TE-hallinto vastasi kasvaneeseen nuorisotyöttömyyteen tehostamalla ohjautumista työllistymistä edistäviin palveluihin. Vuonna 2012 TE-palveluissa oli valtakunnallisesti kuukausittain alle 25-vuotiaita nuoria 16 800, vuonna 2013 luku oli 19 100 ja 2014 palveluissa oli noin 22 500 nuorta. Kuvassa 2 on nähtävissä yli kolmen kuukauden työttömyyden ylittävien alle 25-vuotiaiden osuus prosentteina. Nuorisotakuu –työryhmän mukaan nuorisotyöttömyys on lisääntynyt nuorisotakuusta huolimatta eikä tehostunut palveluohjaus riittänyt siihen, että kolmen kuukauden tavoiteaikataulu olisi saavutettu. (TEM 2015, 40, 47.)

3KK TYÖTTÖMYYDEN YLITTÄVÄT ALLE 25 VUOTIAAT

KUVA 2. Alle 25-vuotiaat työttömät työnhakijat, joiden yhtäjaksoinen työttömyys ylittää valitun kuukauden aikana kolme kuukautta. (Tietoa nuorista 2015b.)

Satakunnan alueesta tehdään kuukausittain työllisyyskatsaus, joka on ELY-keskuksen Työ- ja elinkeinoministeriön työnvälitystilaston pohjalta laatima katsaus alueen työttömyyden, avoimien työpaikkojen ja työvoimapolitiittisten palveluiden viimeaikaisesta kehityksestä. (Satakunnan TE-toimisto 2016.) Nuorisotakuu on mainittu Satakunnan työllisyyskatsauksessa omana kohtanaan ensimmäisen kerran huhtikuussa 2013. Alle 25-vuotiaiden työttömien työnhakijoiden aktiivointiaste oli vuoden 2013 huhtikuussa 40,9 %, mikä oli selvästi korkeampi kuin koko

maassa keskimäärin. Eri palveluissa olevia nuoria oli huhtikuun lopulla lähes 1 000. Eniten nuoria oli työkokeilussa, melkein 300. Lähes saman verran oli työllistettynä ja työvoimakoulutuksessakin oli runsaat 200. (Satakunnan työllisyyskatsaus 4/2013.) Alle 25-vuotiaiden työttömien työnhakijoiden aktiivointiaste oli vuoden 2013 joulukuussa 33,0 %, mikä oli hieman korkeampi kuin koko maassa keskimäärin. Eri palveluissa olevia nuoria oli joulukuun lopulla vajaat 900. Nuoria oli työllistettynä 330, työkokeilussa 180, työvoimakoulutuksessa vajaa 220 ja muissa palveluissa noin 150. (Satakunnan työllisyyskatsaus 12/2013.)

Työ- ja elinkeinoministeriön työvälitystilaston mukaan Satakunnassa alle 25-vuotiaita työttömiä työnhakijoita oli vuoden 2015 joulukuun lopussa vajaat 2 300, mikä oli yli 500 enemmän kuin marraskuussa, ja lähes 200 enemmän kuin vuonna 2014. Alle 25-vuotiaiden osuus työttömistä työnhakijoista oli 14,4 %. Alle 25-vuotiaiden työttömien työnhakijoiden aktiivointiaste oli vuoden 2015 joulukuussa 22,9 %, mikä oli hieman alempi kuin koko maassa keskimäärin. Eri palveluissa olevia nuoria oli joulukuun lopulla vajaat 700. Nuoria oli työllistettynä noin 90, kuntouttavassa työtoiminnassa lähes 210, kokeilussa vajaat 160, työvoimakoulutuksessa lähes 180 ja muissa palveluissa runsaat 40. (Satakunnan työllisyyskatsaus 12/2015.) Vuoden 2016 tammikuun lopussa alle 25 –vuotiaita työttömiä työnhakijoita oli Satakunnassa 2030, mikä on 30 vähemmän kuin edellisellä vuonna. Joulukuun 2015 vertailussa nuorten työttömyys laski 230:llä. Alle 20 –vuotiaita työttömiä oli 360. (Satakunnan työllisyyskatsaus 1/2016.)

Nuorisotakuuseen liittyvää hallitusohjelman mukaista valmistelutyötä tehtiin tilanteessa, jossa työttömyys oli kasvussa ja vallalla oli taantuma. Kun nuorisotakuuta arvioidaan jälkikäteen, pitää huomioida sekä vuoden 2013 alussa tapahtuneet muutokset lainsäädännössä sekä Suomen että koko Euroopan taloudellinen tilanne. Vallalla ollut lama ja taloudellisen tilanteen heikkeneminen sekä jatkuvat säästöpaineeet johtivat tilanteeseen, jossa nuorisotakuun myötä halutut muutokset eivät toteutunutkaan toivotulla tavalla, eikä nuorten työllisyyttä parantavia tavoitteita saavutettu. Kuitenkin nuorisotakuun aikana nuorten työttömyyden kesto on pysynyt jokseenkin lyhyenä ja entistä harvempi nuori katoaa palveluiden ulottumattomiin. Nuorisotakuun vaikuttavuutta arvioinut työryhmä toimi vuosina 2011–2015. (TEM 2015, 5, 9, 13–14.)

3 SOSIAALINEN KUNTOOUTUS

3.1 Lainsäädännölliset ja käsitteelliset lähtökohdat

Sosiaalihuoltolaki:

Sosiaalihuoltolailla edistetään ja ylläpidetään kansalaisten hyvinvointia ja sosiaalista turvallisuutta. Sosiaalihuollon toimilla pyritään vaikuttamaan väestön sosiaaliseen hyvinvointiin, turvallisuuteen, toimintakykyyn ja osallisuuteen. Sosiaalihuolto pyrkii eriarvoisuuden ja syrjäytymisen vähentämiseen ja sosiaalihuoltolain yhtenä tavoitteena onkin tarpeellisten, riittävien ja laadukkaiden sosiaalipalvelujen saaminen tasavertaisin perustein. (Sosiaalihuoltolain soveltamisopas 2017, 15.)

1 § Lain tarkoitus

Tämän lain tarkoituksena on:

- 1) edistää ja ylläpitää hyvinvointia sekä sosiaalista turvallisuutta;*
- 2) vähentää eriarvoisuutta ja edistää osallisuutta;*
- 3) turvata yhdenvertaisin perustein tarpeenmukaiset, riittävät ja laadukkaat sosiaalipalvelut sekä muut hyvinvointia edistävät toimenpiteet;*
- 4) edistää asiakaskeskeisyyttä sekä asiakkaan oikeutta hyvään palveluun ja kohteluun sosiaalihuollossa;*
- 5) parantaa yhteistyötä sosiaalihuollon ja kunnan eri toimialojen sekä muiden toimijoiden välillä 1-4 kohdassa tarkoitettujen tavoitteiden toteuttamiseksi (SHL 2014).*

Suomalaisten keskeiset hyvinvointipalvelut turvataan toteuttamalla perusteellinen sosiaali- ja terveystalouden uudistus. Sosiaalihuoltolaki tuli lainvoimaiseksi 1.4.2015, poikkeuksena lain 19§ (kotipalvelu), jota sovellettiin jo 1.1.2015 alkaen ja pykäliä sovelletaan 46§, 48§ ja 49§ 1.1.2016 alkaen. (SHL 2014). Uusien sosiaali- ja terveystalouksista vastaavien alueiden toiminnan pitäisi alkaa suunnitelmien mukaisesti 1.1.2019. Sosiaali- ja terveystalouksien uudistamisen tavoitteena on väestön terveyden, hyvinvoinnin ja sosiaalisen turvallisuuden edistäminen, yhdenvertaisten sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen turvaaminen, sosiaali- ja terveydenhuollon peruspalvelujen vahvistaminen sekä kustannustehokkaan ja vaikuttavan palvelurakenteen toteuttaminen. Uudistuksen keskiössä on sosiaali- ja terveydenhuollon mahdollisimman laaja integraatio, missä perus- ja erikoispalvelut muodostavat eheän palvelukokonaisuuden. Palvelutarpeiden huomioiminen tapahtuu kokonaisuutena ja ihmisten lähipalvelut kattaa koko maan. Palvelujen hallintoa selkeytetään ja tehostetaan. (STM 2015b.) Kunnat vastaavat

sosiaali- ja terveystalvelujen järjestämisestä sekä erikseen sovitusta työllistymistä edistävästä palveluista. Kuntien lakisääteiset työllistämispalvelut ja muut velvoitteet ovat ainakin:

- Ikääntyvien työllistämispalvelu (Laki julkisista työvoima- ja yrityspalveluista 11 luku, 1 & 2 §)
- Aluevelvoite (Laki julkisista työvoima- ja yrityspalveluista 11 luku, 3 & 4 §)
- Kuntouttava työtoiminta (Laki kuntouttavasta työtoiminnasta)
- Työmarkkinatuen rahoitus (Työttömyysturvalaki)
- Työttömien terveyden edistäminen
- Kunta voi tuottaa myös muita, täydentäviä palveluita, jotka määrittyvät poliittisen tahdon mukaan (Kuntaliitto 2015).

Sosiaalinen kuntoutus:

Sosiaalihuoltolaissa (1304/2014) sosiaalinen kuntoutus määritellään yhdeksi sosiaalihuollon palveluksi. Se tarkoittaa sosiaalityön ja -ohjauksen keinoin annettavaa tukea, jonka tavoitteena on vahvistaa asiakkaan sosiaalista toimintakykyä ja osallisuutta sekä ehkäistä syrjäytymistä. Sosiaalisella kuntoutuksella tähdätään arjen selviytymiskeinojen ja elämäntalinnan paranemiseen. Lisäksi laissa korostetaan sitä, että yleensä asiakkaan sosiaalisen kuntoutuksen tarve ei ratkea yksittäisen intervention avulla. Sosiaalisen kuntoutuksen katsotaan edellyttävän tavoitteellista, pitkäjänteistä ja kokonaisvaltaista tukea, ohjausta sekä toimintaa, jolloin voidaan todeta, että sosiaalisen kuntoutuksen yksilöllinen tuki yhdistyy toiminnallisuuteen. (Hannila-Niemelä, Oulasvirta-Niiranen & Pietikäinen 2015, 12).

Aulikki Kananojan (2012) mukaan sosiaalinen kuntoutus tai sen tarve liittyy tilanteisiin, joissa sosiaalinen ”lajityypillisenä ominaisuutena” on jostakin syystä vaurioitunut, estynyt tai heikosti kehittynyt. Sosiaalisen kuntoutuksen tarpeessa olevat voidaan erottaa kahteen ryhmään: sellaisiin, jotka tarvitsevat sosiaalista kuntoutusta sairauden tai vamman perusteella ja sellaisiin, jotka tarvitsevat sosiaalista kuntoutusta sosiaalisen ulottuvuuden vuoksi, esimerkiksi päihdeongelmaiset, sosiaalisesti kyvyttömät tai rikollisuuteen taipuvat henkilöt. Tällöin sosiaalinen kuntoutus on yhtäältä kaikille kuntoutuksen muodoille kattava yleiskäsite, mutta toisaalta sanaa käytetään myös silloin kun pyritään eri tavoilla tukemaan vaikeasti syrjäytyneiden henkilöiden paluuta yhteiskunnalliseen osallisuuteen ja tyydyttävään elämäntalatuun. (Kananoja 2012, 35-36.)

7 § Sosiaalinen kuntoutus

Sosiaalisella kuntoutuksella tarkoitetaan sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen keinoin annettavaa tehostettua tukea sosiaalisen toimintakyvyn vahvistamiseksi, syrjäytymisen torjumiseksi ja osallisuuden edistämiseksi. Sosiaaliseen kuntoutukseen kuuluu:

- 1) sosiaalisen toimintakyvyn ja kuntoutustarpeen selvittäminen;*
- 2) kuntoutusneuvonta ja -ohjaus sekä tarvittaessa kuntoutuspalvelujen yhteensovittaminen;*
- 3) valmennus arkipäivän toiminnoista suoriutumiseen ja elämänhallintaan;*
- 4) ryhmätoiminta ja tuki sosiaaliin vuorovaikutussuhteisiin;*
- 5) muut tarvittavat sosiaalista kuntoutumista edistävät toimenpiteet (SHL 2014).*

Sosiaalihuoltolain mukaan kunnat vastaavat sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämisestä ja työllistymistä edistävästä palveluista. Nuorten sosiaalisella kuntoutuksella tuetaan nuorten sijoittumista työ-, työkokeilu-, opiskelu-, työpaja- tai kuntoutuspaikkaan sekä ehkäistään näiden keskeyttämistä (SHL 2014).

Sosiaalinen kuntoutus pohjautuu yksilön toimintakyvyn ja kuntoutustarpeen selvittämiseen. Yleensä sosiaalista kuntoutusta tarvitsevat asiakastilanteet eivät ratkea yksittäisten puuttumisten avulla, sillä vaikeat tilanteet ovat syntyneet pitkällä aikavälillä, jolloin myös niiden korjaaminen vaatii pitkäjänteisyyttä. Silloin kun asiakkaan elämänhallinnalliset ongelmat ovat vaikeutuneet ja pitkittyneet, pitää sosiaalisen kuntoutuksen taustalla olla ymmärrystä kokonaisvaltaisen työskentelyn välttämättömydestä. Kasautuneet ja pitkittyneet ongelmat, kuten työttömyys seurauksineen, erilaiset oppimishäiriöt, kehitysvammaisuus tai päihde- ja mielenterveysongelmista johtuvat sosiaalisen kuntoutuksen tarpeet on huomioitava sosiaalisen kuntoutuksen palvelua järjestettäessä ja palveluun pitää yhdistää myös muu sosiaalista kuntoutusta tukeva palvelu. (Sosiaalihuollon soveltamisopas 2017, 56-57.)

Sosiaalisen kuntoutuksen käsitettä voidaan lähestyä myös sairauden tai vammaisuuden kontekstissa, jolloin se voidaan ymmärtää kuntoutuksen keinoksi tai toimenpiteenä, mitä tarvitaan sairaan tai vammaisen henkilön toimintaedellytysten täyttämiseksi. Kun käsitettä tarkastellaan sanan ”sosiaalinen” kautta toiminnan tavoitteena, on sosiaalinen kuntoutus sopivampi ilmaus. (Kananoja 2012, 35-36.) Sosiaaliseen kuntoutukseen liittyy aina sosiaalisen toimintakyvyn tavoite, joita voidaan vahvistaa sellaisilla sosiaali- ja muilla keinoilla, joita ei yleensä pidetä kuntoutuksena, vaikka niillä olisikin merkittäviä kuntoutumista edistäviä vaikutuksia. Sosiaalisen

kuntoutuksen tavoite määrittelee missä, miten ja kuka sosiaalisen kuntoutuksen toiminnallista osuutta toteuttaa. Sosiaalinen tai psykososiaalinen ongelma voidaan ratkaista sosiaalisen kuntoutuksen keinoin esimerkiksi tukemalla yhteiskunnan sääntöjen noudattamisessa, riippuvuuk-sien hallinnassa, vuorovaikutustilanteiden opettamisessa tai arkielämän taitojen opettamisessa ja yhteiskunnan palvelujen käyttämisessä. Näin ollen toiminnallisuus on keskeistä sosiaalisessa kuntoutuksessa. (Sosiaalihuollon soveltamisopas 2017, 57.) Kananojan mukaan sosiaalisen kuntoutuksen keskeiset kohderyhmät ovat syrjäytymisuhan alla olevat 15–17-vuotiaat nuoret, 17–24-vuotiaat nuoret aikuiset, mielenterveyskuntoutujat, maahanmuuttajat, kehitysvammai-set, päihteidenkäyttäjät sekä pitkäaikaistyöttömät (Kananoja 2012, 35-36).

Yksilöllinen psykososiaalinen tuki ja lähityö, toiminnalliset ryhmät, vertaistuki, osallistuminen vapaaehtoistoimintaan, työtoiminta ja kaikki asiakkaalle tarjottavat palvelut ja tukitoimet sil-loin kun ne ovat osana sovittua suunnitelmaa kuuluvat sosiaalisen kuntoutuksen välineistöön. Sosiaalisen kuntoutuksen periaatteena on integroida yksilö yhteiskuntaan siten, miten hänen kykynsä ja suoriutuminen sitä vastaavat. Tavoitteeksi muodostuu se, että kaikille yhteiskunnan jäsenille mahdollistetaan yhtäläiset keinot päästä sellaisiin vuorovaikutussuhteisiin, toimintoi-hin ja rakenteisiin, jotka muodostavat tavallisen elämän perustan. Uusi lainsäädäntö vaatii so-siaalisen kuntoutuksen palvelujen kehittämistä ja lisäämistä etenkin nuorille. Tämä mahdollis-taa kunnille erilaisten ja eri asiakasryhmille soveltuvia ryhmämuotoisten palvelujen kehittämi-sen tiiviissä yhteistyössä eri toimijoiden kanssa. (Sosiaalihuollon soveltamisopas 2017, 57.)

Kuntouttava työtoiminta:

Kuntouttava työtoiminta on sosiaalihuoltolain mukaista sosiaalipalvelua sekä työttömyysturva-lain mukaista työllistymistä edistävää palvelua, jota järjestää kunta. Kuntouttavan työtoiminnan lakisääteisillä toimenpiteillä pyritään parantamaan pitkään työttömyyden perusteella työmark-kinatukea tai toimeentulotukea saavan henkilön työllistymismahdollisuuksia kannustamalla häntä osallistumaan työ- ja elinkeinohallinnon tarjoamaan koulutukseen tai muuhun työllisty-mistä edistävään toimenpiteeseen. Jos työttömyyden taustalla on työ- ja toimintakykyyn liitty-viä rajoitteita, järjestetään henkilölle tarvittaessa työllistymismahdollisuuksia parantavaa kun-touttavaa työtoimintaa. Kuntouttava työtoiminta on tarkoitettu toissijaiseksi toimenpiteeksi eikä se korvaa muihin lakeihin perustuvia työ- ja elinkeinohallinnon toimenpiteitä. (Laki kun-touttavasta työtoiminnasta 2001.)

1 § Lain tarkoitus

Tässä laissa säädetään toimenpiteistä, joilla parannetaan pitkään jatkuneen työttömyyden perusteella työmarkkinatukea tai toimeentulotukea saavan henkilön edellytyksiä työllistyä avoimilla työmarkkinoilla sekä edistetään hänen mahdollisuuksiaan osallistua koulutukseen ja työ- ja elinkeinoviranomaisen tarjoamaan julkiseen työvoimapaalveluun. Laissa säädetään myös toimenpiteisiin osallistuvan henkilön oikeuksista ja velvollisuuksista (Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 2001).

Kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain soveltaminen ja aktivointisuunnitelman laatimisvelvoite riippuvat henkilön iästä, työttömyyden kestosta, työvoimapoliittisten toimenpiteiden toteuttamisesta ja siitä, saako henkilö työttömyyden johdosta työmarkkinatukea vai toimeentulotukea (HE 328/2014). Mikäli työ- ja elinkeinotoimisto arvioi, että asiakkaalle ei voida tarjota työtä tai työllistymistä edistäviä toimenpiteitä kolmen kuukauden aikana, asiakassuunnitelmaan pitää sisältyä kuntouttava työtoiminta. Kuntouttavan työtoiminnan alkaminen edellyttää aina aktivointisuunnitelmaa, jota ennen pitää selvittää asiakkaan työllistymismahdollisuus sekä työ- ja elinkeinohallinnon toimien soveltuvuus. Aktivointisuunnitelman tekemiseen osallistuvat asiakas, työvoimaviranomainen sekä kunnan edustaja. Porissa kunnan edustaja on yleensä sosiaalityöntekijä. Henkilöllä on velvollisuus osallistua aktivointisuunnitelman laatimiseen sekä kuntouttavaan työtoimintaan, sillä kieltäytyminen johtaa toimeentuloturvan vähentämiseen. Kuntouttavaa työtoimintaa järjestetään 3–24 kuukauden jaksoissa ja henkilö osallistuu työtoimintaan toimintakykynsä mukaisesti 1–5 päivänä viikossa. Kuntouttavalla työtoiminnalla ei saa korvata työsuhteista työtä eikä sitä saa järjestää yrityksessä. (STM 2014, 36-37; Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 2001; Juhila 2006, 58-59.)

Opetus- ja kulttuuriministeriön vuonna 2014 toteuttamassa valtakunnallisen työpajakyselyn tuloksissa todetaan, että kuntouttavan työtoiminnan osuus on kasvanut merkittävästi vuosien 2011–2014 aikana. Vuonna 2014 työpajoilla olleista valmentautujista oli kuntouttavassa työtoiminnassa 8430 (noin 36 prosenttia), kun taas vuonna 2013 vastaava luku oli 6030, ja vuonna 2011 heitä oli 3830. Kuntouttavassa työtoiminnassa olevien osuus oli vuoden aikana kasvanut noin kymmenellä prosentilla eli 2400 hengellä, ollen suurempi kuin työkokeilussa olleiden määrä. (Bamming & Sundvall 2014, 16.) Kolmen viime vuoden aikana kuntouttavaan työtoimintaan osallistuneiden määrä on yli kaksinkertaistunut ja työpajatoimintaan osallistuneiden määrästä yli kolmannes ovat kuntouttavassa työtoiminnassa. (Hannila-Niemelä ym. 2015, 12.)

3.2 Sosiaalisen kuntoutuksen kohderyhmänä nuoret

Kokemusten mukaan nuorten saattaminen koulutukseen, työmarkkinoille edellyttää usein pitkäjänteistä sosiaalista tukemista. Palveluohjaukseen pohjautuvien työmenetelmien ja kuntouttavan sosiaalityön vaikutuksista on vakuuttavaa näyttöä. Keskeisenä työnä on tehokas puuttuminen niiden moniongelmaisten nuorten tilanteisiin, jotka ovat väliinputoajia pirstaloituneessa palvelujärjestelmässä tai eivät ole minkäänlaisen tuen piirissä. Nuorten kanssa työskennellessä avainsanoina ovat luottamus, pitkäjänteisyys, omatyöntekijä sekä oikea aika ja paikka. Tällä tarkoitetaan sitä, että usein nuori tarvitsee välitöntä aikaa sekä palvelun, joka on tuotu häntä lähelle ja, että osallistumiskynnys on matalalla. Integroitumisen kannalta erityinen haaste liittyy koulutuksesta syrjäytyviin nuoriin. Kun syrjäytymisen käsite yhdistyy muihin elämänhallintalisiin ongelmakohtiin, ollaan tekemisissä sellaisten tuen- ja palvelutarpeiden kanssa, joihin sektoriperustainen järjestelmä ei kykene vastaamaan. Tuen muodot pitää olla yksilöllisiä ja kun nuoria integroidaan työelämään, tulee huomioida myös paikallisten työmarkkinoiden erityispiirteet. (Kananoja, Lähteinen, Marjamäki 2011, 207-208.)

Tässä pro gradu -tutkielmassa on keskitytty sosiaalisen kuntoutuksen kontekstissa alle 30 -vuotiaisiin henkilöihin. Sosiaalihuoltolain (1304/2014) mukaan nuorella tarkoitetaan iältään 18-24 -vuotiaista henkilöä. Nuorisolaki (1285/2016) määrittää nuoren olevan alle 29 -vuotias. Työhallinto taas määrittelee nuoreksi kaikki alle 25 -vuotiaat, kuitenkin yli 17 -vuotiaat ja nuorisotakuu lisää nuoriksi 25-29 -vuotiaat vastavalmistuneet. Sosiaalihuoltolaissa (1304/2014) on erikseen määritetty nuorten sosiaalinen kuntoutus ja lain mukaan nuorten sosiaalisella kuntoutuksella tuetaan nuorten sijoittumista työ-, työkokeilu-, opiskelu-, työpaja- tai kuntoutuspaikkaan sekä ehkäistään näissä keskeyttämistä (Sosiaalihuoltolaki 2014). Tällä tarkoitetaan sitä, että sosiaalisen kuntoutuksen keinoin pyritään vahvistamaan henkilön kykyä selviytyä arkipäivän toiminnoista, vuorovaikutustilanteista sekä oman toimintaympäristönsä rooleista. Sosiaalista kuntoutusta toteutetaan tiiviisti yhteistyössä lääkinnällisen, ammatillisen ja kasvatuksellisen kuntoutuksen kanssa ja hyvä mahdollisuus tähän on esimerkiksi yhteistyö työllistymistä edistävissä monialaisessa yhteispalvelupisteessä (TYP). Työllistymistä edistävissä monialaisessa yhteispalvelupisteessä arvioidaan ja tuetaan asiakkaan työ- ja toimintakykyä yhdessä eri alan ammattilaisten kanssa. Lisäksi nuorten sosiaalisella kuntoutuksella pyritään siihen, että jokaiselle nuorelle taataan omatyöntekijän tuki. Nuoren omatyöntekijän työn tavoitteena on se, että keskeytyksiä työhön tai koulutukseen ei tulisi. Sosiaalihuoltolakiin kuuluu nuorisopalveluta-

kuu, jonka johdosta nuori saa yhden luukun kautta tukea, palvelutarpeen arvioinnin ja kohdenetun sosiaalisen kuntoutuksen. (Puromäki ym. 2016, 15; Sosiaalihuollon soveltamisopas 2017, 56-58.)

3.3 Sosiaalisen kuntoutuksen toimenpiteet ja aktivointi

Toiminnallisuus on sosiaalisen kuntoutuksen yksi peruseriaate. Toiminnallisuus ja toiminta kuntoutuksen osana räätälöidään yksilöllisten tavoitteiden ja tarpeiden pohjalta. Tavoitteisiin ja tarpeisiin voi sisältyä valmennusta arjen toiminnoista suoriutumiseen ja elämänhallintaan, vertaistukea tarjoavaa ryhmätoimintaa ja tukea sosiaalisiin vuorovaikutussuhteisiin, sosiaalista kuntoutumista edistävää työtoimintaa tai muita toiminnallisia palveluja. Kuntoutussisällöt määräytyvät yksilöllisesti, eikä uusi sosiaalihuoltolaki riitä sosiaalisen kuntoutuksen yksityiskoh- taiseen määrittelyyn. Lain mukaan sosiaalisen kuntoutuksen sisältö viedään yksilöllisesti kun- toutujan elämäntilanteeseen. Osallistuminen on kuntoutuksen osa, jos se on tavoitteellista ja sisällytetty ennalta sovittuun asiakassuunnitelmaan. Arjen taitojen oppiminen, päihitteettömyy- den hallitseminen, koulutukseen tai työhön liittyvien asioiden harjoittelu tai ryhmässä toimimiseen tarvittavan tuen saaminen voivat olla esimerkkejä tavoitteista. (Puromäki ym. 2016, 15; Sosiaalihuollon soveltamisopas 2017, 56-58).

Osallistava sosiaalityö on interventionista siinä kuin sosiaalityö yleensäkin, joka merkitsee asi- akkaan elämään tehtävää väliintuloa. Kuitenkin osallistavassa otteessa väliintulo on kansalai- suutta vahvistava. Juhilan (2006, 120) mukaan kuntouttava työtoiminta on tässä suhteessa osal- listavaa, jos sen avulla kyetään uskonsa omiin vahvuuksiin menettänyt uudelleen luottamaan omaan onnistumiseensa. Esimerkiksi työllistyminen voidaan nähdä onnistumisen kokemuk- sena. Sosiaalihuollon työelämäosallisuutta tukevan lainsäädännön ja palvelujärjestelmän uudis- tamistarpeita arvioivan työryhmän loppuraportin mukaan sellaisilta ”palveluilta, joissa tehdään työtä ilman ansiotarkoitusta, edellytetään, että toiminnan tulee olla tuettua, eli siihen tulee si- sältyä sosiaalihuollon tai kuntoutuksen ammatillisen henkilöstön tuki ja ohjaus työtehtäviin, liittyvän tuen ja ohjauksen lisäksi. Työryhmä katsoi, että esimerkiksi kuntouttavan työtoimin- nan lainsäädännön mukaisen palvelun muuttuminen em. kaltaiseksi vaatii merkittävästi enem- män sosiaalialan ja kuntoutuksen ammatillista henkilöstöä sekä palvelun järjestämistä uudella tavalla”. (Sosiaalihuollon soveltamisopas 2015, 34; STM 2014, 36.)

Tuija Kotiranta (2008, 21-23) toteaa, että aktivointia voidaan pitää yleiskäsitteenä, joka yhdistää työttömyyden ja syrjäytymisen vastaista politiikkaa. Suomessa työttömyyteen liitetään sekä aktivoinnin että kuntoutuksen käsitteitä ja ne on myös kirjattu lakiin kuntouttavasta työtoiminnasta. (Kotiranta 2008, 21-23.) Laki kuntouttavasta työtoiminnasta astui voimaan vuonna 2001 seurauksena 1990 –luvun laman rakennetyöttömyydelle. Pitkäaikaistyöttömyys ymmärretään nykyisin myös syrjäytymisen riskitekijäksi, sillä pitkittyneen työttömyyden vuoksi vähimmäisturvan eli työttömyysetuuden ja toimeentulotuen varaan. Vaikka kuntouttavan työtoiminnan taustalla ovat rakenteelliset tekijät, laki korostaa yksilötasoisia toimenpiteitä, etenkin työttömien aktivointia. Aktivointi tarkoittaa toimia, joissa oikeus vähimmäisturvaan on kytketty entistä tiiviimmin työn tekemiseen. (Juhila 2006, 58-59.) Noora Elosen, Jukka Niemelän ja Antti Saloniemen (2017, 280-281) mukaan aktiivisen työvoimapolitiikan ja aktivoinnin suhde on moninainen ja jännitteinenkin. Kuitenkin niiden tavoite on yhtenevä: työttömän saattaminen takaisin avoimille työmarkkinoille.

Iris Sandelin (2014) toteaa aktivoinnista, että asiakkaan ääni kuuluu heikosti, vaikka lain mukaan aktivointisuunnitelma tulisi tehdä yhteistyössä asiakkaan kanssa. Asiakkaan omat tavoitteet eivät toteudu, jos asiakasta ei kuunnella suunnitelmaa laadittaessa. Tämä saattaa vaikuttaa asiakkaan motivaatioon suhteessa toimintaan. Jotta myös viranomaistavoitteet onnistuisivat, on asiakkaan oman motivaation ja tavoitteiden löytäminen toiminnalle tärkeää. Sandelinin mukaan toimintatavat eivät tue asiakaslähtöisyyden toteutumista käytännössä, vaikka asiakaslähtöisyys olisikin virallisesti tavoitteeksi kirjattu. Sandelin ehdottaakin, että uudenlaisten toimintatapojen ja välineiden tuottaminen mahdollistaisi asiakkaan paremman mukaan ottamiseen, kun asiakkaiden kokemukset nostettaisiin asiantuntijatiedon rinnalle, jolloin asiakkaat nähtäisiin oman tilanteensa asiantuntijoina. Myös toimintakulttuurien tulisi tukea kokemustiedon hyödyntämistä ja viranomaisten yhteistyön tiivistämistä voisi tukea kaikkien tahojen paneutuneemman ja toisten toimintatavat huomioivamman toimintakulttuurin syntyä. Asiakkaan mukaan ottaminen toiminnan suunnitteluun vaatii asiakkaan parempaa tiedottamista omista mahdollisuuksistaan. Kuitenkin käytännön toimintatavat ovat kompleksisia, koska lainsäädäntö on tulokinnanvaraista. Olisi tärkeää luoda valtakunnallisesti yhtenäinen kanava, jonka avulla kaikki aktivointiin ja kuntouttavaan työtoimintaan osallistuvat asiakkaat olisi helppo tavoittaa. Sandelin ehdottakin, että hyvänä pohjana aktivoinninsuunnitelmaa laadittaessa voisi toimia valtakunnallinen verkkokoulutus, jolla asiakkaita tiedotettaisiin etuuksista, alueen mahdollisista sijoituspaikoista sekä toisensa poissulkevista vaihtoehdoista. (Sandelin 2014, 19-20.)

Työ- ja elinkeinoministeriön linjauksissa nuorisotakuun toteuttamisesta TE-hallinnossa (TEM 2013b, 3-4) todetaan, että keskeisintä nuorisotakuussa on palvelutarpeen arvioiminen ensimmäisessä tapaamisessa, nuoren yksilöllisten jatkosuunnitelmien tukeminen ja työllistymissuunnitelman laatiminen yhdessä nuoren kanssa sekä palvelujen tarjoaminen mahdollisimman pian. Nuoren kannalta nuorisotakuu tarkoittaa sitä, että hänen kanssaan yhteistyössä tehdään suunnitelma, eli työllistymissuunnitelma tai sitä korvaava suunnitelma, joka tukee hänen palveluprosessiaan ja sisältää tarjottavia palveluita ennen kuin kolmen kuukauden työttömyys täyttyy. Tavoitteena tällöin on se, että nuoren työttömyys ei pitkity, hän työllistyy tai hakeutuu koulutukseen. Ensimmäinen suunnitelma tulee tehdä kahden viikon kuluessa työnhaun alkamisesta, jollei sen laatiminen nuoren tilanne huomioiden ole ilmeisen tarpeetonta. Suunnitelma ja sen toteutumista seurataan ja tarkistetaan tapaamisten yhteydessä ja aina, kun työnhakija sitä pyytää.

Palvelutarpeen nopea arviointi, työllistymissuunnitelman laatiminen ja palveluprosessin välitön käynnistäminen ovat keskeistä nuorisotakuun toimeenpanossa. Alkukartoituksessa selvitetään nuoren ammattitaito, osaaminen, koulutus ja työkokemus sekä mahdolliset koulutukseen ja työhön hakeutumista estävät tai hidastavat tekijät. Suunnitelmassa sovitaan toimista, jotka edistävät nuoren työllistymistä tai koulutukseen hakeutumista. Jos nuorella ei ole valmiuksia hakeutua koulutukseen, työhön tai työkokeiluun, tulee TE-toimiston arvioida, olisiko kuntouttava työtoiminta nuorelle parhain soveltuva palvelu vai tarvitsisiko nuori muiden yhteistyötahojen palveluita. Jos näin on, nuori tulee ohjata heti tarvitsemiinsa palveluihin. Yleensä suunnitelman seuraaminen edellyttää lyhyitä tarkistusvälejä, mutta suunnitelmaa pitää tarkentaa viimeistään kuukauden kuluttua ensimmäisen tapaamisen jälkeen. Usein toistuva yhteydenpito on välttämätöntä, jotta varmistetaan palvelun aktiivinen eteneminen ja ehkäistään työttömyyden pitkityminen. (TEM 2013b, 4-5)

Jaana Lähteenmaan (2016, 2-3) mukaan vuoden 2012 jälkeen vaikeasti työmarkkinoille sijoituvien nuorten puheissa aktivointia pidettiin hyvänä, vaikka harva haastateltavista sanoi ymmärtäneensä nuorisotakuun ja aktivoinnin välistä yhteyttä. Kuitenkin mahdollisuutta tehdä jotain ”järkevää” pidettiin arvokkaana. Lähteenmaan haastattelemat nuoret pitivät järkevänä sellaisia toimintoja, joiden sisältö vastasi nuoren omaa arvomaailmaa ja suuntautuneisuutta. Työpajat saivat haastateltavilta kiitosta, sillä nuorten omat toiveet otettiin huomioon: esimerkiksi kulttuurisuuntautuneet nuoret saattoivat hakeutua kulttuuripajoihin ja käsillä tekevät puuvers-taisiin tai metallipajoihin.

3.4 Aktivointi – kannustuksen kääntöpuoli

Vappu Karjalainen ja Katri Hannikainen-Ingman (2012, 47) toteavat, että aktivointi voidaan nähdä myös työttömien kannustuksen kääntöpuolena, jolloin aktivoinnista tulee velvoittamista. Yhteiskunta ei pelkää tulleita tukea ja kannusta nuoria, vaan se voi velvoittaa heitä taloudellisten pakotteiden uhalla. Niin kutsutun aktivointipolitiikan tavoitteena on vähentää sosiaaliturvan varassa elämistä ja saada kansalaisia aktiivitoimenpiteisiin eli (takaisin) palkkatyöhön tai koulutukseen. (Karjalainen & Hannikainen-Ingman 2012, 47.)

Sisäasiainministeriö käynnisti vuonna 1997 osallisuushankkeen, jonka tehtävänä oli kansalaisten osallistumisen ja kansalaisvaikuttamisen edellytysten vahvistaminen. Hankkeen tavoitteena oli luoda kansalaisille uusia osallistumisen ja vaikuttamisen muotoja perinteisten poliittisiin järjestöihin kytkeytyneiden toimintojen rinnalle. Kyösti Raunion (2003, 112) mukaan hallinnon ylätasolta kannustaminen kansalaisyhteiskuntaan osallistumisen vaikuttamisen lähtökohtana on paradoksaalista, sillä aidon osallistumisen tulisi lähteä yksilöistä itsestään. Näin ollen kyse on sellaisten erilaisten toiminnallisten mahdollisuuksien kehittämisestä, joiden kautta kansalaiset voivat säädellä osallistumisen ja vaikuttamisen tarvettaan. Kunnollisen työttömän pitää etsiä aktiivisesti töitä, koulutettava itseään, osallistua palveluihin ja vastata työtarjouksiin eikä suinkaan nauttivan työn puutteen tuomasta lisääntyneestä vapaa-ajasta. (Elonen, Niemelä & Saloniemi 2017, 292.)

Vaikka hyvinvointivaltion palvelujen ja etuuksien ajatellaankin olevan universaaleja, toimii sosiaalityö tarveharkintaisten etuuksien ja palveluiden alueella. Tällöin se joutuu perustelemaan oikeutustaan ja omillaan selviytymisen mahdottomuuden eettistä periaatetta ja purkamaan sosiaalityön asiakkuuteen liittyvää häpeää. Ihmisillä on elämäntilanteita, joissa universaalit palvelut ja etuudet eivät ole riittäviä, vaan tarvitaan myös muunlaista huolenpitoa. Kuitenkaan tämä apu ja tuki ei saa missään tilanteessa olla vastikkeellista. Juhilan mukaan vastikkeettomuus on sitä, että huolenpitoon ei sisälly minkäänlaista ehtoa siitä, että saatu apu tai tuki pitää korvata rahallisesti tai omilla teoilla. Vastikkeettomuus tarkoittaa myös sitä, että huolenpitoon ei liitetä liian suuria odotuksia ihmisen kuntoutumisen suhteen, jolloin huolenpito voi olla pitkäaikaista tai jopa pysyvää. Sosiaalityön funktio on tällöin tarjota ihmisille kiinnipitäviä ympäristöjä ja yhteiskunnan suojaverkkoja, jotka mahdollistavat ihmisarvoisen elämän. (Juhila 2006, 169-171.)

Juho Saari (2016, 124) on tutkinut suomalaisten köyhyyttä ja huono-osaisuutta sosiaalipolitiikan näkökulmasta. Hänen mukaansa sosiaalipolitiikka on työmarkkinoihin nähden joko osallistavaa tai syrjäyttävää. Se on osallistavaa, kun se lisää ihmisten ja organisaatioiden mahdollisuuksia menestyä työelämässä ja koulutuksessa ja se on syrjäyttävää, kun se heikentää ihmisten menestymismahdollisuuksia työmarkkinoilla. Saari jakaa huono-osaisten aseman kannalta köyhyyspolitiikan aktivoivaan ja passivoivaan. Aktivoivalla köyhyyspolitiikalla pyritään kuntouttamaan, kouluttamaan tai sijoittamaan työelämään työikäisiä henkilöitä, jotka elävät viimesijaisella sosiaaliturvalla esimerkiksi sairauden, mielenterveysongelman tai iän vuoksi. Passiivinen taas tähtää elintason ja kulutusmahdollisuuksien ylläpitämiseen tulonsiirtojen ja täydentävien palvelujen avulla. Saaren mukaan toistuvasti asiakkaille esitettävät periaatteet omasta vastuusta ja vastavuoroisuudesta osoittautuvat ongelmallisiksi, vaikka niillä onkin kiistatta merkittävä rooli silloin kun huono-osaisia kannustetaan aktivointitoimenpiteisiin työhön, koulutukseen tai kuntoutukseen pääsemiseksi. Tämä johtaa siis siihen, että pitkään sosiaaliturvalla eläneiden ihmisten sosiaaliturva vastikkeellistetaan, jolloin palvelut kytketään aktivoivaan ja osallistavaan toimintaan, eikä ihmisen itsemääräämisoikeus enää toteudu. Sosiaalityössä voi joskus käydä niin, että työ tuottaa tavoitteidensa vastaisia tuloksia. Asiakkaan elämänhallinnan lisäämiseen tähtäävä toiminta voi esimerkiksi pitää elämänhallinnan matalalla tasolla, jolloin sosiaalityön arvopäämäärien uskottavuus horjuu. Konkreettinen työ vie toisaalle kuin arvopäämäärät silloin, kun toiminnan tavoitteena on asiakaslähtöisyys ja asiakkaiden hyvinvoinnin edistäminen, mutta organisaatorakenteet, työyhteisöjen toimintakulttuuri ja työskentelytavat eivät tunnista tai ei anna tilaa asiakkaiden osallistumiselle ja omatoimisuudelle. (Saari 2016, 124-129; Niiranen 2002, 63.)

Kirsi Juhilan (2006, 70) mukaan Workfare- politiikan toimeenpaneminen, aktivointisuunnitelmien laatiminen ja kuntouttavat työtoiminta ovat sosiaalityön näkökulmasta eettisesti ristiriitaisia. Kun asiakkaan tilanteeseen paneudutaan ja häntä kannustetaan, toiminta luo hänelle mahdollisuuksia saada uusia sosiaalisia kontakteja, tekemistä arkeen sekä uutta tietoa työelämästä jne. Toisaalta pulmallista on silloin, kun painopiste on asiakkaan suoriutumisen arvioinnissa yhteiskunnallisten olosuhteiden sijasta. Asiakkailta vaaditaan tiettyjä ominaisuuksia ja tekoja, kuten yhteistyökykyä, sitoutumista, työnhakusuunnitelmien tekoa ja oman itsen muokkaamista haluttuun suuntaan. Asiakkaan elämänhallinnan ja osallisuuden tukeminen voivat merkitä asiakkaalle ja työntekijälle eri asioita. Työntekijän näkökulmasta osallistumisen tukeminen on ammatillisesti hyvin tehtyä työtä, kun taas asiakkaalle kyse ei ole työntekijän hyvin tehdystä työstä vaan asiakkaan elämästä. Hän ei tulkitse, että hänen osallistumisensa johonkin toimintaan olisi ”syrjäytymisen ehkäisyä” tai ”elämänhallinnan vahvistamista”, vaan hän haluaa saada asiansa

järjestykseen, löytää ja saada apua sekä päättää omista asioistaan (Niiranen 2002, 74.) Kirsi Kankaanpää lähestyy asiaa näin: ”Kiinnostavaa on huomata, miten asiakkaan ja työntekijän tulkinnat asiakkuudesta saattavat vaihdella. Työntekijä voi todeta nuorelle, että tämä on toimeentulotuen pitkäaikaisasiakas. Nuori toteaa, että hän ei ole mikään asiakas, hänen tililleen vain tulee rahaa” (Kankaanpää 2015, 22).

Liisa Hokkasen (2009, 327) mukaan työntekijöillä ja asiakkailla on pakostakin vallan epätasapaino silloin, kun valta ymmärretään hallinnollisin ja juridisin painoituksin ja vastakohtien kautta. Kun ammatilliset käytännöt eivät tunnista kontrollia toiminnassaan, ne ylläpitävät ja uusivat vallan epätasapainoa, jolloin se toimenpide, jota työntekijä ajattelee voimaannuttavaksi, onkin asiakkaalle tukahduttava. Tällöin pahimmillaan asiakkuudesta voi tulla yksilöä määrittävä tekijä. Palvelujen käyttäminen merkitsee asiakkaalle annettuja rooleja, kuten työnhakija tai pitkäaikaistyötön. Asiakkaan tulee hyväksyä nämä annetut roolit, jolloin hän asettuu tarjottuun asiakassegmenttiin. Asiakastyön segmentointeihin liittyy vahvoja leimoja, jolloin asiakas luokitellaan johonkin ryhmään tietyn ominaisuuden tai piirteen perusteella. Tällöin asiakkaassa on jotain erilaista ja hänelle voi tulla tunne, että häntä halveksitaan ihmisenä, koska on leimaantunut. Mitä useampia leimoja on, sitä tiukemmin ne kiinnittävät asiakkaan johonkin palvelujärjestelmään ja voivat luoda mielikuvaa mahdollisesta ongelmatapauksesta. Tällöin holhoavuus asiakastyössä lisääntyy ja vastaavasti asiakkaan itsemääräämisoikeus vähenee. Työprosessi tasavertainen kumppanuus asiakkaan kannalta on vaikeaa ja asiakasta luonnehtii yhteiskunnallinen toiseus. Positiivisten voimavarojen ja asiakkaan vahvuuksien käyttäminen työprosessissa vaikeuttaa se, että asiakas leimataan mahdolliseksi ongelmatapaukseksi. Myös ihmisen oma käsitys itsestään voi muuttua negatiiviseksi, joka vie asiakkaalta viimeisetkin voimavarat, joita tarvittaisiin muutoksen tapahtumiseksi. Näin järjestelmä lisää opittua avuttomuutta. (Kankaanpää 2015, 23.)

Kirsi Juhilan mukaan instituutioiden asiakkuuden ehdot ja keskinäinen ongelmatyönjako kertovat siitä, millaisia asioita missäkin instituutiossa hoidetaan ja käsitellään. Instituutiot ovat näin tavallaan olemassa ennen asiakkaitaan, jolloin asiakkuutta voi kuvata instituution läpi tulkituksi. Kun ihminen astuu sisään johonkin palvelujärjestelmään, siellä on jo odottamassa tulkintakehyks, johon häntä sovitellaan (Juhila 2006, 223). Asiakkaan tehtävä on asettua tulkintakehyksen mukaiseen paikkaan (Kankaanpää 2015, 23).

Maarit Kallio-Savela ja Reijo Vuorento (2014) toteavat, että sosiaaliturvan uudistaminen olisi tarpeellista, sillä nykyinen etuus- ja tukiverkosto on hyvin kompleksinen, eikä sitä ole saatu

uudistettua, vaikka sitä on yritettykin. Kannustavuusongelmat jatkuvat ja keskustelua käydään siitä, onko ihmisellä oikeus ”vain olla” viimesijaisen sosiaaliturvan varassa. He kysyvätkin, että ”olisiko mahdollista uudistaa sosiaaliturvaa alle 25-vuotiaiden osalta siten, että asumistukea lukuun ottamatta kaikki muut tuet yhdistetään uudelleenlaiseksi vastikkeelliseksi aktivointitueksi?” Tähän siis sisältyisi sekä mahdollinen työmarkkinatuki että myös toimeentulotuki. Saadakseen tuen nuoren olisi osallistuttava esimerkiksi aktivointisuunnitelman mukaiseen aktivointiin. (Gretschel, Paakkunainen, Souto & Suurpää 2014, 169.) Nuorten kohdalla korostetaan ennen kaikkea heidän omaa vastuutaan ja pakote- ja vastikkeellisuuslinjan odotetaan ”pysäyttävän” nuoria pohtimaan ja korjaamaan elämäntilannettaan. Uusia näkemyksiä nuoria aidosti kannustavan ja tukevan politiikan toteuttamiseksi koulutuksellisesti ja/tai työmarkkinallisesti vaikeassa elämäntilanteessa oleville ei kuitenkaan ole juurikaan esitetty (Palola, Hannikainen-Ingman & Karjalainen 2012, 8).

Aiemmin vahva, valtion vastuuta korostanut rakenteellisen työttömyyden ajatus on vaihtunut näkemykseen, missä vain tarpeeksi aktiivisen työn etsinnän uskotaan tuottavan tulosta. Kirsi Juhilan mukaan asetelma on omiaan syyllistämään niitä pitkäaikaistyöttömiä, jotka eivät tässä onnistu. Kuntouttava työtoiminta -lain tuloksellisuutta arvioineet tutkijat ovat todenneet, että ”aktivointisuunnitelma ei ainakaan lyhyellä aikavälillä ole keino, jolla kyetään konkreettisesti lisäämään työttömien työllistymistä avoimille työmarkkinoille”. Työllistymistoimenpiteisiin velvoittaminen voi jopa huonontaa heikossa asemassa olevien työttömien työllistymistä. Heille olisikin tärkeämpää keskittyä heidän ahdistuksen vähentämiseen kuin pakottaa heitä hakemaan olemattomia työpaikkoja ja jatkuvasti kohtaamaan pettymyksiä. (Juhila 2006, 60). Sakari Aholan ja Loretta Gallin (2010, 141) mukaan epäonnistumisensa joutuneiden kohdalla vastuunottoa itsestään ja valinnoistaan sekä sisäisen motivaation vaatiminen nuorelta on vaikeaa. Motivoituminen on hankalaa esimerkiksi tilanteissa, jossa nuori ennakoi mahdollista epäonnistumisestaan. Jos tällaisessa tilanteessa nuorelle sanotaan, ettei häntä voi auttaa, koska hän ei ole tarpeeksi aktiivinen tai motivoitunut, voi nuori kokea tulleensa hylätyksi ja hänen epäonnistumisajatuksensa vahvistuvat entisestään. (Ahola & Galli 2010, 141.)

Tuen ja kontrollin ristiriitaisesta luonteesta toimenpiteiden sosiaalisen kuntoutuksen kontekstissa voivat esimerkkinä olla nuorten työpajat. Työpajat ovat pakkoon perustuvia, mutta toisaalta ne tarjoavat tilan esimerkiksi nuorten kulttuurisen identiteetin vahvistamiseen. Työpajat syntyivät paikkaamaan ammatillisen koulutuksen puuttumista ja tukemaan nuorten työllistymistä. Näin ollen työpajat sijoittuvat työllistymistä tukevien järjestelmien harmaalle alueelle,

yhdessä oppisopimuskoulutuksen ja koulutukseen liitetyn pakkohaun kanssa. Työpajat ovat sosiaalityön kannalta kiinnostavia syrjäytyneiden nuorten kohtaamispaikkoja. Nuoret ovat työttömiä ja monet ovat ammattikouluttamattomia ja osalla heistä on myös sosiaalisia ongelmia. He ovat voineet syrjäytyä sosiaalistumisen valtavirrasta tai tietoisesti rakentaneet vaihtoehtoista kulttuurista orientaatiota, jopa vastakulttuurista. Kuitenkin työpajatkin ovat työttömyyden hoidon apparaattia, jossa nuoret velvoitetaan osallistumaan pajan toimintaan yhtenä aktiivi- tai aktivoitimenpiteenä. (Toikko 2001, 280-281.)

Aktivointi voidaan määrittää sellaisten toimenpiteiden kokonaisuudeksi, jolla asiakkaiden työllistymistä edesautetaan. Nämä toimenpiteet voivat olla esimerkiksi toimeentuloturvan tiukennuksia tai lisäehtojen asettamista etuuden saamiselle sekä varsinaisia aktivointitoimenpiteitä, kuten työllistämistä, koulutusta tai kuntoutusta. Toimenpiteet voivat siis olla sekä sanktioita että kannustimia. Sanktioiden tarkoituksena on tehdä työ sosiaalityöksi houkuttelevammaksi vaihtoehdoksi, kun taas kannustimet pyrkivät kannustamaan kohti avoimia työmarkkinoita. Näin ollen aktivointi on samalla sekä keppi että porkkana. (Juhila 2006, 58-59.)

Tässä aktivoinnin paradoksissa korostuu sosiaalityöntekijän oma eettisyys sekä oikeudenmukaisuudentaju suhteessa aktivointiin ja sen toimenpiteisiin. Koska sosiaalityö yhteiskunnallista eriarvoisuutta vastaan taistelevana toimintana ei milloinkaan ole vapaa arvo- ja moraalikysymyksistä, voidaan sosiaalityötä tarkastella myös kriittisen realismin ja emansipaation ulottuvuuksilla. Sosiaalisten ongelmien yksilökeskeiset selitysmallit ovat nivoutuneet yhteen omavastuuta ja aktivoitumista korostavan ideologian kanssa. Tämän vuoksi keskustelua on lisättävä siitä, millaisia vaikutuksia sosiaalisilla rakenteilla on yksilöiden elämiin ja miten pitkälle yksilöitä voidaan vastuuttaa? (Pekkarinen & Tapola-Haapala 2009, 184.)

4 KRIITTISEN SOSIAALITYÖN TEORIA

4.1 Postmoderni sosiaalityö

Postmodernissa sosiaalityössä pyritään poisoppimaan kaiken selittävästä ja määrittävästä kerrosta sekä vallitsevan totuuden palvomisesta. Postmodernissa ajattelussa on tultu tietoisiksi sosiaalialan työn muuttuvuudesta, monimutkaisuudesta ja ei-jatkuvuudesta. Samalla asiantuntijuudessa tapahtuu muutoksia, joissa varmuus ja oikeassa olemisen oikeutus kyseenalaistuvat. Tilalle tulevat neuvotteleva asiantuntijuus, tiedonmuodostamisen kumppanuus sekä valtakysymysten tarkastelu. Reflektiivinen tiedon tuottaminen ja kokemusperäinen oppiminen ovat perustana ammatilliselle asiantuntijuudelle sekä sosiaalialan koulutuksen kehittymiselle. Uudet vaatimukset sosiaalityön teorioissa sekä käytännöissä ovat auttaneet luomaan ja rakentamaan sosiaalityön tutkimusta, teoriaa ja eettisesti vastuullista asiantuntijuutta. Postmodernismi lisää sosiaalityön ihmiskasvoisuutta. (Lister 2010, 105; Mäntysaari ym. 2009 136–137, 153).

Kapea-alaisen näkökulman mukaan kriittisen sosiaalityön teoria tunnetaan perinteisestä sosiaalityöstä, jossa on tietyt arvot. Teorian katsotaan olevan kriittinen, kun se etsii sosiaalisia muutoksia oikeudenmukaisuuden, tasa-arvon ja emansipaation alueilta. (Gray & Webb 2014, 100). Postmodernismissä ei katsota universalismin toteutuvan tasa-arvoisena kohteluna kaikille ihmisille, sillä kaikki ovat erilaisia ihmisiä erilaisin taustoin. (Lister 2010, 105.) Kriittinen sosiaalityö nojautuu tiiviisti postmoderneihin sosiaalityön teorioihin, jossa kriittisyyden katse on rakenteellisten yhteiskunta-analyysien sijasta paikallisissa käytännöissä rakentuvissa tiedoissa, asiantuntijuuksissa sekä valtasuhteissa, joihin sosiaaliset, taloudelliset ja poliittiset makrorakenteet kietoutuvat. Näin ollen kriittinen teoria ymmärretään käytännön kautta muodostuvaksi eikä niinkään johonkin valmiiseen teoriaan pohjautuvaksi. Postmoderni kriittinen sosiaalityö kytkeytyy tiiviisti sosiaalityöntekijän ja asiakkaan väliseen kumppanuussuhteeseen, jolloin kriittisyys on rinnalla seisomista, vastavuoroista keskustelua sekä muutokseen sitoutumista. (Juhila 2006, 144–145.)

Kriittisen sosiaalityön näkymät ovat levinneet kapitalismin kritiikin ja luokkaerojen tunnistamisesta painottamaan laajemmin myös erilaisten vallan ja sorron lähteiden tunnistamista postmodernistista näkökulmista käsin (Baltzar 2013, 20). Useista radikaalin sosiaalityön arvoista, kuten yhteisöllisyydestä, tasa-arvoisuudesta, voimaannuttamisesta, feminismistä ja antirasismistä on tullut osa sosiaalityön valtavirtaa. Radikaalin sosiaalityön kannattajien esiin nostamat

kysymykset ja käsitteet, kuten empowermet, ovat unohtuneet nimenomaan kriittisen sosiaalityön käsitteinä ja niitä on alettu käyttämään eri hallinnon aloilla arkikielessä. (Lister 2010, 173–175; Mäntysaari 2008, 101–103.) Sosiaalityötä sekä ihmisoikeuksia ja sosiaalista oikeudenmukaisuutta edistävänä toimintana on pohjustettu kriittisen teorian, radikaalin teorian ja sarronvastaisen sosiaalityön ajatteluun. Kriittiseen teoriaan pohjautuvat myös postmodernit tulkinnat yhteiskunnallisen muutoksen ja sen tuottaman epävarmuuden ymmärtämisestä. Kriittisen sosiaalityön teoriaorientaatiot hyödyntävät niiden yhteisiä ajatustapoja, jolloin niiden tavoitteiksi muodostuvat taipuva ymmärrys muutoksen, erilaisuuden, moninaisuuden ja kontekstuaalisen toimijuuden toisiinsa liittyvissä tulkinnoissa. (Pohjola, Laitinen & Seppänen 2014, 21–22.)

Tämän päivän todellisuutta on se, että organisaatiot asettavat toiminnoilleen taloudellisia säästötavoitteita, jotka menevät asiakkaiden edun edelle (Kivipelto 2008, 9). Sosiaalityöntekijöiltä vaaditaan yhä tarkempia perusteluita päätöksen teon pohjalle, jolloin käytännön sosiaalisia ongelmia kohtaaville sosiaalityöntekijöille relativismi yhdistettynä vaatimukseen juridisesti pitävästä näytöstä saattaa johtaa vaikeaan ristiriitatilanteeseen. Kriittinen realismi voi tarjota tietämisen ja totuuden kysymyksiin vaihtoehdon esimerkiksi relativismin sijaan. Kriittinen realismi ei kiellä erilaisten tulkintojen olemassaolon mahdollisuutta vaan korostaa tällaisten ristiriitojen todennäköisyyttä ja haastaa kriittiseen keskusteluun sosiaalityössä sovellettavista teorioista ja niiden selitysvoimasta. Mihinkään teoriaan ei tule tukeutua vain siksi, että se on jonakin hetkenä suosittu. Virheellisestä tai epätarkoituksenmukaisesta teoriasta on uskallettava luopua. Postmoderni sosiaalityö lisää sosiaalityön ihmiskasvoisuutta ja peräänkuuluttaa sivistynyttä, valistunutta ja itsensä kunnioittavaa sosiaalityöntekijää. (Mäntysaari ym. 2009, 153, 190–193.) Steven Webb (2000) toteaa, että ilman kriittistä käytäntöä ja poliittista kriittisyyttä ei voi saavuttaa hyvää sosiaalityötä. Kriittiset näkökulmat auttavat työntekijöitä välttämään ajatusta, että se miten asiat ovat, niin niiden tuleekin olla. Kyseenalaistettuaan tämän, työntekijät kykenevät tarjoamaan kritiikkiä ja vaihtoehtoja vallalla olevalle sosiaaliselle järjestykselle. Kriittinen käytäntö muodostaa uudistuneen poliittisen filosofian ja hylkii perinteisten politiikan suuntauksien muodostamia käytänteitä. (Mäntysaari ym. 2009, 103; Payne 2014, 319).

Kirsi Juhilan (2006, 142–145) mukaan kriittiset suuntaukset eivät ole olleet Suomessa kovin näkyviä, vaikka Suomessa onkin ahkerasti viitattu yhteiskunta-analyyseihin, joiden kohteena on kaikkialle ihmisten elämiin tunkeva, normaalistava ja kontrolloitava hyvinvointivaltio. Näiden kriittisten analyysien kautta hahmotellaan uudenlaisia käytännön rooleja sosiaalityölle ja tavoitteena on asiakkaiden subjektivoituminen, palautteen antaminen hyvinvointivaltion alista-

vista käytännöistä sekä parempien käytänteiden synnyttäminen. Kriittisen tutkimuksen ja kriittisen sosiaalityön perinteet nojaavat olettamukseen, jossa yhteiskunta muodostuu toisiaan vastaan taistelevista voimista, joiden keskinäiseen suhteeseen vaikuttavat sosiaaliset rakenteet, kuten kapitalismi ja patriarkaatti. Sosiaalisrakenteelliset tekijät määrittelevät ihmisten identiteettejä jakaen heidät kahteen ryhmään, joiden intressit ovat keskenään ristiriitaiset. Ihmiset voivat kuulua samaan aikaan vain jompaankumpaan ryhmään; heillä joko on tai ei ole valtaa. Kriittinen sosiaalityö on toimimista tämän muutostavoitteen suuntaisesti; asettumista vallattomien puolelle ja heidän joukkoonsa. Muunlainen sosiaalityö sijoittuu väistämättä valtaa pitävien puolelle. Subjektivoinnissa sosiaalityöntekijän tehtävänä on ohjata asiakasta tietynlaisessa valtasuhteiden verkostossa, jossa asiakkaan on itse oltava osallinen. Produktiivinen valta toteutuu sosiaalisissa käytännöissä ja on olemassa ainoastaan toiminnassa. Se ei ole pelkästään kieltoja asettavaa vaan myös tietoa ja mielihyvää tuottavaa. Valta tuottaa subjektit, sitä on kaikkialla ja se on aina relationaalista, jolloin se kuvaa sosiaalityön vuorovaikutuskäytäntöjä. (Mäntysaari, ym. 2009, 56–57).

4.2 Empowerment ja sosiaalinen kuntoutus

Malcom Payne (2005, 8-9) jakaa sosiaalityön suuntaukset kolmikantaiseen näkemykseen, jossa suuntaukset ovat diskurssissa suhteessa toisiinsa. *Refleksiivisterapeuttinen* teoriasuuntaus on alkanut suuntautua refleksiivisyyteen, jossa asiakkaan ja työntekijän vuorovaikutus sekä asiakkaan hyvinvointi (well-being) korostuu. *Sosialistis-kollektivistisen* suuntauksen mukaan sosiaalityö nähdään yhteiskunnan palvelujärjestelmän osana, jossa sosiaalityö edistää yhteistyötä sekä tukimuotoja. Suuntauksen tavoitteena on auttaa kaikkein heikoimmassa asemassa olevien ihmisten elämänhallintaa valtaistamisen (empowerment) keinoin. *Individualistisreformistinen* suuntaus keskittyy yksilöllisen sosiaalipalvelun tuottamiseen byrokraattisessa ja palvelujärjestelmäkeskeisessä hyvinvointivaltiossa. Suuntauksessa pyritään toimimaan nykyisen hyvinvointivaltion asettamien lakien puitteissa asiakkaan parhaaksi.

Voimavarakeskeisyyden yhtenä keinona nähdään olevan asiakaslähtöisyys, jonka tarkoituksena on pyrkiä asiakkaan määrittelemiin tavoitteisiin. Asiakkaan omien käsitysten ja toimintojen kunnioittaminen sekä asiakkaan tunne siitä, että hän voi itse määrätä miten ja milloin hänen asiassaan toimitaan ovat asiakaslähtöisyyden keskeisiä periaatteita. Tuloksellisuuden edellytyksenä on toiminta, johon sisältyy asiakkaan sitoutuneisuus. Yhteistyö ja yhdessä tekeminen perustuu kaikkiin asiakaslähtöisyyden toiminnan vaiheisiin. (*partnership*). Työntekijä-asiakas

-suhteen pitää perustua luottamukselle ja avoimuudelle. Empaattisuus ja aitous ovat työntekijän ominaisuuksia, joilla voidaan parantaa turvallista ja myönteistä asiakassuhteen syntymistä. Dialogisuus merkitsee asiakkaan ainutlaatuisuuden kunnioittamista. Asiakassuhteen syntymiselle merkittävää on yhteenkuuluvuuden tunne, sillä se, että on edes sosiaalityöntekijän asiakas voi olla asiakkaalle hyvin tärkeää. Yhteenkuuluvuutta vahvistaa synergia, joka saa aikaiseksi enemmän kuin työntekijän ja asiakkaan voimien summa. (Rostila 2001, 39–42.) Aikaa tarvitaan, jotta luottamuksellisen asiakassuhteen rakentaminen olisi mahdollista. Kuitenkin tutkimusten mukaan sellaisissa palveluissa, joissa tehdään nuorten kannalta merkittäviä päätöksiä, jotka koskevat heidän elämäänsä, on vähiten aikaa nuoren kohtaamiselle. (Aaltonen, Berg & Ikäheimo 2014.)

Empowerment (voimaantuminen, valtaistaminen, valtautuminen) liittyy keskeisesti kriittiseen sosiaalityöhön. Kirsi Juhila (2006) toteaa, että englanninkielisen termin kääntäminen suomeksi on haastavaa ja sillä voi olla useita eri merkityksiä eri konteksteissa. Ole Petter Askheim määrittelee empowermentin olevan vallan siirtoa, ja valtaa pitäisi antaa niille, joilla sitä ei ole tai heidän pitäisi sitä itse ottaa. Robert Adams puolestaan määrittää valtautumisen olevan keino, jolla yksilöt, yhteisöt tai ryhmät tulevat kykeniviksi kontrolloimaan omia olosuhteitaan ja saavuttamaan omia päämääriään ja näin auttamaan itseään ja muita saavuttamaan parhaan mahdollisen elämänlaadun. (Juhila 2006, 120–121). Ilmari Rostilan mukaan empowermentissa on kysymys siitä, että asiakas kykenee löytämään ongelmaansa ratkaisevat voimat ja vahvuudet, kun hänelle luodaan siihen edellytykset ja puitteet. Yksilö ei ole milloinkaan ympäristöstään irrallinen, kun vuorovaikutussuhde muodostuu yksilön ja ympäristön välille. Yksilön omien valintojen ja sosiaalisen ympäristön ihannetilä on toimintavoiman kasvamisen peruskysymys. (Rostila 2001, 41.) Näin toiminta perustuu asiakkaan tavoitteisiin ja hänen osallistumiseensa omaan elämäänsä koskeviin toimintoihin ja päätöksiin. Empowermentissa on kysymys siis yksilön ja ympäristön välisestä vuorovaikutuksesta, jossa käsitteet kuten yhteenkuuluvuuden tunne, kuulluksi tuleminen tunne, vaikuttaminen omaan elämäänsä, mahdollisuus vaikuttaa, ovat avainasemassa. Voimaannuttavan asiakastyön tarkoituksena on mahdollistaa sosiaalityöntekijälle asiakkaan onnistumisen näkeminen sekä usko uudistukseen ja asiakkaan selviytymiseen. Empowermentin keskeiset elementit voidaan katsoa täyttyvän sosiaalisen kuntoutuksen sekä työpajan starttivalmennuksen kontekstissa.

Paulo Freiren (1921–1997) sorrettujen pedagogiikan ydinajatus voidaan myös sosiaalisen kuntoutuksen näkökulmasta tarkastella. Vaikka Freiren teoriat ovat vuosikymmeniä vanhoja, ovat ne edelleen toimivia 2010-luvun Suomen sosiaalipolitiikassa, sosiaalityössä ja sosiaalialan

keskusteluissa. Freiren mukaan ihmisten elämäntilanteiden ja vallitsevan todellisuuden muuttaminen on mahdollista ja kasvatuksen avulla se pitää tehdä näkyväksi. (Freire 2005, 235.) Freiren dialogisen toiminnan teoriassa ei ole subjektia ja objektia, vaan kaksi subjektia, jotka kohtaavat yhteistyössä tavoitteenaan maailman muuttaminen. Dialogisen toiminnan ominaispiirteensä on yhteistyö, joka voi olla vain tasavertaisten subjektien kesken, vaikka he toimisivatkin eri tasoilla ja heillä olisikin erilainen vastuu toiminnasta. Tämän kaltainen yhteistyö voidaan saavuttaa vain kommunikaation avulla, jolloin kommunikaatio nähdään dialogisen toiminnan edellytyksenä. Dialogisen toiminnan teoriassa keskiössä on osallisuus eikä dialogi pakota omaksumaan, ei manipuloi, eikä sopeuta. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että dialoginen toiminta olisi päämäärätöntä, eikä sitä, että dialogisella ihmisellä ei ole kuvaa siitä, mitä hän haluaa, tai millaisiin tavoitteisiin hän on sitoutunut. (Freire 2005, 187.)

4.3 Sorretut ja sosiaalinen kuntoutus – Freireläinen näkökulma

Aino Hannula (2000) on tutkinut Paolo Freiren ajattelua lähteenään Freiren Sorrettujen pedagogiikka. Hannulan mukaan sortavan ja vapauttavan toiminnan teorioista voi päätellä, että sosiaalinen muutos tapahtuu ihmisten tavoissa toimia yhdessä sekä sosiaalisissa rakenteissa. Sortavan ja vapauttavan toiminnan tavoitteena on muuttaa sosiaalisia rakenteita siten, että ne eivät estä ihmisen yksilöllistä kehittymistä. Hannula määrittelee sortajat ja sorretut näin: ”sortajat ovat toimijoita, jotka materiaalisen ja kulttuurisen todellisuuden lisäksi hallitsevat, ohjailevat ja jopa omistavat muita ihmisiä.” Sorretut nähdään passiivisina alistujina, jotka sortajien ylivoiman alla sopeutuvat vallitsevaan tilanteeseen ja heidän oikeus puhumiseen kielletään. Myös heidän käsityksiään vallitsevasta todellisuudesta yritetään manipuloida niin, etteivät he itsekään enää tiedä mikä on totta ja todellista. Valta-aseman saanut sortajien ryhmän kulttuuri, elämäntyyli sekä etuoikeutus vahvistavat sortajien yksisuuntaista vuorovaikutussuhdetta suhteessa sorrettuihin. Oikeutusta sortamiseen haetaan synnynnäisestä tai historiallisesta eriarvoisuudesta sekä sortajien kulttuuriin liittyvästä oikeutetusta valta-asemasta. Hannulan tulkinnan mukaan molemmissa ryhmissä on nähtävissä epäinhimillisyyttä. Sortajat ovat epäinhimillisiä siksi, koska sortajat alistavat toisia ihmisiä objekteiksi sekä kontrolloivat ja tukahduttavat heitä ja näin estävät heitä tulemasta täydellisiksi ihmisiksi. Sorretut ovat epäinhimillisiä siksi, koska heidän inhimillinen toimintansa on sortajien toimesta estetty. Sorretut ylläpitävät tilannetta yllä alistumalla ja sopeutumalla vallitsevaan sortotilanteeseen, jota sortajat edelleen ylläpitävät erilaisin vallan keinoin. Sosiaalisen muutoksen keinoin sortajat ja sorretut alkavat toimia toistensa kanssa vuorovaikutteisesti. Paulo Freireä soveltaen muutos ei ole mahdollista, jos sorretut eivät

ymmärrä aloittaa muutosta, sillä sortajat eivät pysty muuttumaan tai aloittamaan muutosta. Tällöin sorretut vapauttavat itsensä lisäksi myös sortajat. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että sorretut saisivat vallan tai sorrettujen sosiaalinen asema muuttuisi ylempille tasoille, vaan sitä, että kaikki inhimillistyvät. Hannulan mukaan Paulo Freire ei ota kantaa sosiaalisten luokkien häviämiseen, vaikka tuo esiin erilaisten ryhmien näkemyksen tarpeellisuuden ja arvokkuuden ja kaikkien ihmisten oikeuden omista lähtökohdistaan osallistua yhteiseen päätöksentekoon. (Hannula 2000, 68-69.)

Samuel Juntusen (2012, 13-14) mukaan Freiren tarkoittamaa sortamista pitää ymmärtää hyvin laajasti, eikä hänen mielestään voida ajatella, että nyky-Suomessa olisi sellaista vastakkainasettelua, että voitaisiin puhua toisen kansanosan sortavan toista. Juntunen tuli tutkimuksessaan siihen tulokseen, että keskustelua voitaisiin lisätä siitä, palvelevatko järjestelmämme tasapuolisesti kaikkia ja jos ei, voisiko systeemi olla siinä mielessä joitakin sortava? Paulo Freiren mukaan ”ihmisellä on eksistentiaalisen hengen mukaan perustava kutsu ihmisyyteen, täydempään inhimillisyyteen. Elämä perustuu vahvasti velvoittavaan etiikkaa, jossa kaikille ihmisille annetaan tasavertainen mahdollisuus kehittyä elämänsä hallitsevaksi subjektiksi ja kehittää eri puolia omasta ihmisyydestään”. Tämän eettisen lähtökohdan perusteella Freire määrittelee ”sorrion käsitteen ytimen tilanteeksi, jossa joku estää toisen pyrkimyksen tulla enemmän ihmiseksi. Samalla havaitaan, että yhteiskunnallisessa tilanteessa vallitseva objektiivinen eriarvoisuus, köyhyys ja valtarakenteet estävät ihmisiä tavoittelemasta ihmisyyttä, alistavat enemmistön esineiden asemaan” (Freire 2005, 25). Freiren mukaan koko alistava ja eriarvoistava järjestelmä on purettava, jotta yhteiskunta todella muuttuu.

Uudenlaisen kriittisen sosiaalityön katse on rakenteellisten yhteiskunta-analyysien sijasta paikallisissa käytännöissä rakentuvissa tiedoissa, asiantuntijuuksissa ja valtasuhteissa, joihin sosiaaliset, taloudelliset ja poliittiset makrorakenteet nojautuvat. Näin ollen postmoderni kriittinen sosiaalityö nivoutuu sosiaalityöntekijän ja asiakkaan väliseen kumppanuussuhteeseen. Kriittisyys on rinnalla seisomista, vuorovaikutuksellista keskustelua ja muutokseen sitoutumista yhdessä. Malcom Payne määrittelee sosiaalityön tavoitteeksi edustaa valtaa vailla olevia asiakkaita valtaa pitävien yksilöiden ja valtarakenteiden suuntaan. Tällöin sosiaalityöntekijä toimii ”viestinviejänä”, joka puhuu tai kirjoittaa asiakkaiden puolesta ja hallitsee myös tekniikat, joilla tämä tehdään. Näin ne ihmiset, jotka eivät syystä tai toisesta jaksais taistella omasta puolestaan, saavat äänensä kuuluviin. (Juhila 2006, 179-180.)

Sorrettujen ja sortajien välinen vastakkainasettelu on kuitenkin todellinen ja konkreettinen, myös ristiriidan ratkaisun tulee olla objektiivisesti todennettavissa. Siksi niin sortajiksi itsensä tunnistavien, että sorrettujen on radikaalisti muutettava sortoa synnyttävä konkreettinen todellisuus. Koska kriittisen sosiaalityön tehtävänä on muutokseen pyrkiminen ja muuttumisen mahdollistaminen, on Freiren radikaalisuus näkökulmana perusteltua. Kriittisen hengen innoittama radikaalisuus aina luovaa ja siksi myös vapauttavaa. Radikaalisuus kutsuu ottamaan syvemmin vastuuta valitusta asenteesta ja siten yhä enemmän sitoutumaan pyrkimykseen muuttaa konkreettista, objektiivista todellisuutta. Inhimilliseen vapautukseen sitoutunut radikaali ei joudu vangiksi omien piiriensä varmuuksiin, mihin todellisuuskin olisi kahlittuna, vaan, mitä radikaalimpi hän on, sitä syvemmin hän on kiinni todellisuudessa ja kyvykkäämpi muuttamaan sitä. Freire kirjoittaa, että radikaali ei pelkää kohdata, kuunnella ja nähdä paljastettua maailmaa. Hän ei myöskään pelkää kohdata ihmisiä tai ryhtyä dialogiin heidän kanssaan. Hän ei kuvittele omistavansa historiaa tai ihmisiä tai olevansa sorrettujen vapahtaja. Sen sijaan, historian myötä, hän taistelee heidän kanssaan. (Freire 2005, 41-42, 51.) Paulo Freire on omistanut Sorrettujen pedagogiikan ”Sorretuille, sekä kaikille heille, jotka kärsivät heidän kanssaan ja taistelevat heidän rinnallaan”.

4.4 Sosiaalityön arvot ja etiikka sosiaalisen kuntoutuksen näkökulmana

Anna Metterin (2012, 40-41) mukaan sosiaalityöntekijä toimii asiakkaan palvelutarpeiden ja julkisen vallan mahdollisuuksien ja yhteiskunnan sääntöjen ristitulella. Sosiaalityöntekijä nähdään tulkkina, joka välittää asiakkaan palvelutarpeita systeemiin päin ja vastavuoroisesti yhteiskunnan normeja takaisin asiakkaalle. Sosiaalityöntekijän ammatillisuus toimia näiden kahden välissä vaatii eettistä kykyä nähdä ja toimia molempien eduksi. Joskus asiakkaan ja palvelujärjestelmän välissä on vakavia konfliktitilanteita, joita sosiaalityöntekijä pyrkii ratkaisemaan. Nämä tilanteet ovat erityisen vaikeita sekä vaativia sosiaalityöntekijän tehtäviä. Metterin mukaan sosiaalityöntekijöillä on ammatillinen paikka yhteiskunnan moraalisen ja poliittisen toimijana, jolloin toiminnassa reflektiivisyys ja kriittisyys ovat tärkeitä. Sosiaalityön ammatillisuus nojaa koulutuksesta alkaen arvoihin, joissa keskeistä on sosiaalinen oikeudenmukaisuus, ihmisoikeudet sekä ihmisarvo ilman suorituksia tai ansaintaa. (Pehkonen & Väänänen-Fomin 2011, 69). Sosiaalityöntekijää ohjaa ammattietiikka. Ammattietiikan lähtökohdat ovatkin ihmisarvon, ihmisoikeuksien ja sosiaalisen oikeudenmukaisuuden keskeisiä lähtökohtia, mihin sosiaalityön ydin nojaa. Sosiaalityöntekijän tulee arvoistaan riippumatta kunnioittaa asiakkaan omia valintoja sekä puolustaa asiakkaan ihmisoikeuksia ja -arvoa. Sosiaalityöntekijän pitää

pystyä kyseenalaistamaan sekä oma toimintansa ja yhteiskunnallista päätöksentekoaan että kriittisesti arvioimaan oman organisaationsa toimintatapoja ja vaikutuksia oikeudenmukaisuuteen. Sosiaalialan korkeasti koulutettujen ammattijärjestö Talentian ammatilaisen eettiset ohjeet (2013) alkavat Riitta Granfeltin lauseella ”Sosiaalityö yhteiskuntapoliittisena toimintana ei ole paljonkaan arvoista, ellei sen tekijöillä ole rohkeutta asettua niiden ihmisten puolelle, jotka eivät voi puolustaa elinoikeuttaan suorituksilla, selviytymisellä tai kunniallisella elämäntavalla”. (Talentia 2017, 3-7; Talentia 2013, 4.)

Kirsi Juhilan (2006, 145-147) mukaan sosiaalityön keskeinen ammatilliseettinen missio on ollut köyhien ja alistettujen puolelle asettuminen ja tätä tehtävää onkin toteutettu monin tavoin. Kriittinen sosiaalityö painottaa eroista liikkeelle lähtevää toimintatapaa. Erojen neutralisoinnin sijasta tulisi vahvistaa ja rakentaa vastarintaa alistavia käytäntöjä kohtaan. Nämä erot ovat sellaisia, joita jokaisen sosiaalityöntekijän tulee oppia tunnistamaan ja ymmärtämään ennen kuin he voivat asettautua asiakkaiden rinnalle puolustamaan heidän oikeuksiaan. Samaan aikaan sosiaalityön pitää olla sosiaalisen toimintakentän vahvistamista, mikä edellyttää vastarintaa suhteessa sosiaalityön tiukkaa managerialistista ohjausta. Päätökset yleisistä linjoista tehdään poliittisella tasolla, mutta käytännön informointi asiakkaille jää työntekijöiden vastuulle. Tällaiset ristiriitatilanteet ovat arkipäivää sosiaalialan työssä. Vastakkainasettelussa ovat yksittäisten ja ihmisryhmien edut sekä huono-osaisten ja hyvin toimeentulevien edut. Sosiaalialan työhön kohdistuu alati negatiivisia käsityksiä ja vääriä olettamuksia sekä asiakkailta että päättäjiltä. Kielteiset asenteet sekä utopistiset odotukset ja vaatimukset vaikeuttavat työtä sosiaalialalla. (Aho 1999, 315–316). Kun hyvinvointivaltion lainsäädäntö ja sosiaalityön ammattieettiset arvot eivät toteudu käytännön työssä, joutuu sosiaalialan etiikka koetukselle. Tällöin asiakas voi joutua väliinputoajaksi ja palvelujärjestelmän kiertolaiseksi, ja pahimmillaan kohtuuttomaan tilanteeseen (Metteri 2012, 73).

Nuorisotakuun piti tulla helpottamaan ennen kaikkea asiakkaiden tilannetta, mutta myös kaikkien työntekijöiden työtä. Tämän vuoksi olen halunnut tutkia sitä, miten nuorisotakuu käytännön työssä tapahtuu ja näkyy. Henkilökohtainen kiinnostukseni pohjautuu kriittisen ja radikaalin sosiaalityön lähtökohtiin ammentaen Paulo Freiren näkemyksiä sorron vastaisesta ajattelusta. Koska työpajat nostavat päätään merkittävänä työllisyyden hoidon ja sosiaalityön tekijöinä, on oikeutettua kohdentaa tämä pro gradu -tutkielma sekä työpajan starttivalmennukseen, että sosiaaliseen kuntoutukseen ja nuorisotakuuseen.

5 TUTKIMUSASETELMA

5.1 Tutkimusprosessi ja tutkimuskysymykset

Laadullisessa tutkimuksessa lähtökohtana on tosielämän kuvaaminen. Tutkimuksessa todellisuutta ei voi pilkkoa osiin, vaikka todellisuus olisikin moninainen. Tapahtumat ovat yhteydessä toisiinsa ja muovaavat toinen toisiaan. Laadullisessa tutkimuksessa tavoitteena on kuvata kohdetta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Tutkija ei voi irtaantua arvolähtökohdistaan ja näin ollen täydellinen objektiivinen tarkastelu on saavuttamattomissa. Laadullisessa tutkimuksessa voidaan yleisesti todeta, että tutkimuksessa on tarkoituksena pikemminkin löytää tai paljastaa tosiasioita kuin todentaa olemassa olevia totuuksia ja väittämiä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 160–161.) Sosiaalisen kuntoutuksen, starttivalmennuksen ja nuorisotakuun pyrin kuvaamaan lainsäädännön ja käsitteiden kautta sekä tuomaan esille aktivoinnin ja toimenpiteiden ja niiden kääntöpuolien merkitykset tämän tutkielman kontekstissa. Tavoitteena on sosiaalisen kuntoutuksen merkityksen ymmärtämisen syventäminen nuorisotakuun tarkoituksen kautta. Pro gradu -tutkielma pohjautuu tutkimuskirjallisuuden lisäksi haastatteluaineistoon, joka kohdennettiin Satakunnan Työ- ja elinkeinopalveluihin (TE-toimisto), Porin seudun työvoiman palvelukeskuksen (TYP) sekä Porin kaupungin nuorten työpajan yksilövalmentajaan. Tässä tutkimuksessa on haastateltu kuutta Satakunnan TE-toimiston työvoima-asiantuntijaa, kahta Satakunnan työvoimanpalvelukeskuksen työvoima-asiantuntijaa ja kahta sosiaaliohjaajaa sekä yhtä nuorten työpajan yksilövalmentajaa. Kaikki haastateltavat työskentelevät lähinnä alle 30-vuotiaiden nuorten kanssa.

Nuorisotakuu tuli voimaan vuoden 2013 alussa ja sen piiriin kuuluvat sekä ammatillista koulutusta vaille olevat, että ammatillisen tutkinnon suorittaneet nuoret. Nuorisotakuu takaa sen, että nuorelle tarjotaan palvelu tai toimenpide, joka parantaa hänen työmarkkinoilla selviytymistään ja/tai löytää työpaikka viimeistään kolmen kuukauden kuluttua työnhaun alkamisesta. Nuorelle tarjotaan palvelu tai toimenpide, jolla parannetaan hänen mahdollisuuksiaan selviytyä työmarkkinoilla ja/tai löytää työpaikka. Työ- ja elinkeinotoimistossa työnhakijana olevalle alle 25-vuotiaalle nuorelle tai 25–29-vuotiaalle vastavalmistuneelle tehdään yhteistyössä nuoren kanssa työllistymissuunnitelma, johon sisältyy työllistymistä edistäviä palveluja. Kiinnostukseni kohteena on se, miten nuorisotakuu kohtaa työpajan starttivalmennuksen ja miten starttivalmennus nähdään sosiaalisen kuntoutuksen välineenä.

Käytäntö on kuitenkin osoittanut, että kunnat eivät kykene vastaamaan nuorisotakuuseen eikä kunnille ole osoitettu korvamerkittyä rahaa nuorisotakuun toteuttamiseen. Nuorisotakuu on ollut käynnissä viisi vuotta, mutta työpajoilla näkyy käytännössä se, että nuorisotakuu on unohdettu sanana sekä hallituksen linjauksena. Miksi näin on, ja miten se näkyy, ovat kysymyksiä, joihin tällä tutkimuksella pyrin vastaamaan.

Pro gradu -työssäni haluan löytää vastauksia tutkimuskysymyksiin,

- 1) miten nuorisotakuu kohtaa työpajoilla toteutettavan starttivalmennuksen, joka on uuden sosiaalihuoltolain mukaista sosiaalista kuntoutusta?
- 2) miten nuorisotakuu vaikutti ja edelleen vaikuttaa heikossa työmarkkina-asemassa olevien nuorten tilanteeseen?
- 3) Miten sosiaalisen kuntoutuksen tarpeeseen pystytään vastaamaan starttivalmennuksen keinoin?

5.2 Tutkimuksen aineisto ja aineiston keruu

Tutkimuksen aineisto on koottu kevään 2016 aikana tehdyistä teemahaastatteluista, jotka on kohdennettu Satakunnan työ- ja elinkeinotoimiston nuorten tiimin työvoima-asiantuntijoille, Porin kaupungin nuorten työpajan yksilövalmentajalle sekä Satakunnan työvoiman palvelukeskuksen alle 25-vuotiaiden työvoima-asiantuntijoille ja sosiaaliohjaajille. Tutkimuksessa on mukana Porin nuorten työpaja, jossa starttivalmennusta toteutetaan hyvällä yhteistyöllä sekä työvoiman palvelukeskuksen, että TE-toimiston kanssa. Lisäksi maininnan arvoisena seikkana se, että Porin nuorten työpajan yksilövalmennus on sosiaalityönä perusteltua.

Satakunnan työ- ja elinkeinotoimisto on työmarkkinoiden asiantuntija, jonka tehtävänä on työn välittäminen. Satakunnan TE-toimisto tarjoaa erilaisia palveluja yksittäisille asiakkaille sekä työnantajille. Satakunnan työvoiman palvelukeskus (TYP) tarjoaa Satakunnan työ- ja elinkeinotoimiston, kuntien työllisyydenpalveluiden, sosiaali- ja terveydenhuoltoa ja Kelan palveluita ja TYP:in asiakkaille erikseen räätälöityjä työllistymistä edistäviä palveluita. (Satakunnan TYP –site. 2017.) Nämä palvelut voivat olla esimerkiksi nuorten työpajan palveluita. Työvoiman palvelukeskuksen asiantuntijat tekevät yhdessä asiakkaan kanssa palvelutarpeen arvioinnin, jossa arvioidaan asiakkaan työelämävalmiuksia ja jonka avulla asiakkaalle voidaan tarjota

sopiva palvelu kuntouttavan työtoiminnan, työkokeilun tai koulutuksen parista. Asiakkaan tukena voi olla terveydenhoitaja, työkykyneuvoja ja ammatinvalintapsykologi, pysyvien työvoima-asiantuntijan ja sosiaalihoajaan/-työntekijän lisäksi. Monialaisella ammattiosaamisella pyritään parantamaan asiakkaiden työllistymisedellytyksiä. (Satakunnan TYP –esite 2017.) Koska tämä tutkimus koskee nuorten työpajan starttivalmennusta ja siinä toteutettavaa sosiaalista kuntoutusta nuorisotakuun näkökulmasta, on tärkeää, että työpajan pääyhteistyökumppanit ja lähettävät tahot ovat tutkimuksessa mukana, jotta saadaan vakuuttavaa ja paikallista tutkimusaineistoa. Porin kaupungin perusturvakeskuksen nuorten tiimin sosiaalityöntekijöiden ääntä ei tähän tutkimukseen voitu liittää, sillä heitä ei tavoitettu haastattelun sopimiseksi.

Aineiston keruu eteni siten, että lähestyin ensin sähköpostitse TE-toimiston, työvoiman palvelukeskuksen sekä työpajan yksilövalmentajaa tiedustellakseni kiinnostusta tämän tyyppiseen tutkimukseen. Positiivisen vastaanoton jälkeen lähetin tutkimuslupa-anomukset työntekijöiden esimiehille paikallista tutkimuslupakäytäntöä noudattaen. Tutkimuslupa-anomuksen liitteessä kerroin tutkimukseni aiheesta ja suunnitelmani tutkimuksen etenemiseen. Haastateltavat suostuivat mielellään tutkimukseen ja viralliset tutkimusluvut saatuani varasin haastatteluajat, jotka toteutettiin keväällä 2016. Haastattelut olivat ryhmähaastatteluita, joita oli kaksi. Ensimmäisessä ryhmähaastattelussa olivat TE-toimiston nuorten palvelulinjan työvoima-asiantuntijat sekä työpajan yksilövalmentaja ja toisessa työvoimanpalvelukeskuksen työvoima-asiantuntijat sekä sosiaalihoajaat. TE-toimiston työvoima-asiantuntijoita oli kuusi ja työvoiman palvelukeskuksen henkilökuntaa oli yhteensä neljä: työvoima-asiantuntijoita kaksi ja sosiaalihoajajia kaksi.

Tutkimusaineiston keräsin tekemällä teemahaastattelun kummallekin ryhmälle. Kysymykset ja teemat oli ennalta laadittu, mutta minun oli mahdollista muuttaa niiden sanamuotoa ja järjestystä. Anita Saaranen-Kauppisen ja Anna Puusniekan (2006) mukaan teemahaastattelu on keskustelutilanne, jossa käydään etukäteen mietittyjä aiheita läpi. Teemojen järjestys on vapaa, eikä esimerkiksi kaikkien haastateltavien kanssa välttämättä puhuta samoista asioista yhtä paljon tai laajasti. Haastattelussa tutkijalla on mukana mahdollisimman lyhyet muistiinpanot käsiteltävistä aiheista, jotta hän voisi keskittyä keskusteluun, eikä papereiden pyörittämiseen. Aiheista ja niistä syntyneistä ideoista pyritään keskustelemaan vapaasti. Teemahaastattelu ei etene tarkkojen, yksityiskohtaisten tai valmiiksi muotoiltujen kysymysten kautta vaan haastattelu kohdentuu ennalta mietittyihin teemoihin. Teemahaastattelun tavoitteena on huomioida haastateltavien tulkinnat ja merkitykset, niin että haastateltavien puhumiselle annetaan tilaa, vaikka

etukäteen mietityt teemat keskustellaan kaikkien haastateltavien kanssa. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Tutkijan huolellinen perehtyneisyys aiheeseen sekä haastateltavien tilanteen tunteminen on teemahaastattelussa tärkeää, jotta haastattelu voidaan toteuttaa juuri tiettyihin teemoihin nojaten. Käsiteltävät teemat valitaan tutkittavaan aiheeseen perehtymisen pohjalta ja tutkittava aihe sekä tutkimuskysymykset on muutettava tutkittavaan muotoon. Tutkijan tulee käyttää harkintaansa kysymysten laatimisen lisäksi myös haastateltavien valintaan. Saaranen-Kauppinen ja Puusniekan (2006) mukaan tutkittaviksi tulee valita sellaisia ihmisiä, joilta arvellaan parhaiten saatavan aineistoa kiinnostuksen kohteena olevista asioista. Teemahaastattelu on sopiva ja luotettava aineistonkeruumenetelmä tutkittaessa nuorten työpajan starttivalmennusta sosiaalisen kuntoutuksen tuottajana nuorisotakuun näkökulmasta. Teemahaastattelu kohdennettuna työpajojen yksilövalmentajan, työvoima-asiantuntijoiden sekä sosiaaliohjaajien välillä voi antaa arvokasta tietoa siitä, miten starttivalmennus ja sosiaalinen kuntoutus nähdään nuorisotakuun toteuttamisen välineenä. Katson Saaranen-Kauppisen tavoin, että juuri nämä ryhmät antavat parhaan mahdollisen kuvauksen nuorisotakuusta Porissa ja Satakunnan alueella. Teemahaastatteluun perustuu vastaamisen vapaus; se antaa oikeuden haastateltavien puheelle. Koen, että olen perehtynyt tämän tutkimuksen aiheeseen hyvin, sillä olen työskennellyt heikossa työmarkkina-asemassa olevien nuorten parissa vuodesta 2011 haastatteluun osallistuneiden työntekijöiden kanssa, jolloin on myös luontevaa pohtia tätä aihetta tämän tutkimuksen avulla. Tutkijan ennakkoon asettamat teemat eivät välttämättä ole samoja kuin teemat, mitkä aineistoa analysoimalla osoittautuvat olennaisesti aineiston sisältöä ja tutkimusaihetta jäsentäviksi (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Teemahaastatteluista saamani vastaukset toimivat sisällönanalyysin aineistona yhdessä eri ministeriöiden tekemien raporttien ja soveltamisoppaiden kanssa.

5.3 Aineiston käsittely

Tämän laadullisen pro gradu – tutkimuksen analyttinen lähestymistapa on sisällönanalyysi ja analyysiaineisto on löydetty nuorisotakuuseen, sosiaalihuoltolakiin sekä sosiaaliseen kuntoutukseen liittyvästä painetusta tekstistä, vaikka ne koskevatkin laajempaa kohderyhmää kuin pelkästään työttömiä tai heikossa työmarkkina-asemassa olevia nuoria. Myös kohdennetut haastattelut toimivat analyysin aineistona. Sisällönanalyysissä tarkastellaan valmiiksi tekstimuotoisia tai teksteiksi muutettuja aineistoja. Tutkittavat tekstit voivat olla lähes mitä tahansa, esimer-

kiksi tekstejä ja haastatteluja. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 105). Tässä tutkimuksessa tekstianalyysi on tutkimuskirjallisuuden ja eri raporttien tarkastelua sisällönanalyysin avulla. Sisällön analyysiä olen käyttänyt myös haastattelujen analysoinnissa. Haastattelut nauhoitin, jotta itse haastattelu olisi läsnä olevampaa ja pystyin tutkijana keskittymään haastatteluun niin, ettei muistiinpanojen kirjoittaminen vienyt itse haastattelulta aikaa ja siksi että haastatteluun on helppompaa palata myöhemmin. Haastatteluita oli kaksi, joista toinen kesti tunti 34 minuuttia ja toinen kaksi tuntia 10 minuuttia. Haastattelujen jälkeen litteroin aineiston, jotta sitä oli helppompaa analysoida. Litteroinnissa en kuitenkaan purkanut aineistoa merkiten painotuksia, nauhauksia, taukoja tai muita huomioita, vaan purin sen pelkäksi tekstiksi puhekielellä.

Sisällönanalyysi on laadullinen aineiston analyysimenetelmä, missä korostetaan tekstin sisällöllistä ja laadullista merkitystä. Jouni Tuomi ja Anneli Sarajärvi (2009, 95-98) jakavat sisällönanalyysin kolmeen analysointimalliin:

- 1) Aineistolähtöinen analyysi, missä tutkimusaineisto pyritään saamaan sellaiseksi teoreettiseksi kokonaisuudeksi, missä analyysiyksiköt valitaan tutkimuksen tarkoituksen ja tehtävän mukaisesti. Induktiiviseksi analyysiksi kutsutaan sellaista aineistolähtöistä analyysiä, jossa painotetaan käytetyn päättelyn logiikkaa. Aineistolähtöiseen analyysiin liittyy aina varaus, sillä tausta-ajatuksena on se, ettei ole olemassa pelkästään objektiivisiä havaintoja, koska käytetyt käsitteet, menetelmät ja asetelma ovat tutkijan tekemiä ja niillä on aina vaikutus tuloksiin.
- 2) Teoriaohjaava analyysi pohjautuu siihen, että vaikka analyysiyksiköt valitaan aineistosta, aikaisempi tieto ohjaa ja/tai edistää analyysiä. Abduktiivinen päättely on teoriaohjautuvan analyysin logiikkaa, sillä aineistolähtöisyys ja valmiit mallit vuorottelevat tutkijan ajatteluprosessissa.
- 3) Teorialähtöinen analyysi on perinteinen malli, joka nojaa tiettyyn teoriaan, malliin tai auktoriteettiin. Tutkimuksessa kuvataan malli tai teoria, minkä mukaan tutkimusta kiinnostavat käsitteet määritellään. Deduktiivinen päättely yhdistyy teorialähtöisen analyysin päättelyn logiikkaan. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 95–98.)

Laadullinen tutkimusprosessi on syklistä ja aineiston käsittely eli analysointi alkaa samaan aikaan kuin aineistoa kerätään, minkä vuoksi analyysiä ei yleensä nähdä tutkimuksen viimeisenä vaiheena. Analyysi alkaa aineistoon tutustumalla, jolloin siitä saa yleiskuvauksen. Aineistoa luetaan ja siihen perehdytään ja luokittelu alkaa kehittyä syklisesti. Kvalitatiivisessa sisällön analyysissä yleistä on se, että luokittelukategoriat kehittyvät sekä muuttuvat prosessin aikana.

Analyysiprosessin luonne on systemaattista ja kattavaa, kuitenkin olematta jäykkä ja luokitte-
telua tiukasti noudattava. Etukäteen määriteltyjä luokitusluokkia ei ole ja uusia luokkia voi tulla
analyysin edessä ja vuorovaikutuksessa jo aineiston keruusta lähtien. Synteesi ja analyysi yh-
distyvät aineiston analyysissä. Luokittelu perustuu vertailuun ja sitä sekä vastakkainasettelua
käytetään koko analyysin ajan aineiston kategorisoinnissa. Analyysi päättyy yleensä silloin,
kun aineistosta ei enää löydy uusia näkökulmia. (Seitamaa-Hakkarainen 2014.)

Jari Eskolan ja Juha Suorannan (1998) mukaan on kaksi tapaa laatia sisältöä kuvaava luokitus:
aineistolähtöinen ja teoriasta operationalisoitu. Aineistolähtöistä sisällön analyysia on groun-
ded teoriaan pohjautuva sisällön analyysi (grounded teoria). Tässä lähestymistavassa aineisto
luokitellaan pääosin teoriasta johdettujen käsitteiden ja koodausluokkien avulla. Jako ei kuiten-
kaan ole selvä, sillä usein luokittelu syntyy sekä aineistosta että teoreettisesta käsitteellistämi-
sestä. Kvalitatiivisen sisällön analyysin tavoite on systemaattinen ja laaja kuvaus aineistosta.
Lisäksi tavoitteena on se, että analyysin tuloksia voidaan tarkastella sekä tilastollisesti että kä-
sitteellisesti. (Seitamaa-Hakkarainen, 2014.) Tässä pro gradu -tutkielmassa olen käyttänyt ai-
neistolähtöistä sisällönanalyysia. Tutkimuksen taustoittavana aineistona on kirjallisuus sekä ra-
portit ja muut julkaisut, jotka antavat taustatukea tutkimukselleni. Tarkoituksena on tarkastella
aineistojen avulla sitä, miten nuorisotakuu, starttivalmennus ja sosiaalinen kuntoutus jäsenyivät
edellä mainitussa aineistoissa ja kohdennetuissa teemahaastatteluissa. Lisäksi olen kiinnostunut
siitä, miten aktivointi ja aktivoinnin kääntöpuoli vaikuttavat yksilön sosiaaliseen kuntoutumi-
seen kriittisen sosiaalityön teorian näkökulmasta.

5.4 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Hyvä tutkimuskäytäntö edellyttää, että tutkittavilta saadaan tutkimukseen osallistumisestaan
suostumus, jolla estetään tutkittavien manipulointi tieteen nimissä. Tutkittaville kerrotaan
kaikki oleellinen tieto siitä, mitä tutkimuksen kuluessa tulee tapahtumaan, ja selvitetään se, että
tutkittava on tämän ymmärtänyt. Suostumuksella tarkoitetaan sitä, että tutkittava kykenee teke-
mään rationaalisia arviointeja hänelle annettujen tietojen perusteella, ja että tutkittava osallistuu
tutkimukseen vapaaehtoisesti. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Tässä tutkimuksessa
haastateltavilta kysyttiin etukäteen sähköpostilla halukkuutta osallistua tutkimukseen, joka kä-
sittelee nuorisotakuuta starttivalmennuksen ja sosiaalisen kuntoutuksen näkökulmista. Kaikki
työntekijät, joita lähestyin sähköpostitse, vastasivat myöntävästi pyyntööni, jolloin voin olettaa,

että vapaaehtoisuus tutkimukseen osallistumiseen täyttyi. Porin perusturvan sosiaalityöntekijöistä, jotka työskentelevät nuorten tiimissä, kukaan ei vastannut sähköpostiini. Luulen, että paikallisella resurssitilanteella ja organisaatiomuutoksilla on vaikutus asiaan. Tämän sähköpostitiedustelun jälkeen tein tutkimuslupa-anomukset Porin nuorten työpajalle, TE-palveluihin, TYP: een sekä perusturvaan ja kaikista sain myöntävät tutkimusluvut. Anoin tutkimuslupaa myös perusturvasta sillä, jos sosiaalityöntekijät olisivat halunneet haastatteluun, mutta eivät olleet vielä ehtineet vastata pyyntööni, olisi tutkimuslupa-asiat olleet jo valmiiksi kunnossa. Tämän jälkeen sovin haastatteluajankohdat niin, että mahdollisimman moni haastateltava pääsi paikalle.

Saaranen-Kauppinen ja Puusniekan (2006) mukaan tutkijan asema suhteessa tutkittaviin voi olla ongelmallinen, sillä tutkittavien tarjoamaa tietoa jostakin ilmiöstä vaikuttamatta kuitenkin tuotettuun tietoon itse. Tällöin objektiivisuus- ja subjektiivisuuskysymykset korostuvat. Objektiivisuus edellyttää sitä, että tutkija katsoisi tutkimuskohdetta ja -ilmiötä ulkoapäin, puolueettoman sivustakatsojan näkökulmasta. Kuitenkaan täydellinen objektiivisuus ei ole mahdollista, sillä kenenkään ei ole mahdollista sulkea kokonaan pois omaa ajatteluaan. Tällöin riittää, että tutkija pyrkii tiedostamaan omat asenteensa ja uskomuksensa, ja yrittää toimia niin, etteivät ne vaikuttaisi tutkimukseen liiaksi. Tutkijan roolissa oleminen on haasteellista, mutta tuttua pajatyöntekijänä oleminen on luonnollista. Olemalla sekä tutkija että tuttu työntekijä, takaa mielestäni avoimen keskustelun, jolloin tutkimuksen luotettavuus kasvaa.

Haastattelutilanteet etenivät hyvin ja ajankäyttö onnistui. Kaikki haastateltavat osallistuivat keskusteluihin hyvin ja kertoivat omat näkemyksensä rehellisesti. Vaikka haastateltavat omasivat erilaisia koulutustaustoja, ei sillä ollut mielestäni tämän tutkimuksen kannalta merkitystä, sillä kaikki haastateltavat olivat jo pitkään tehnyt työtä tämän erityisryhmän, nuorison, kanssa. Esimerkiksi sosiaaliohjaajien näkökulmat eivät poikenneet työvoima-asiantuntijoiden näkökulmista, vaan kaikki työntekijät olivat yhteisellä asialla. Koska näkökulmaeroja suhteessa haastateltavien koulutustaustoihin ei ollut, ei mielestäni ollut tärkeää erottaa sosiaaliohjaajien sanomisia työvoimaohjaajien sanomisista tai merkata niitä tämän tutkimuksen haastatteluaineiston käsittelyyn. Kerätystä aineistosta haastattelutallenteita käytetään ainoastaan tämän tutkimuksen tekemiseksi ja kaikki tallenteet sekä haastattelun aikana syntyneet tutkijan muistiinpanot hävitetään asiaankuuluvalla tavalla. Ainoastaan tutkija on käsitellyt nauhoitteita ja muistiinpanoja ja niitä on säilytetty tutkijan tietokoneella, salasanan takana.

6 TUTKIMUSAINEISTON ANALYYSI

6.1 Aineiston luokittelu

Piritta Seitamaa-Hakkaraisen (2014) mukaan kvalitatiivinen aineiston analyysi on luonteeltaan eklektistä eli siihen ei ole olemassa vain yhtä oikeaa tapaa tehdä luokittelukategorioita eikä toiseen aineistoon kehitetty luokittelujärjestelmä sovi välttämättä toisenlaiseen aineistoon. Sellaisiin sisällön analyysihin, joissa pyritään kvantifiointiin, pitää kehittää mahdollisimman selkeä luokittelurunko ja analyysisäännöt. (Seitamaa-Hakkarainen 2014.) Tarkkaan kvantifiointiin en ryhtynyt, vaikka tein itselleni taulukon siitä, miten eri ilmaisut samasta asiasta nousivat aineistosta esille. Sanat, kuten ”aktivointi”, ”empowerment”, ”sosiaalityö” ja ”kuntoutus” esiintyivät kaikissa aineistoissa joko synonyymeina tai kiertoilmaisuuina. Anita Saaranen-Kauppinen ja Anna Puusniekka (2006) toteavat, että joku sana voi esiintyä monessa erilaisessa asussa, yhteydessä ja merkityksessä. Tästä syystä aineistoa on luettu kokonaisuutena ja luokittelu on tehty suurempien teemakokonaisuuksien alle. Teemakokonaisuudet ovat ”Nuorisotakuu”, ”Sosiaalinen kuntoutus” ja ”Starttivalmennus”.

Haastatteluista saadut vastaukset ryhmittelin niin ikään teemojen perusteella omiin luokkiinsa: nuorisotakuu, sosiaalinen kuntoutus ja starttivalmennus. Nämä kolme teemaa nousivat haastatteluissa pääteemoiksi, kuten tavoitteena olikin. Koska halusin tutkielmassa ottaa huomioon myös sorron vastaisen ajattelun, lisäsin analyysiin näkökulman Paulo Freiren Sorrettujen pedagogiikasta, jotta vastakkainasettelu mahdollistuu ja vuoropuhelu aktivoinnin käänttöpuolen välillä korostuu. Kriittisen sosiaalityön teoriaan nojautuva tutkielma sisältää myös eettisyyden pohtimisen

Haastattelun teemoina olivat:

- 1) Millaiseen tarpeeseen nuorisotakuu tuli, miten sitä toteutettiin ja miten se vastaa tämän päivän tarpeeseen?
- 2) Miten sosiaalisen kuntoutuksen tarve näkyy asiakkaissa ja millaista tukea he tarvitsevat?
- 3) Miten starttivalmennus koetaan organisaatiossanne, onko se tunnettua ja tarpeellista?

Kysymykset tukevat tämän tutkielman tutkimuskysymystä siitä, miten nuorisotakuu kohtaa työpajoilla tehtävän sekä toteutettavan sosiaalisen kuntoutuksen.

6.2 Nuorisotakuu

Nuorisotakuun tavoitteena on ollut tukea nuorten yksilöllistä polkua ja siirtymistä kohti työelämää sekä lisätä hyvinvointia ja osallisuutta yhteiskunnassa. Yksilölliset polut yli hallinnonalojen rajojen ylittävällä monialaisella viranomaisyhteistyöllä sekä kokonaisvaltaisella ja tiiviimmällä yhteistyöllä saavutetaan nuorisotakuun ajatus: ”hakipa nuori mistä tahansa apua, on hänet ohjattava juuri hänen tilanteeseensa parhaiten soveltuvaan palveluun riippumatta hallinnonalasta tai siitä, mistä hän on lähtenyt apua hakemaan”. Nuorisotakuu -työryhmän näkemyksen mukaan nuorisotakuu on ennen kaikkea asenne tehdä asiat uudella tavalla yhdessä. (TEM 2015, 5.) Haastattelussa kävi ilmi, että nuorisotakuu tuli mahtipontisena ja loi toivoa sekä asennetta myös työntekijöihin, ja he olivatkin innostuneita tekemään työtä uudella asenteella. Haastateltavat kokivat, että nuorisotakuu ei niinkään tuonut mitään uusia työkaluja suhteessa siihen, mitä työkaluja jo oli olemassa. Palkkatuki ja työkokeilu olivat jo olleet käytössä eikä niihin suoranaisesti lisäresurssia annettu. TE-palveluissa tapahtui rakennemuutoksia ja nuorille tuli oma osaamisen kehittäminen -palvelulinja, jossa näkyvin muutos oli henkilökunnan lisääntyminen. Yleisesti haastateltavat kokivat, että muutos ei ollut pysyvä, sillä jo seuraavana vuonna henkilökuntaa karsittiin TE- palvelujen sisällä.

”Sillon ko se lanseerattiin ni nuorelle on tarjottava kolmen kuukauden kuluessa työtä, kuntoutusta tai opiskelupaikka. Ja tavallaan niinku tässä taloustilanteessa ja siinäkin taloustilanteessa kun se nuorisotakuu lanseerattiin niin se ei tavallaan tuonut mitään uusia työkaluja vaan se tavallaan tiputettiin olevissa oleviin rakenteisiin sellasenaan ja jokainen toimija alkoi sitä toteuttamaan niinku omista lähtökohdistaan. Toiset paremmin ja toiset huonommin.”H11

”Tahtotila oli olemassa, nuorten tilanteeseen haluttiin puuttua, jotta kukaan ei syrjäytyis. Tahtotila oli olemassa mut työkalut puuttu. Annettiin nimi sille mitä ollaan koko aika tehty.”H1

”Tilastojen mukaan ainakin. Alkuun oli ponnetta. En sit tiä mihin se meni ---- se on vaan hukkunut tähän kun asiakasmäärät on tuplaantunut. Ja kyllä varmaan inhimillisesti sitä kaikki teki alkuun sillai turbol, koska siin oli vähä sitä nostet kyllä.”H2

Haastattelussa ilmeni, että kampanjointiin käytettiin huomattavasti enemmän aikaa ja rahaa. Puhuttiin yhteiskuntatakuusta, johon jokaisen kansalaisen oli velvollisuus osallistua. Nuorisotakuuta mainostettiin radiossa sekä televisiossa ja erilaisia hankkeita perustettiin sekä paikallisella että valtakunnallisella tasolla ja kampanjat olivat hyvin näkyviä.

”Se työtä nuorille –kampanja, et mitä kaikkee järjestettiin, oli salibändyturneeta Raumalla ja oli yrittäjät mukaan ja kunta ja ketä kaikkii siin oli. Tääl oli yrittäjätilaisuuksia ja nuoret näin ja sit meil oli peukut vähän aikaa pystys, mut sit homma meni. Kampanja päätty, siin on facebuuk sivut ja nettisivut päättyneet. Et tapahtuks tää siin ku hallitus vaihtu...” H3

Sillon ko se oli voimissas sen pari vuotta ni olihan se semmonen asennekampaja ja se nosti sen sanan sen nuoriso ja nuorison ja yhteiskunta. Niinku ylipäättään ihmiset. Kaikki oli tietenki niinko yht mielt siit et totta kai! Ja opiskelupaikat ja kaikki. ”H2”

Haastatteluissa nousi esiin se, että nuorisotakuun tuleminen vastasi sen hetken tarpeeseen puuttua nuorisotyöttömyyteen. Vastavalmistuneet nuoret, joilla ei ollut työkokemusta, piti saada pian töihin valmistumisen jälkeen, jotta koulutuksesta saatu teoreettinen ja ammatillinen osaaminen saisi vahvistusta. Rahaa kohdennettiin palkkatukiin ja nuorille annettiin Sanssi –kortteja, jotta työllistyminen yrityksiin olisi kannattavaa ja myös yrittäjälle edullisempää.

”Oli työkokeilu ja palkkatukirahoja oli kyl enemmän ja harkintaa niihin.. kun nyt me on vähän kritisoitu sitä, et työttömät, alle kolmekymppiset nuoret jotka on vastavalmistuneet ni niihin pistetään se raha. Muttet puol vuotta työttömyyttä ni sit on tukikelpoinen yrityksiin.. ei meil oikein muit oo ollu. ” H2

Toisaalta haastateltavat kokivat, että nuorisotakuun tuomat muutokset eivät olleet joiltakin osin realistisia. Esimerkiksi silloin kun palkkatukea (joka on tietysin ehdoin harkinnanvarainen työnantajalle myönnettävä tuki) myönnetään niin nuorella pitää olla maksettuja työmarkkinatukipäiviä yhteensä 300 päivää, jotta on tukikelpoinen yrityksiin. Näin ollen Sanssi-korttien myöntäminen on teoreettisesti mahdotonta, sillä nuorisotakuun mukaan nuorelle on tarjottava kolmen kuukauden kuluessa työttömyyden alkamisesta jotakin toimintaa, ja jos nuori on jossakin toiminnassa niin silloin ei tukeen vaadittavat kertymät kerry.

”mut eiks oo niin et alle 30 v. vastavalmistunut, joka siis valmistuu toukokuussa ja sit sen pitää nuorisotakuun mukaan kolmen kuukauden kuluessa sille pitää löytää joku juttu. Ni periaattees sil ei ikinä pitäis tulla sitä 300 päivää kertymii täyteen.” H7

”Ni, ei pitäskään, mutt niit on kuulkaa paljon. Just näit puuseppii ja data-nomei...meil on niit poikii paljo. Ni ja alkaa olla lähihoitajiii ja sosio-nomeiki...”H2

Myös byrokraattiset ajanmääreet herättivät haastateltavissa huolta, varsinkin, jos asiakkaan palvelutarve on ilmeinen. Muuttuvat säädökset ja resurssit vaikeutuvat alati eikä selkeää ohjeistusta nuorisotakuun toteuttamiseen koettu olevan. Asiakkaiden henkilökohtainen kohtaaminen sellaisissa asioissa, joissa viranomaisten kädet ovat sidotut eikä jatko-ohjauspaikkaa ole, koettiin haastaviksi.

”Rahaa tarvis enempi ja TYPis sitä et vois tul suoraan ettei tarvi oottaa sitä puolen vuoden työttömyyttä. Ja et, miks pitää odottaa sitä puolta vuotta, jos tarve näkyy ja on ilmeinen et se tarvis typin palveluita. Ja kun se nuori tarvis sitä apua niinku heti ni kyl se sit niinku henkilökohtaisestikin harmittaa.” H8

”et semmoset mitkä on niin vaikeita et edes TYPpi ei ota, ni mitä me sit muka voitais tehdä??” H9

”ei se (nuorisotakuu) tietenkää toimi kun on tullut niitä rajoitteita” M10

Haastattelussa todettiin, että sanana nuorisotakuuta ei enää käytetä, vaikka se palveluna onkin edelleen käytetty. Sosiaalihuoltolaissa on määritetty palvelutarpeen arvioinnit ja asiakassuunnitelmat, joita myös nuorisotakuu määrittää. Etenkin TE-palveluissa nuorisotakuu tarkoittaa nuoren kannalta ja hänen kanssaan yhteistyössä tehtävää suunnitelmaa, joka tukee hänen palvelupolkuaan ja jonka tavoitteena on aina työllistyminen tai koulutukseen hakeutuminen.

”Ehkä sitä sanaa ei enää käytetä, mut kyl se vielä niinko on. Mut jotain on kyl otettu pois ja painopiste on muuttu. Mut kyl me sitä edelleen tehdään ja on tehty ihan TYP:n alusta saakka..Niinku alkukartotukset ja palvelutarpeen arvioinnit ja niin.” H9

”Mut se tarvii sen suunnitelman. Sen asiakassuunnitelman, ja pitäis tehdä yhteistyössä työhallinto, paja ja sostoimi.” H7

”Nuorisotakuun toteutuminen ylihallinnollisten rajojen nuoren eduksi ja semmoseen et lähettiin tekeen se ihminen edellä ja todellakin tuettiin hänt siin elämäntilantees.” H7

Haastateltavat molemmissa ryhmissä (TYP ja TE-palvelut) toivoivat huomattavasti selkeämpää ohjeistusta sekä kunnalta että valtion taholta. Resurssien tarkempi kohdentaminen siihen, missä kohtaa sitä tarvitaan, koettiin tärkeäksi. Ehkäisevän työn tarve oli haastateltavien mielestä ilmeinen ja kuntouttavan ja arvioivan työpaikkojen määrää tulisi lisätä kuten myös henkilökohtaisen palvelun ja valmennuksen määrää. Molemmissa ryhmissä pohdittiin sitä, miksi nuorisotakuu tuli, jos siihen ei oltu kunnolla varauduttu.

”Et ne kertois, että miten tää muuttaa sen perustyön mitä me muutenki jo tehdään et eihän täs oo mitään ylimäärästä et mitä niinku ylimäärästä ne nuoret saa ja et mikä on sitä nuorisotakuuta...” H4

”Tää on must aika tyypillistä mein hallitukselle ja yks pomo joskus kuvas sitä niin et se on kun kiemura-ammuntaa, tiiättekste kun kiekko ammutaan taivaalle ja se on niinko tuolla tuolla ja tuolla ja kaikki kiinnittää huomionsa siihen ja sit ammutaankin toinen kiekko vaikka tuo homma on aivan kesken, mut nyt täällä on uusi juttu mitä kohti mennään ja sit vaan ainii juu, semmostakin oli, mutta nyt siihen ei ole enää rahaa eikä resursseita et jos ajatellaan nuorisotakuuta ni et miksei sitä rahaa sitten varata kunnolla kun se kerran on perustettu? Et just se että innostutaan jostan, mut sit olosuhteet muuttuu, rahaa ei ookaan ja sit se vaan vedetään pois.” H5

6.3 Sosiaalinen kuntoutus

Sosiaalisella kuntoutuksella tuetaan nuorten sijoittumista työ-, työkokeilu-, opiskelu- tai kuntoutuspaikkaan tai työpajaan ja sosiaalisen kuntoutuksen yhtenä tavoitteena on vahvistaa onnistumisen kokemuksia. Kananon (2012, 39) mukaan sosiaalisen kuntoutuksen sisältö muodostuu aina yksilöllisesti. Tämän vuoksi on tarpeellista, että kuntoutus pohjautuu yksilölliseen elämäntilanteen kartoitukseen ja tuen tarpeen arviointiin yhdessä asiakkaan kanssa. Tällöin muodostuu kokonaisuus siitä, mitä muutoksia sairaus tai vammautuminen on tuonut elämäntilanteeseen ja sosiaalisiin suhteisiin. Silloin kun sosiaalinen kuntoutus lähtee sosiaalisesta ongelmasta, eikä esimerkiksi sairaudesta tai vammasta, on tunnistettava ja tunnustettava ihmisen sosiaaliset vahvuudet ja rajoitukset. Tällöin muodostuu näkemys siitä, miten vahvuuksia voidaan hyödyntää tai miten rajoituksia voidaan kompensoida. Tämä on kaiken kuntoutuksen keskeinen periaate. (Kananon 2012, 39-40.) Haastattelun yhtenä osa-alueena oli sosiaalinen kuntoutus, joka on määritelty Sosiaalihuoltolaissa. TE-palveluissa Sosiaalihuoltolaki oli vielä hieman epäselvä ja tutkija avasi lain pääkohtia sekä lain tarkoittamaa sosiaalista kuntoutusta. Nuorten työpajan tarjoama starttivalmennus ja sosiaalinen kuntoutus ovat TYP:n työntekijöille tutumpia kuin TE-palvelun työntekijöille. Yleisesti lakiuudistus koettiin hyvänä, mutta tarkennuksia lain soveltamiseen toivottiin.

”Ni et tukemaan tehtiin sosiaalihuoltolain uudistus, jota tukemaan lähti työpajat ja starttivalmennus, joka perustuu niinku sosiaaliseen kuntoutukseen ja kädentai-

toihin ja se sit niiku siihen sosiaalihuoltolakiin. Siit on tehty kirjelmät isojen päättäjien kautta ja jotka kunnille pitäs jakaa et pajat on yks sosiaalisen kuntoutuksen osio, mitä saa käyttää ei oo pakko.” H7

”Jotenkin tuntu siltä et hirvittävän isot odotukset niinku annettiin TE-hallinolle ja tavallaan jäänyt hämäräks et miten kuntoutuspalvelut siin huomioitiin.” H11

Sosiaaliseen kuntoutukseen liittyvän toiminnan avulla edistetään asiakkaiden työmarkkinavalmiuksia ja elämänhallintaa, tai tuetaan heidän toimintakykyään ja elämänhallintaansa, jos työllistyminen avoimille työmarkkinoille ei näytä mahdolliselta. Sosiaalinen kuntoutus on suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa, joka tähtää arjen selviytymiskeinojen ja elämänhallinnan parantumiseen. Sosiaalisen kuntoutuksen lähtökohtana on sosiaalisen toimintakyvyn ja kuntoutustarpeen kokonaisvaltainen selvittäminen, jonka pohjalta palvelut räätälöidään yksilöllisesti. Keskeistä sosiaalisen kuntoutuksen prosessissa on nimetty omatyöntekijä ja hänen asiakkaalle antama ohjaus. Tämän lisäksi palveluun voidaan räätälöidä myös muita asiakkaan kannalta olennaisia kuntoutus- tai tukipalveluja. (Puromäki, Kuusio, Tuusa & Karjalainen 2016, 15.) TYP:n työntekijät kokivat, että lähes kaikilla heidän asiakkaillaan on sosiaalisen kuntoutuksen tarve. Näitä olivat esimerkiksi asiakkaiden elämänhallinnalliset ongelmat, arkirytmii, työelämän pelisääntöjen noudattaminen sekä eritasoiset päihde- ja mielenterveysongelmat. Haastateltavat huomioivat sen, että sosiaalinen kuntoutus on sosiaalihuollon palvelua, kun taas kuntouttava työtoiminta on työllistymistä edistävää palvelua. Haastateltavat kokivat, että Poriin on tullut parin viime vuoden aikana lisää sosiaalisen kuntoutuksen paikkoja, mutta heidän mukaansa niitä voisi olla kyllä vieläkin enemmän.

”Pitäs olla paikkoja, jotka tekevät sitä arvioivaa sekä kuntouttavaa että ehkäisevää työtä ja sit pitää olla lisää työkaluja niit työhön valmennuksii, uravalmennuksii, ryhmii. Ja sit se ehkäisevä työ pitää olla hanskassa.” H9

Haastatteluissa ilmeni, että myös haastetta on nuorisotakuun aikana noussut etenkin opiskelupaikkojen kohdalla. Mitä jos nuori ei halua opiskella tai ei pääse haluamaansa koulutukseen tai opinnot ovat kiinni rahasta? Koska nuorten motivointi on haasteellista, varsinkin silloin kun on kyse nuoren toimeentulosta, tarvitaan siihen yhteistyötä ja valtakunnallisia muutoksia, jotta nuoren koulupolusta saadaan järkevä ja kannattava.

”Mut entä sit ko on se nuori joka ei halua opiskelemaan tai pysty opiskelemaan vaik haluaisi tai sit jos ei halua kun se ei voi tai jotain. Tai sitten kun tarvitaan se toimeentulo ja se raha ja ne kaikki ni sit porukat rupes nii et täs nyt kiirettä pukkaa et ei täs niinko oo tälläseen aikaa.” H5

”Ei se motivoi, jos sä saat opiskelupaikan sieltä kolmannelta tai neljänneltä sijalta et väkisin menee metsään...väkisin heille taataan opiskelupaikka. ehkä siel koulutukses olis pitänyt niit rakenteita radikaalisti myllätä et näillä, joilla ei oo sitä opiskelumotivaatioo ni olis jollai tapaa enempi sitä työvaltasta. Ja niinku näytöin ja sillee tehd se tutkinto.” H6

6.4 Starttivalmennus

Starttivalmennuksen keinoin voidaan vastata sekä sosiaalihuollon lainsäädäntöön, että nuorisotakuun toteuttamiseen. Koska painopiste on siirtynyt varhaiseen tukeen, ennaltaehkäisyyn, asiakaslähtöisyyteen, yksilöllisiä tarpeita huomioivaan palveluun sekä osallisuuden vahvistamiseen on starttivalmennus soveltuva keino vastata nuorisotakuun toteuttamiseen sekä sosiaalisen kuntoutumisen toteutumiseen. (Hilpinen & ym. 2012, 11-12.) TE-palvelut ja TYP voi ohjata nuoria työpajalle esimerkiksi kuntouttavaan työtoimintaan, työkokeiluun tai palkkatuettuun työhön. Haastattelussa todettiin, että työpajan yhteistyö sekä TE-palvelujen että TYP kanssa toimii hyvin. Kuitenkin yhteistyötä voidaan parantaa yhteisillä kehittämisideoilla ja sillä, että työntekijät tuntevat toisensa ja luottavat toisiinsa ja heidän ammattitaitoonsa.

”On jäänyt elämään sellaisiin yhteistyökuvioihin, jotka muutenkin toimii hyvin. Ne on jääny semmoseks yhteiseks tahtotilaks. Et se näkyy semmosis päivittäisis keskusteluis ja siin porsaanreijän etsinnässä et me muute haetaan tää palvelu jollain konstilla me niinku lyödään tää läpi. Et me niinku viedään sen heikoimmas asemas olevan nuoren asiaa eteenpäin mut onkse sit menny nii et se jäin niihin heikompiasemaisiin nuoriin. Niihin joil ei oo ammatillist koulutusta ja niihi.” H7

”Kyl mä uskon et TE-hallinto menee ihminen edellä, mut kyl se varmaan on aika henkilökohtainen toiminta ja valinta et millai sä työtä viranomaisena teet...Laki-han (sosiaalihuoltolaki) sanoo, et mein pitää tehdä yhteistyötä...” H3

Starttivalmennuksen nuoret tarvitsevat kokonaisvaltaista tukea ja yksilöllisiä palveluita. Omien vahvuuksien, voimien ja mahdollisuuksien korostaminen on keskeistä starttivalmennuksessa. Aito kohtaaminen ja luottamuksen rakentuminen ovat edellytyksiä onnistuneelle starttivalmennukselle. Nuoren osallisuutta vahvistavat sekä arjen taitojen oppiminen, merkityksellinen tekeminen ja toiminnallisuus. (Hannila-Niemelä & ym. 2016, 45.) Paikallisella tasolla haastattelussa toivottiin, että työkokeilu-, kuntouttavan työtoiminnan ja palkkatuettuja työpaikkoja olisi enemmän. Myös sosiaalisen kuntoutuksen ja arvioinnin osaajia sekä arjen rinnalla kulkijoita

toivottiin enemmän. Starttivalmennus nähtiin hyvänä mallina työpajapolun alkuvaiheessa, jolloin kuntoutuksen ja arvioinnin määritelmät korostuvat.

”Sosiaalinen kuntoutus olis parhaimmillaan nuorten työpajalla ja niinku alotetais siin starttipajalla ja sit pajan sisällä siirrytään asteittain vaikeampaan työhön. Ja sit vaik työpaikka jostain kaupungilta, et se pitäis se ketjustus toimii täl tavalla” H8

”Semmosten nuorten kohdalla, et mis tarvitaan sitä rinnalla kulkemista ja vahvaa ohjausta. Ohjausta ja tukea joka on helposti saatavilla niinku semmosille asiakkaille jotka ei vielä oo valmiita vaik johonki vaativampaan työpaikkaan” H11.

Työpajan moniammatillinen tiimi ja sisäinen ohjaus koettiin erinomaisena, sillä työpaja tunnetaan matalan kynnyksen paikkana, jonne nuori voi tulla omana itsenään ja saada arkiasioihin tukea, neuvoa ja ohjausta. Monesti viranomaistahot jäävät taka-alalle nuoresta eivätkä kykene saamaan kokonaista kuvaa nuoren tilanteesta, jolloin juurikin työpaja koetaan mainioksi sosiaalisen kuntoutuksen välineeksi. Toisaalta resurssien puute ja henkilökunnan vaihtuvuus koettiin myös haasteena, johon pitäisi pysyvyyttä saada, jotta parhain lopputulos sekä nuoren että yhteistyön kannalta olisi kestäväntä.

”Arvioinnin paikka, semmonen tavallaan niinku lähtöpaikka mis mietitään mikä se vois olla et kuinka suuri tarve sil asiakkaal on johonki tukeen et mikä se vois olla.” H8

”Kun nää pitäis saada pysyviks asioiks et kun pajallakin se henkilökunta vaihtuu koko aika ni olis parempi jos olis pysyvyyttä. Ymmärrys valmennuksesta ja ymmärrys siit osastos missä tehdään.” H9

Haastatteluaineistosta esille nousi se, että tahtoa enemmän tekemiseen nuorten eduksi olisi. Nuorisotakuusta ei enää puhuta, eikä resurssia siihen ole alkuhuuman jälkeen lisätty. Paikallisesti nuorisotakuu näyttäytyy siten, miten kukin työntekijä sen itse haluaa määritellä ja tuoda julki. Haastatteluun osallistujien mielestä palvelutarpeen arviointeja ja asiakassuunnitelmia on aina tehty, eikä eroa tehdä siihen, mikä toiminta on erityisesti nuorisotakuuta. Koska rajoituksia esim. määräaikoihin ja linjauksiin on tehty ja ne muuttuvat vuosittain, lisää se alkuperäisen nuorisotakuun toimimattomuuden tarkoitusta.

”Ei enää. Se täyty lopettaa. Me kerrotaan just sillai kun asiat on. Et mitä me muka voitais tehdä muuta? Meillä ei oo ku työharjoittelu ja kuntouttava työtoiminta ja työtarjoukset. Niinku muillekin et ei se eroo mitenkä niinku muitten palveluist. Et ei ne oo mitenkään erityisesti nuorille.” H3

7 TUTKIMUKSEN YHTEENVETO

Nuorisotakuu –työryhmän mukaan nuorisotakuu kuuluu kaikille nuorille. Työryhmän mukaan kaikille nuorille pitää antaa mahdollisuus kasvaa ja kehittyä yhteiskunnan jäseniksi sekä mahdollistaa hyvä elämä ja toimeentulo tekemällä työtä. Työryhmä jakaa nuorisotakuun jatkotoimenpidesuosituksen kuuteen osa-alueeseen:

- 1) ”Nuorisotakuun toteuttamisen pitää olla pitkäjänteistä” ja sitä pitää jatkaa seuraavalla hallituskaudella. Sen tulee ulottua ja toteutua eri puolilla Suomea ja sen pitää perustua laajaan yhteistyöhön toimijoiden kesken ja siihen pitää varata riittävät resurssit. Tiedonkulkua viranomaisten ja muiden toimijoiden välillä on parannettava. Sitä pitää kehittää osana työllisyys-, sosiaali-, terveys-, koulutus- ja nuorisopoliittista uudistusta, eikä erillisinä kehittämishankkeina.
- 2) ”Pohja aktiiviselle kansalaisuudelle syntyy lapsuudessa – ennaltaehkäisevä työ ja varhainen tuki keskiöön!” Toimenpiteiden pitää painottaa ehkäisevän ja monialaisen yhteistyön kehittämiseen peruspalveluissa. Huomio tulee kiinnittää lasten, nuorten ja perheiden sosiaalityön, nuorisotyön ja mielenterveyspalveluiden saatavuuteen. Riittävä resursointi pitää näissä taata.
- 3) ”Riittävät resurssit!” Nuorten henkilökohtaiseen ohjaukseen on taattava resursseja siten, että kasvokkainen tapaaminen mahdollistuu. Henkilökohtaista ohjausta saaville nuorille asiakkaille on oltava riittävästi palveluja, joihin he aikanaan siirtyvät. Tästä syystä etsivälle nuorisotyölle on pitää resursoida budjettiin oma vuosittainen määräraha.
- 4) ”Nuorisotakuu kuuluu kaikille nuorille!” Jatkossa on panostettava enemmän nuoriin, joilla on sellainen sairaus tai vamma, mikä rajoittaa kouluttautumista tai työllistymistä. Sosiaalista kuntoutusta ja tehostettua tukea tarvitsevat nuoret saavat räätälöidyt palvelupolut koulutukseen ja työelämään asiantuntijaverkoston yhteistoiminnalla. Maahanmuuttajanuorten kielikoulutusta on lisättävä, opinto-ohjaukseen panostettava ja esteitä jatko-opintoihin siirtymiselle poistettava. Peruskoulun jälkeistä tutkintoa vailla olevien ja alaa vaihtavien nuorten kouluttamista on tuettava ja nuorten asunnottomuutta on torjuttava aktiivisesti.
- 5) ”Eteenpäin elämässä - osaavana ja taitavana”. Koulutusjärjestelmää on kehitettävä niin, että se ottaa joustavasti huomioon oppijan yksilölliset tarpeet, lähtökohdat ja tarjoaa monipuolisia vaihtoehtoja omalle koulutuspolulle tarjoten samalla tukea tavoitteen saavuttamiseksi. Opinto-ohjaukseen on varattava riittävästi resursseja. Ylioppilastutkinnon

suorittaneita, jotka haluavat jatkaa ammatillisen koulutuksen kautta työelämään on kannustettava hyödyntämään oppisopimusopiskelua. Keinoja yritysten halukuuteen tarjota nuorille oppisopimuspaikkoja on löydettävä. Kaikissa koulutusmuodoissa on turvattava jatkokoulutusmahdollisuus.

- 6) ”Nuorilla on oltava mahdollisuus päästä kiinni työelämään!” TE-toimiston resurssit nuorten tapaamiseen, ohjaamiseen ja palvelujen toteuttamiseen pitää pystyä takaamaan. Yhteistyötä työnantajien kanssa on kehitettävä ja työelämään siirtyvien nuorten työelämäntuntemusta ja työnhakutaitoja on vahvistettava jo opiskeluaikana. Koulutusjärjestelmän ja TE-hallinnon pitää pystyä mahdollistamaan myös työelämässä olevien mahdollisuudet alan vaihtamiseen ja osaamisen kehittämiseen. Vaihtoehtona palkkatyölle nuoria tuetaan yrittäjyyteen. (TEM 2015, 54–56.)

Työ- ja elinkeinoministeriön mukaan jokaisella pitää olla mahdollisuus etsiä omaa tietään kohti työelämää, ilman, että leimautuu syrjäytyneeksi tai syrjäytymisvaarassa olevaksi. Kukaan nuori ei halua kuulua syrjäytynyt -leiman saaneiden joukkoon. Nuoret tiedostavat, että voivat tulla leimautuneiksi, vaikka itse kokevat voivansa hyvin ja, vaikka heidän kaikki asiat ovat hyvin. Nuorisotakuu ei voi olla pelkästään syrjäytyneiden nuorten takuu, vaan se on tarkoitettu kaikille niille nuorille, joilla ei ole koulutus- tai työpaikkaa. Koulutusjärjestelmää on kehitettävä niin, että se huomioi jokaisen oppijan yksilölliset tarpeet ja lähtökohdat sekä tarjoaa vaihtoehtoja oman koulutuspolun rakentamiseksi ja tukee tavoitteen saavuttamista. Työnantajien kanssa tehtävää yhteistyötä on lisättävä ja löydettävä keinoja lisätä yritysten halukkuutta tarjota nuorille esimerkiksi oppisopimuspaikkoja. (TEM 2015, 59-60, 63.)

Haastatteluaineistossa esille nousi määräaikojen, kuten esimerkiksi palkkatukilinjausten, vuosittaiset muutokset, jotka aiheuttavat vaikeuksia käytännön työlle. Vuonna 2015 tuli palkkatuki uudistus, missä pitkäaikaistyötön määritellään henkilöksi, jolle on maksettu 300 päivää työttömyyden perusteella työmarkkinatukea. Vuoden 2014 pitkäaikaistyöttömyyden ”raja” oli 500 päivää työttömyyden perusteella maksettu työmarkkinatuki. Palkkatuki uudistuksen myötä työmarkkinatuen rahoitusvastuuta koskevaa työttömyysturvalain 14 luvun 3 a §:ää muutettiin niin, että kuntien pitää maksaa valtiolle takaisin nk. sakkomaksu, joka tarkoittaa sitä, että työttömyyden perusteella maksetusta työmarkkinatuesta maksetaan puolet niiden henkilöiden osalta, jotka saivat työmarkkinatukea työttömyyden perusteella 300 päivää. (TEM 2014b, 22–23.) Tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että vastavalmistuneet nuoret, joille työmarkkinatukioikeus syntyy tutkinnon suorittamisen jälkeen automaattisesti, ovat pitkäaikaistyöttömiä 300:n maksetun työmarkkinatukipäivän jälkeen, jos he eivät ole työllistyneet tai päässeet työllistymistä

edistävään palveluun. Tässä kohtaa nuorisotakuu on merkittävässä roolissa, jotta nuorisotyöttömyys ei kasvaisi räjähdysmäisesti. Näin ollen kunnissa tulisi olla riittävästi nuorille vastavalmistuneille nuorisotakuun lupaamia työpaikkoja tai muuta työllistymistä edistävää toimintaa. Uuden sosiaalihuoltolain mukaan kuntien tulee vastata sosiaali- ja terveystyöpalvelujen järjestämisestä sekä myös työllistymistä edistävästä palvelusta.

Työttömyyden katkaisemiseksi ja työttömyyden pitkittyessä on palkkatyön vaihtoehtoina kuntouttava työtoiminta tai työkokeilu. Molemmat ovat työllistymistä edistäviä palveluja, jotka tarvitsevat suunnitelman, joka on tehty yhteistyössä asiakkaan, TE-hallinnon ja kunnan kanssa. Kummastakin asiakas saa työttömyysetuutta. Jos asiakas on yli 25-vuotias tai ammatin omaava, saa hän työmarkkinatuen lisäksi 9 euron verottoman kulukorvauksen jokaiselta työkokeilupäivältä. Kuntouttavassa työtoiminnassa asiakas saa työmarkkinatuen jokaiselta päivältä riippumatta siitä, että osallistuu työtoimintaan esimerkiksi yhden päivän viikossa. Työkokeilun aika on maksimissaan 12 kuukautta kunnalla, mutta enintään kuusi kuukautta samoissa tehtävissä. Kuntouttavan työtoiminnan enimmäiskesto lain mukaan on 230 yhtäjaksoista päivää 12 kuukaudessa, joka ei käytännössä voi koskaan tulla täyteen, sillä ihmisille voi tulla sairauspoissaoloja, luvattomia poissaoloja tai muita poissaoloja. Kuntouttavaan työtoimintaan ”pääsemiseksi” asiakkaalla pitää täytyä tietyt kriteerit (esim. pitkäaikaistyöttömyys, toimeentulotuki-asiakkuus). Työkokeilu on hyvä työllistämistä edistävä palvelu ammatin omaaville tai yli 25-vuotiaille. Ristiriitaista on se, että alle 25-vuotias ammattikouluttamaton saa työkokeilusta vähemmän rahaa, kuin kuntouttavaan työtoimintaan osallistumisesta. Lisäksi työkokeilun kesto-aika on ehdoton. Kuntouttavan työtoiminnan tarkoituksena on parantaa henkilön työllistymistä avoimilla markkinoilla ja edistää henkilön mahdollisuuksia osallistua koulutukseen. Työkokeilun tavoitteena on selvittää vaihtoehtoja ammatinvalinnalle ja/tai saattaa ihminen takaisin työmarkkinoille. Näiden kahden työllistämistä edistävän palvelun vertailulla ja käytännön kokeimuksella voidaan arvioida, että kestävä vaikutuksen aikaansaamiseksi on järkevämpää tarjota kuntouttavaa työtoimintaa ennen työkokeilua, jotta alle 25-vuotiaan nuoren palvelupolku olisi onnistuneempaa. Käytäntö on osoittanut sen, että toimenpiteen ajallisella kestolla ja sillä, että henkilö saa osallistumisestaan enemmän rahaa, on yksilön näkökulmasta merkitystä.

Nuorisotakuu on unohtunut sekä paikallisena linjauksena että hallituksen tahtotilana. Tämän vuoksi varsinkin työpajojen nuoret jämähtävät paikalleen ja kiertävät samaa byrokraatista kehää yhä uudelleen. Varsinkin vastavalmistuneet nuoret ovat suuressa osattomuuden uhkassa, sillä päästäkseen keräämään ammattitaitoa oikeassa työpaikassa hänellä tulee olla maksettua

työmarkkinatukea 300 päivää, eikä hän ole voinut osallistua työllistymistä edistäviin palveluihin. Nuorisotakuun unohtaminen mahdollistaa myös vastavalmistuneiden pitkäaikaistyöttömyyden ja epäuskon suomalaiseen hyvinvointivaltioon, jossa jokaisella on perustuslaillinen oikeus työntekoon. Vaikka nuoren oma motivaatio ammattitaidon kartuttamiseen ja työn tekemiseen olisi mitä parhain, estää nykyinen linjaus nuoren haaveita toteutumasta. Henna Tukiainen (2013, 2) toteaa, että ”nuorisotakuun toteuttamisen tahtotila näytti suuremmalta kuin toiminnan edellytykset”. Tukiaisen tutkimuksen mukaan nuorisotakuun toteuttamisen positiivisina asioina voidaan ”pitää nuorisotakuun laaja-alaisuutta, sillä sen tärkeydestä ja tahtotilasta tuntuu vallitsevan laaja konsensus eri toimijoiden kesken”. Kuitenkaan nuorisotakuu ei tuonut erillistä lainsäädäntöä tai sellaisia muutoksia, mitkä helpottaisivat nuorisotakuun toteuttamista. Nuorisotakuun alkuvaiheen epäselvyydet sekä priorisointiongelmat aiheuttivat ongelmia. Lisäksi myös valtakunnallinen taloudellinen tilanne vaikeuttaa nuorisotakuun toteuttamista lama-aikana. Tukiaisen mukaan kuntien valinnan ja toteutustapojen mahdollisuuksien lisääminen voisi parantaa kuntien kykyä vastata nuorisotakuun tuomiin haasteisiin. (Tukiainen 2013.) Kysymykseen valinnan vapaudesta ja toteuttamismahdollisuuksista sote-uudistus vastaa aikanaan.

Porin kaupungin talousarvio vuodelle 2015 ja taloussuunnitelma vuosille 2015–2017 on synkää luettavaa. Siinä todetaan: ”Julkinen talous on pysynyt alijäämäisenä pitkään jatkuneen heikon suhdannetilanteen vuoksi, mutta sopeutustoimet ovat osaltaan hillinneet alijäämän kasvua. Julkisyhteisöjen rahoitusasemaa rasittavat lisäksi väestön ikääntymisestä aiheutuvat menot. Julkisen talouden sektoreista valtion rahoitusasema joustaa selvästi eniten suhdannevaihtelun mukaan etenkin verotulojen suuren suhdanneherkkyyden vuoksi. Valtiontalous onkin syvästi alijäämäinen. Suomen bruttokansantuotteen määrä laski Tilastokeskuksen helmikuisten vuosienakkotietojen mukaan 1,4 prosenttia vuonna 2013. Viime vuosi oli jo toinen peräkkäinen taantuvan talouskasvun vuosi. Myöskään vuonna 2014 Suomen BKT:n ei ennusteta kasvavan.” (Porin kaupunki 2015.) Porin kaupungin nuorten työpajatoiminta perustuu Porin kaupungin, Opetus- ja Kulttuuriministeriön sekä Elinkeino- liikenne- ja ympäristökeskuksen (ELY-keskus) vuosittaiseen rahoitukseen. Vuosittainen rahoitus korreloi kulloisenkin asiakasmäärän ja käyttöprosentin mukaan: jos asiakasmäärät vähenevät, vähenee myös rahoitus. Rahoituksen vähentyessä myös työpajan valmentajien määrän väheneminen on uhan alla, jolloin haastattelussakin esiin noussut rahoituksen epävarmuus katsottiin selkeäksi uhkatekijäksi sosiaalisen kuntoutuksen toimintapaikoille, starttivalmennukselle sekä nuorisotakuun toteutumiselle.

Anna-Maria Isolan, Elina Turusen, Sakari Hännisen, Jouko Karjalaisen ja Heikki Hiilamon (2015, 81–82) Syrjäytynyt ihminen ja kunta -tutkimuksen mukaan elämän ennakoitavuus lisäsi

asiakkaiden tyytyväisyyttä elämään. Toimeentulon varmuus kannustaa vastaanottamaan pieniäkin työtarjouksia ja vaikka työtulot eivät parantaisikaan toimeentuloa huomattavasti, ne luovat silti usein uutta sisältöä elämään, laajentavat sosiaalista verkostoa ja lisäävät yhteyksiä työelämään ja yhteiskuntaan. Selviytymisessä on usein kyse jostakin myönteisestä tapahtumasta, mikä synnyttää toivoa ja laajentaa tulevaisuuden näkymiä. Koska työttömyys näyttäytyy pysyvänä ilmiönä, tulisi kuntien panostaa enemmän omaehtoiseen toimintaan ja tekemiseen, vapaaehtoistyöhön, työllistämiseen, palkkasuhteisiin ja sosiaalisiin yrityksiin, jotta useammilla ihmisillä olisi mahdollisuus osoittaa osaamistaan, kokea yhteiskunnallista vuorovaikutusta sekä vahvistaa tulevaisuuden suunnitelmiaan.

Yhteiskunnalliset muutokset sekä yhteiskunnan ja ihmisten välisten suhteiden muuttuminen ja niiden tutkiminen ovat merkittävässä roolissa, kun varaudutaan tulevaisuuteen. Tiedon tuottaminen ja tutkiminen yhteiskuntapoliittisesta näkökulmasta on tärkeää, sillä vain tutkimalla voidaan tuottaa tietoa. Nuorisotakuuta on tutkittu vähän sen voimaantumisen jälkeen. Valtiontalouden tarkastusviraston tiedotteen (2014) mukaan ensimmäisen vuoden aikana nuorisotakuulle asetettuja tavoitteita ei saavutettu. Nuorten työttömien määrä kasvoi vuoteen 2013 verrattuna. Tiedotteen mukaan nuorisotakuun ei voida katsoa onnistuneen tavoitteessaan, sillä huono valtakunnallinen taloudellinen tilanne lisäsi työttömien nuorten määrää eikä muutokset nuorten yli kolmen kuukauden työttömyyteen poikenneet esimerkiksi keski-ikäisten työttömien tilanteesta. Myös TE-palveluiden uudistus ja henkilöstön väheneminen hidasti palvelujen tarjoamista. Tiedotteessa todetaan, että jatkotavoitteiden saavuttamiseksi on viranomaisten välisten yhteistyön oltava toimivaa ja kuntiin on perustettava nuorten ohjaus ja palveluverkosto. Erityistä huomiota tulee kiinnittää paljon tukea tarvitsevien nuorten palveluiden saatavuuteen sekä kehittää työvoiman palvelukeskuksen toimintamallia nuorisotakuun toteuttamista tukevaksi. Lisäksi toivotaan, että nuorisotakuusta teetetäisiin arviointitutkimus, kun takuu on ollut käytössä riittävän kauan. (Valtiontalouden tarkastusvirasto 2014.)

Suomen nuorisoyhteistyö Allianssi ry:n Onnistunut nuorisotakuu –hanke selvitti ja arvioi nuorisotakuun toteutumista nuorten ja nuorille palveluja järjestävien ammattilaisten näkökulmista. Hankkeessa oli mukana kolme kuntaa Uudeltamaalta ja hanke toteutettiin haastatteluin ja kyselyin. Tutkimukseen osallistuvien ammattilaisten näkemys monialaisesta yhteistyöstä oli yhteneväistä: ”nuorisotakuun avulla voidaan välttää päällekkäistä työtä ja tarjota asiakkaan kokonaistilanteen huomioivaa tukea. Nuorten palvelut paranevat, jos niitä toteutettaisiin matalalla kynnyksellä ja keskitettäisiin saman katon alle. Yli hallinnonalojen tehtävää yhteistyötä tiivistämällä nähtiin tärkeäksi keinoksi vastata nuorten tarpeisiin paremmin”. Yhtenä suurimmista

ongelmista nuorisotakuussa oli kyselyn mukaan se, että kuntoutuspalveluita on vähemmän kuin mitä palveluille on kysyntää. Erityisesti päihde- ja mielenterveyspalveluja ja sosiaalitoimen tukipalveluja tarvittaisiin lisää. 9-luokkalaisten opinto-ohjausta, koulunkäyntiavustajia sekä resursseja tekemällä oppimiseen toivottiin oppilaitoksiin lisää. TE-palvelujen kehittämiseen sekä nuoret että ammattilaiset toivoivat byrokratian vähentämistä, nuoren oman motivaation ja taipumusten huomioon ottamista sekä palvelujen parempaa saavutettavuutta. Nuoret toivoivat joustavuutta ja harkintaa sellaisissa tilanteissa, joissa säännösten jäykkä noudattaminen johtaa nuoren näkökulmasta epätarkoituksenmukaiseen lopputulokseen. Esimerkiksi nuorten jakamisongelmien seurauksena määrättyihin pitkiin karensseihin. Nuoret kuitenkin suhtautuivat nuorisotakuun ideaan positiivisesti ja nuorisotakuun koettiin tarjoavan mahdollisuuksia ja parantavan nuorten asemaa. Allianssin selvityksen mukaan nuorisotakuuta toteutetaan monelta osin varsin onnistuneesti esimerkiksi nuorten työpajoilla ja etsivässä nuorisotyössä, joissa nuoret saavat yksilöllistä ohjausta ja tukea. (Allianssi 2014, 9-34.) Kuten Allianssin tutkimuksessa, myös minun tutkimuksessani nousi esille se, että palvelujen saavutettavuus, selkeys ja matala kynnykset edesauttaisivat nuorisotakuun toteutumista paikallisella tasolla. Myös paremmalla, hallinnonrajojen ylittävällä yhteistyöllä saataisiin nuorten palveluihin tehokkuutta ja kestävyyttä. Myös sillä, että työntekijät tuntevat toisensa, koettiin hyväksi asiaksi työn tekemisen kannalta. Tuttua työntekijää voi lähestyä rohkeammin ja nopeammin, ja molemminpuolinen joustavuus on monesti asiakkaan etu. Yhteistyö työpajan kanssa nähtiin hyvänä, selkeänä ja helppona, jolloin edellytykset nopealle poikkihallinnolliselle yhteistyölle ovat olemassa.

Anu Hellesuo (2014) tutki pro gradussaan nuorisotakuuta työpajatoiminnan mahdollisuuksina ja haasteina. Tutkimuksessaan hän selvitti nuorisotakuun avulla tulleita mahdollisuuksia ja haasteita käytännön työssä. Tutkimukseen tarkoituksena oli selvittää seitsemän Länsi-Suomen työpajan henkilökunnan näkemyksiä sellaisista muutoksista, joita nuorisotakuu on tuonut työpajojen arkeen. Lisäksi hänen tavoitteenaan oli selvittää, millaisia toiveita työpajoilla on nuorisotakuun kehittämiseksi. Yhteenvedon Hellesuon tutkimuksesta voidaan päätellä, että työpajatoiminnassa nuorisotakuu on ollut positiivinen uudistus. Kuitenkaan hänen tutkimustulokset eivät olleet kaikilta osin yhteneväisiä, sillä hänen mukaansa nuorisotakuun mahdollisuus voidaan toisessa työpajassa nähdä haasteena: mahdollisuuksina nähtiin toisella pajalla henkilökunnan lisääntyminen, kun taas toisella nuorisotakuu näyttäytyi haasteena, koska niissä lisääntyneistä nuorten määristä huolimatta ammattitaitoista henkilöstöä ei ole saatu lisää. Hellesuon tulkinnan mukaan nuorisotakuuseen suhtaudutaan myönteisimmin sellaisissa työpajoissa, missä työllisyyden hoito on nostettu merkittäväksi kehittämishankkeeksi. Sellaisissa kunnissa,

missä työpaja nähdään väylänä saada nuoret työelämään tai opintoihin, on laajaa verkostoyhteistyötä eri toimijoiden välillä. Hellesuon tutkimuksessa ilmeni myös se, että kehittämiskohdeena on eri toimijoiden yhteistyö, minkä avulla voisi välittää tietoa palveluista ja samalla välttää päällekkäistä työtä. Näin ollen yhteistyö tulee nähdä tehokkaana nuorisotakuun kehittämismuotona kunnan alueella. (Hellesuo 2014, 1, 60-67.) Hellesuon tutkimus vahvisti omaa käsitystäni siitä, että nuorisotakuun tuleminen nosti työpajojen merkitystä suomalaisessa sosiaalialan keskusteluissa merkittävänä nuorisotakuun toteuttajana. Kuitenkaan työpajalle osoitetut määrärahoja ei lisätty eikä henkilökuntaa ole saatu pysyvästi lisää.

Nuorisotakuu -työryhmän suositukset ovat linjassaan siinä, että nuorisotakuun toteuttamisen pitää olla pitkäjänteistä ja sitä on jatkettava myös seuraavilla hallituskausilla. Lisäksi nuorisotakuun toteuttamisen pitää perustua laajaan yhteistyöhön eri toimijoiden kesken. Työryhmän mukaan nuorisotakuuseen on jatkossa varattava riittävästi resursseja, jolloin painopiste on siirrettävä määräaikaista, erillisistä hankerahoituksista kestävään ja pysyvään perustoiminnan ja – palveluiden rahoittamiseen. Viranomaisyhteistyön on parannettava ja viranomaisten ja muiden toimijoiden välistä tiedonkulkua on parannettava. Nuorisotakuun toimien on painotettava voimakkaammin ehkäisevään monialaisen yhteistyön kehittämiseen peruspalveluissa ja henkilökohtaisen ohjauksen, tuen ja matalankynnyksen palveluiden saatavuus on varmistettava. (TEM 2015, 56-59.) Tutkimuksessani ilmeni, että haastatteluun osallistuneilla työntekijöillä on tahtotila nuorisotakuun toteuttamiseen, mutta he kokevat, että sitä ei voida toteuttaa ruohonjuuritasolla kunnolla, jos siitä ei ole riittävästi tietoa, ohjeistusta, aikaa ja rahaa tai, jos viranomaisyhteistyö ei ole kestävää ja aitoa.

Satakunnan työ- ja elinkeinotoimiston vuoden 2016 palkkatukilinjauksen mukaan palkkatukea voidaan myöntää kunnalle, joka työllistää 300 päivää työmarkkinatukea työttömyyden perusteella saaneet. Koska ko. vuonna työllistymistä edistävään toimintaan osallistuminen ei kerrytä maksettua työmarkkinatukea, ei esimerkiksi vastavalmistunutta, joka osallistuu työkokeiluun, voida palkata työsuhteeseen työpajalle työkokeilun jälkeen. Koska nuorten työpajan perustehtävänä on yksilöllisten polkujen tukeminen, suunnitelmallinen eteneminen ja työelämään siirtyminen, on perustehtävän toteuttaminen mahdotonta edellä mainitun palkkatukilinjauksen mukaisesti. Kunnallisen työpajan tulee noudattaa kaupungin työllisyysohjelmaa, on sosiaalityön näkökulmasta ristiriitaista se, että työsuhteeseen ”pääsee” vain ne, joilla kerrytetyt työmarkkinatukipäivät ovat täynnä ja näin ollen nk. sakkomaksujen vuoksi hänet on tärkeämpi työllistää ennen kuin vastavalmistunut nuori työkokeilun jatkeeksi. Aikaisempina vuosina työpajan palvelupolussa käytetty palkkatuettu työ esimerkiksi työkokeilun jatkona on ollut hyvä malli, jota

on jatkojalostettu siten, että nuoren on ollut mahdollista siirtyä yritykseen palkkatukityön loppuajaksi. Avoimille markkinoille työllistyminen on vaikeaa, sillä työnantajat vaativat lähes poikkeuksetta aina aikaisempaa työkokemusta tai muita referenssejä. Tällä hetkellä nuorten työpajalla on mahdollista osallistua toimintaan joko kuntouttavan työtoiminnan tai työkokeilusopimuksella, jotka eivät kumpikaan kerrytä työttömyyspäiviä. Työpajalle ohjautuvat asiakkuudet vaativat aikaa sekä palkitsemista hyvästä työstä, jotta heidän itseluottamuksensa kasvaisi ja heidän elämäntilanteensa mahdollistaisi työllistymisen. Sosiaalityön näkökulmasta olisi ensiarvoisen tärkeää saada nuorille jatkopolkuja kuntatyönantajalle palkkatukityön mahdollistamana siten, että esimerkiksi onnistuneen työkokeilun jatkeena olisi ”oikea” työsuhde Porin kaupungilla. Samaan aikaan nuoret koulutetut työnhakijat kaipaavat työtä, josta saa kohtuullisen korvauksen ja joka mahdollistaa tulevaisuuden suunnittelun. Kun huomioitaisiin vielä nuorten työpajan valmennuksellinen näkemys nuoren valmiuksista siirtyä elämässä eteenpäin, olisi otettu harppaus yhteistyön kehittämisessä. Tarkoitetaan siis sitä, että silloin kun yksittäinen nuori on osoittanut hyvää ja täsmällistä työtettä, voisi onnistuneen työkokeilun jatkoksi nuori päästä työsuhteeseen myös yrityksiin. Työpajoilla on lukuisia sellaisia nuoria, joille (palkkatuettu) työsuhde olisi merkittävä luottamuksen osoitus.

Pro gradussaan ”Kunnat nuorisotakuun toteuttajina – Tampereen, Kangasalan ja Sastamalan edustajien näkemyksiä nuorisotakuun toteuttamisesta” Henna Tukiainen (2013) tutki sitä, miten kunnat aikovat toteuttaa 1.1.2013 voimaan tullutta nuorisotakuuta, koska lainsäädännöllistä ohjeistusta, velvoitetta tai resursseja nuorisotakuun toteuttamiseen ei osoitettu. Tukiaisen tutkimuksen tulokset kertoivat, että nuorisotakuuta pidetään tärkeänä ja sitä ryhdytään toteuttamaan sen velvoittamattomuudesta huolimatta. Tukiaisen mukaan voidaan kuitenkin päätellä myös se, että nuorisotakuusta informoimista ja etenkin sen vastuista tiedottamista voidaan pitää epäonnistuneena, koska valtaosa hänen haastateltavista koki, että kunnan rooli ja vastuu nuorisotakuun toteuttamisessa on epäselvä. Tukiaisen tutkimuksessa ilmeni myös se, että nuorisotakuun toteuttamisessa on sekä optimistisuutta että epäilyjä, sillä haastateltavista osa uskoi nuorisotakuun toteuttamisen mahdollisuuteen, kun taas osa epäili mahdollisuuksia toteuttaa sitä, erityisesti kuntien heikon taloudellisen tilanteen vuoksi. (Tukiainen 2013, 1.) Tämän päivän todellisuutta on se, että organisaatiot asettavat toiminnoilleen taloudellisia säästötavoitteita, jotka menevät asiakkaiden edun edelle. (Kivipelto 2008, 9.) Päivi Aho pohtii teoksessaan ”Haasteet ja asiantuntijuus sosiaalialan työssä” sitä, mistä kaikista yksittäiset ammattiryhmät voivat ottaa vastuuta. Poliittiset päättäjät tekevät yleiset linjaukset, mutta niistä tiedottaminen jäävät ammattilaisten vastuulle. Sosiaalialan työtä tehdään jatkuvasti ristiriitaisissa tilanteissa. Vastak-

kainasettelussa ovat yksittäisten ja ihmisryhmien edut sekä huono-osaisten ja hyvin toimeentulevien edut. Sosiaalialan työhön kohdistuvat negatiiviset käsitykset ja väärätkin oletukset sekä asiakkailta että päättäjiltä. Toisaalta kielteiset asenteet mutta myös utopistiset odotukset ja vaatimukset vaikeuttavat työtä sosiaalialalla. (Aho 1999, 315–316). Tutkimuksessani nousi esille se, että vaikka tahtotilaa nuorten auttamiseksi onkin, on työntekijän rooli vaikea, jos työkaluja samaan aikaan vähennetään. Haastateltavat kokivatkin, että nuorisotakuuta on aina tehty, että sille mitä on tehty, annettiin vain nimi. Resursseja ei ainakaan näkyvästi tullut lisää. Ja juuri kohdennettuja resursseja tarvittaisiin, jotta nuorisotakuu aidosti toimisi ja tuottaisi alkuperäistä tavoitteen toteutumista.

Pahimmillaan sosiaalityöntekijät sortuvat tiukan kuntakohtaisen, säästöjä tavoittelevan ohjeistuksen alla ammatilliseen itesesensuuriin, eivätkä hyödynnä lain suomina harkinnan mahdollisuuksia. Toimeenpanokäytänteet voivat muuttua asiakkaiden kannalta epäsuotuisiksi, vaikka lait pysyvät samoina. Paikalliset linjaukset tiukkenevat ja sosiaalityöntekijät voivat kokea olevansa puun ja kuoren välissä toimiessaan asiakkaiden tarpeiden vaatimalla tavalla ja toisaalta myös tiukkojen byrokraattisten sääntöjen alla. (Juhila 2006, 182-183.) Keskeiset yhteiskunnalliset ongelmat liittyvät syrjäytymiseen, työttömyyteen ja toimeentulo-ongelmiin, lapsiperheiden sosiaalisiin ongelmiin sekä mielenterveys- ja päihdeongelmiin. Tämän vuoksi olisikin erityisen tärkeää huolehtia siitä, että sosiaalinen kuntoutus on todella kaikkein vaikeimmassa asemassa olevien ulottuvilla. ”Hyväksi ohjenuoraksi tähän käy sosiaalihuollon lainsäädännön uudistamistyöryhmän omaksuma eettinen periaate: mitä perustavammanlaatuiset inhimilliset tarpeet ovat uhattuina ja mitä heikommat ovat yksilön omat voimavarat selvitä, sitä vahvemmat ovat yksilön oikeudet ja sitä selkeämpi on julkisen vallan velvollisuus antaa apuaan” (Palola 2012, 34).

Kaikkein vaikeimmassa asemassa olevien nuorten tilanne ei ole riittävästi parantunut nuorisotakuun aikana. Työmarkkina- ja toimeentulotuen pitkittynyt käyttäminen lisäävät riskiä siihen, että nuoren työura jää lyhyeksi. Lisäksi kouluttamattomille nuorille kasautuu pysyvää huono-osaisuutta. Olisikin erittäin tärkeää, että nuorten sosiaalityötä ja sosiaalista kuntoutusta kehitetään aktiivisesti ja toiminnallisesti, joka vahvistaisi nuorten sosiaalista toimintakykyä. Sosiaalisen kuntoutuksen ja muuta tukea tarvitsevat nuoret tarvitsevat joustavia polkuja ja siirtymisiä koulutukseen ja työhön. Motivoivan ja kannustava sosiaaliturvan avulla voisi myös tukea nuorten osallistumista. Työryhmä toteaa, että ”se, millä statuksella ja etuudella nuori on, ei saa määrittää niitä palveluita, joihin hänellä on oikeus” (TEM 2015, 60).

8 POHDINTA

Suomalainen palvelujärjestelmä ei kykene tarjoamaan riittävää tukea sitä eniten tarvitseville. Hallinnolliset ja viranomaispäätökset toimivat niin, että tiettyihin ongelmiin löydetään mahdollisimman kustannustehokkaat toimenpiteet. Tällöin vaarana on se, että nuorten todelliset tarpeet jäävät taka-alalle. Ratkaisuna voisi olla se, että nuorten elämänpiirit ja nuorisokulttuurit tunnetaan ja tunnistetaan paremmin ja nuorten oma ääni otetaan palveluja suunniteltaessa ja nuorten ongelmien määrittelyssä huomioon. (Ahola & Galli 2010, 142.) Suuri osa syrjäytyneistä ja ulkopuolelle jääneistä nuorista eivät löydä tarpeisiinsa vastaavia palveluita, eivät hyödy näistä palveluista tai palvelut eivät edes tavoita näitä nuoria. Palvelut eivät kohtaa varsinkaan sellaisen nuorten tarpeita, jotka eivät ole työ- tai opiskelukuntoisia. Näin ollen nuoristakuu ei ole onnistunut tehtävässään, sillä nuorten syrjäytyminen jatkaa kasvuaan. Me-Säätiön laskutavan mukaan Suomessa oli lokakuussa 2017 lähes 70 000 syrjäytyntä nuorta (Me-Säätiö 2017).

Sanna Aaltonen, Päivi Berg ja Salla Ikäheimo (2015, 4) toteavat, että jos syrjäytyneiden nuorten tilannetta halutaan parantaa, voisi usein olla tarpeen tarjota muita palveluita kuin työllistymistä edistäviä palveluita tai työnhakuun ohjaamista. Ehkäisevän työn rinnalle tarvitaan myös korjaavaa työtä, kuten kuntouttavia työpaikkoja. Esimerkiksi nuorten työpajojen tarjoamaan starttivalmennus voidaan nähdä kuntotuttavana työpaikkana. Vaikka starttivalmennus on kehitetty valmennusmenetelmäksi sellaisille nuorille, jotka ovat vaikeimmassa (työmarkkina-)asemassa, joilla on useita arjenhallintavaikeuksia ja jotka ovat palvelujen ulkopuolella, ei itse valmennusmenetelmä ole tärkeintä. Valmentautujan kokemus siitä, että hän on tullut nähdyksi, kuulluksi ja ymmärretyksi on tärkeintä ja starttivalmennuksen toiminnan keskipisteessä. (Hannila-Niemelä & ym. 2016, 45.) Nuorten työpajat ovat sosiaalisen työllistämisen palveluyksikköjä, joiden perustehtävänä on tukea heikossa työmarkkina-asemassa olevia sekä edistää ja ylläpitää heidän työ- ja toimintakykyään. Perustehtävänä on myös ohjata nuori koulutukseen tai työelämään startti-, yksilö- ja työvalmennuksen avulla. Pääasiallisena kohderyhmänä ovat alle 29-vuotiaat nuoret, jotka ovat vailla työ- tai koulutuspaikkaa ja tämän vuoksi syrjäytymisvaarassa. Nuorten työpajan asiakasmäärät ovat kasvaneet 2000 -luvulla huomattavasti, joten on ollut pakko kehittää toimivia ja päteviä malleja työn laadun parantamiseksi. Kehitystyön on pystyttävä jatkumaan ja edelleen kehittymään, jotta työpajamaailman asema suomalaisessa työvoimapoliittisessa keskustelussa säilyy. Valtakunnallisen työpajayhdistyksen mukaan työpajoilla tehtävä starttivalmennus on sosiaalista kuntoutusta ja se perustuu sosiaalihuoltolain tarkoittamalle kokonaisvaltaiselle, arkiympäristössä tapahtuvalle työskentelylle.

Juhilan (2006) mukaan aiemmin valtion vastuuta korostanut rakenteellisen työttömyyden ajatus on vaihtunut sellaiseen näkemykseen, jossa tarpeeksi aktiivisen työn etsinnän uskotaan tuovan tulosta. Tällöin asetelma on Juhilan mukaan jopa työttömiä syyllistävä, jotka eivät onnistu aktiivisenkaan työnhaun jälkeen työtä saamaan. Onnistuminen ei tässä olekaan helppoa, sillä kuntouttavan työtoiminnan –lain tuloksellisuutta arvioineet tutkijat toteavat, että ”aktivointisuunnitelma ei ole ainakaan lyhyellä aikavälillä keino, jolla kyetään konkreettisesti lisäämään työttömien työllistymistä avoimille markkinoille.” Erilaisiin työllistymistoimenpiteisiin velvoittaminen voi jopa heikentää heikossa työmarkkina-asetelmassa olevien pitkäaikaistyöttömien työllistymistä. Heidän osaltaan olisikin tärkeämpää keskittyä henkisen ahdistuksen vähentämiseen kuin hakea olemattomia työpaikkoja ja kohtaamaan jatkuvia pettymyksiä. Asiakkaan elämähallinnan vahvistaminen on sosiaalityön keskeinen tehtävä, jos sosiaalityötä tarkastellaan syrjäytymis -kontekstissa. Se on työllistämistehtävää epämääräisempi käsite, mutta niitä yhdistää yksilöstä liikkeelle lähtevä jäsenystapa, kuten asiakkaan tukeminen, kannustaminen ja valmentaminen kohti hallitumpaa, itsenäisempää ja oma-aloitteellista elämäntapaa. (Juhila 2006, 60-63.) Sosiaalisen kuntoutuksen edistäminen on myös keskeinen sosiaalityön tavoite (STM 2012, 38).

Sandelinin (2014, 19) mukaan asiakas motivoituisi kuntouttavasta työtoiminnasta, kun asiakkaiden antamat kehittämissuositukset huomioitaisiin myös toimintaa järjestäessä. Kuntouttavan työtoiminnan taloudelliset kannusteet (ylläpitokorvaus 9€/pv ja mahdollinen matkakorvaus) ovat heikot, ja taloudellisia kannusteita ja muita mahdollisia etuuksia tulisi miettiä erityisesti sellaisten asiakkaiden kohdalla, joilla kuntouttavan työtoiminnan jaksot seuraavat toisiaan. Sandelinin kysykin: ”Jos asiakkaan tosiasialliset mahdollisuudet työllistyä avoimille työmarkkinoille ovat heikot, mutta kuntouttavassa työtoiminnassa tehty työ on yhteiskunnallisesti merkittävää, tulisiko pitkäaikaisesta kuntouttavasta työtoiminnasta maksaa asiakkaalle esimerkiksi eläkettä?” Monta kertaa voisi olla järkevää ja kannattavaa ”päästää” asiakas eläkkeelle, kun pyörittää häntä vuosikausia erilaisissa aktiivitoimenpiteissä, jotta hän ei rasita kaupungin nk. ”sakkolistaa”. Sosiaalihuoltolakiin on kirjattu kunnille velvoite järjestää sosiaalista kuntoutusta sitä tarvitseville. Vaikka sosiaalisen kuntoutuksen palvelun määritelmä onkin vielä osittain määrittelemättä, on mahdollista, että asiakkaat, jotka kaipaavat apua erityisesti elämähallintaan liittyen, siirtyvät kuntouttavasta työtoiminnasta sosiaaliseen kuntoutukseen. (Sandelin 2014, 20.) Kuntouttavan työtoiminnan mahdollistamisella yrityksissä voisi kuitenkin olla mahdollisuus vaikuttaa asiakkaiden siirtymiin. Tästä esimerkkiä antaa parhailaan Sipilän hallituksen kokeilua julkisten työvoima- ja yrityspalveluiden alueellista tarjoamista ja työelämäkokeilua. Tämä tarkoittaa sitä, että kuntouttavaa työtoimintaa ei enää kokeilukunnissa ole, vaan tilalle

tarjotaan työelämäkokeilua, jota siis myös yrityksiin voi käyttää. Työelämäkokeilu on käytännössä sama asia kuin kuntouttava työtoiminta, ja siinä noudatetaan lakia kuntouttavasta työtoiminnasta. Kokeilu on kokeilukunnissa voimassa vuoden 2018 loppuun saakka.

Nuorisotakuuta lanseerattiin vuosina 2013–2015 hallituksen myöntämän 60 miljoonan korvamerkityllä määrärahan kanssa. Määrärahasta ohjattiin 28 miljoonaa TE-hallinnolle ja 32 miljoonaa opetus- ja kulttuuriministeriön vastuualueille. Jaana Lähteenmaa (2016) ottaa kantaa nuorisotakuun toteutumiseen ponnekkaasti: ”Työ- ja elinkeinohallinnon alalla takuun tavoitteiden saavuttamista hankaloittivat organisatoriset ongelmat, kuten TE-toimistojen uudelleenjärjestely, joka sattui juuri nuorisotakuun toteuttamisen ensimmäiselle vuodelle. Nuorille ei saatu järjestettyä konsultointia TE-toimistossa kolmessa kuukaudessa, vaikka kuinka yritettiin. Pitkittynyt taantuma ja korkeana pysyttelevä yleinen työttömyystaso eli huono suhdannetilanne alkoi vaikeuttaa nuorisotakuun toteutumista. Alle kolmessa kuukaudessa aktivointi- tai muihin toimenpiteisiin, palkkatöihin tai opiskeluun pystyttiin TE-toimistoissa ohjaamaan lopulta vain runsas 60 prosenttia nuorista. Ongelmista huolimatta saatiin paljon hyvää aikaan; varsinkin työpajoihin ovat nuoret olleet useiden selvitysten mukaan varsin tyytyväisiä. Elinkeinoelämääkin saatiin jossain määrin mukaan takuun toteuttamiseen. Myös Sanssi-kortti (määräaikainen palkkatuki nuorelle työttömälle) auttoi lukuisia nuoria työn syrjään kiinni. Nuorten tehostunut siirtyminen perusasteelta eteenpäin, lähinnä koulutukseen tai työpajoille, on saanut aikaan pelkän perusasteen tutkinnon varassa olevien nuorten työttömien määrän vähenemisen”. Lähteenmaa toteaaakin ironisesti ”so what?”, sillä ammattikoulutus ei välttämättä takaa työpaikkaa nyky-Suomessa. Koulutus on hyväksi, koska se auttaa työllistymään, parantaa hyvinvointia ja onnellisuutta, vähentää rikollisuutta ja antaa sekä sivistystä että taitoja. (Lähteenmaa 2016, 2-3.)

Nuorisotakuussa on ollut useita ideologisia, organisatorisia ja käytännön ongelmia (Lähteenmaa 2016, 3). Hallituskausien vaihtuessa ja nykyisen Sipilän hallituksen aikana ”nuorisotakuu yhteisötakuun suuntaan” -hanke painottuu opetus- ja kulttuuriministeriön sekä sosiaali- ja terveysministeriön hallinnon alueille. Nuorisotakuuseen suunnattu rahoitus vähenee edelleen eikä sitä tosiasiallisesti ole kuin alle 10 prosenttiyksikköä siitä, mitä nuorisotakuun alussa sen vuosibudjetoinnissa piti olla. Työ- ja elinkeinoministeriö ei myöskään saa korvamerkittyä rahaa nuorisotakuun toteuttamiseen. Tämä saattaa tarkoittaa sitä, että nuorille suunnattujen Sanssi-korttien myöntäminen loppuu tai muut nuorille suunnatut palvelut, kuten työhönvalmennus tai työllistymisen kannalta tärkeä korttikoulutusten tukeminen loppuu kokonaan. Myös työpajoilta leikataan resursseja. Nuorisotakuututkimuksista ja sen ongelmista saatujen tulosten perusteella

voidaan sanoa, että nyt panostetaan Ohjaamo-toimintaan, eli yhden ”luukun” palvelujen vahvistamiseen sekä etsivän nuorisotyön kehittämiseen. Se, että etsivää nuorisotyötä hallituksen kärkihankekuvauksessa korostetaan, eikä siltä leikata juurikaan resursseja, on Lähteenmaan mukaan vaikeasti selitettävä ilmiö. Hän kysyykin: ”Miksi on päädytty siihen, että juuri etsivä työ, joka tukee monimutkaisissa ongelmissa kipuilevia nuoria yksilöllisesti, on nuorisotakuun arvokkain osio? Kertooko se hallituksen syvästä empatiasta ”vakavasti syrjäytyneitä” kohtaan ja halusta auttaa heitä lähes viimeisillä hallituksen roposilla – vai erittäin individualistisesta ihmiskuvasta, jossa ihmisiä halutaan auttaa nimenomaan yksilöinä, eikä tukea ja valtaistaa vaikkapa vähäosaisten yhteisöjä tai nuorisoryhmiä? Miten tällainen individualismi sopii sitten yhteisöllisyyteen, kun nuorisotakuuta julistetaan vietävän nimenomaan yhteisötakuun suuntaan? Mitä ilmeisimmin ”yhteisöllä” tarkoitetaan aikuisten, instituutioiden ja ennen kaikkea julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin toimijoiden yhteisöllisyyttä ja yhdessä toimimista – eräänlaista viranomaiskumppanuutta ja näiden piirileikkiä yksilöityjen ongelmanuorten ympärillä” (Lähteenmaa 2016, 4).

Onko siis etsivä (yksilö)nuorisotyö horjuttamassa esimerkiksi nuorten työpajojen asemaa olla heikossa työmarkkina-asemassa olevien nuorten arjen tukipilareita. Voiko yhteisöllisyyden ja yhdessä tekemisen korvata ajatus siitä, että yksinkin pärjää, kunhan on ikioma työntekijä? Työpajat ovat olleet olemassa yli 30 vuotta ja niiden jalansija suomalaisessa sosiaali-, työllisyys- ja nuorisopolitiikassa on vahva. Se, että työpajojen toiminta roikkuu ikivanhassa vuosittaisten raha-anomusten varassa, hankaloittaa sosiaalisen kuntoutuksen peräänkuuluttamaa pitkäjänteisen työn toteutumista. Nuorten työpajan asiakasprosessi alkaa asiakassuunnitelman tekemisestä ja palvelutarpeen arvioinnista yhdessä nuoren sekä mahdollisen verkoston kanssa. Asiakassuunnitelma on yksilökohtainen palvelusuunnitelma, jolloin myös työpajatyö on yksilötyötä. Työpajalla tehtävän yksilöityön avulla yksilö integroidaan työpajan yhteisöön ja yhdessä tekemiseen. Yksilövalmennuksessa tehtävä työ on sekä yksilötyötä että yhteisössä tehtävää työtä. Näin ollen myös työpajan sosiaalinen kuntoutus on linjassaan hallituksen kärkihankkeen nuorisotakuuta yhteisötakuun suuntaan. Aila-Leena Matthies (2002, 244) pitää epäsuotavana yhteisötasoisien sosiaalityön eriytymistä erillisprojekteikseen alueella tehtävästä sosiaalityöstä. Yksilöityössä on tärkeää tiedostaa alistavien yhteiskunnallisten rakenteiden merkitys ja vastaavasti yhdyskuntatyössä ihmisten yksilölliset valtaistumisen esteet. Näin ollen näen työpajalla tehtävän yksilövalmennuksen olevan sosiaalityötä ja sosiaalihuollon lainsäädännön uudistumisen myötä katson tarpeelliseksi kiinnittää erityistä huomiota sosiaalityön lisäämiseksi työpajoilla.

Sosiaalityön käsikirjan kirjoittajien (Kananoja, ym. 2011, 221) näkemyksen mukaan kuntouttavan sosiaalityön haasteita ovat muun muassa aktivoivien ja selkeiden palvelukonseptien kehittämisen sekä työprosessien, työnjaon, asiakasvalikoinnin ja ohjauksen mallien kehittäminen. Lisäksi peruspalvelujen ja erikoistason palvelujen välinen työnjako sekä asiakasprofiloinnin organisointi ja tehtävärakenteen uudistaminen kuuluvat tähän haasteelliseen kategoriaan. Mitentä sosiaalityön pitkät asiakasprosessit sekä työhallinnon palvelut nivelletään yhteen niin, että moniammatillinen yhteistyö toteutuu asiakaslähtöisesti. Tarve kuntouttavan sosiaalityön kehittämiseksi on ilmeinen. Elina Palola (2012, 32) huomauttaa, että onnistumisen kannalta olennaista on se, että palveluja ja tukea järjestetään asiakkaan eikä organisaation tarpeista. Asiakkaan osallistuminen kuntoutuksensa suunnitteluun yhdessä palveluiden tarjoajien kanssa on merkittävässä roolissa. Olennaista sosiaalisessa kuntoutuksessa olisi kiinnittää huomiota asiakkaan kokonaistilanteeseen ja sen muutoksiin. Tämä edellyttää hallittua suunnitelmallisuutta, mahdollisuutta poiketa suunnitelmista, mahdollisuutta muuttaa suunnitelmia tarvittaessa nopeastikin sekä toimia joustavasti yli hallinnonrajojen. (Palola 2012, 32.)

Yhtenä ratkaisuna yksilöllisen tuen saamiseen voisi olla paikallisesti toteutettava nuorisopalvelutakuu. Sosiaalihuoltolakiin sisältyvä nuorisopalvelutakuu tarkoittaa omatyöntekijää, palvelutarpeen arviointia sekä nuorille kohdennettua sosiaalista kuntoutusta. Nuorisopalvelutakuun tavoitteena on yhden ”luukun” kautta toteutuva palvelu, jonka kautta nuori saa tarvitsemansa moniammatillisen tuen, kunnes sosiaalipalvelujen tarvetta ei enää ole. Omatyöntekijän työhön kuuluu yhdessä nuoren kanssa suunnitella sosiaalisen kuntoutuksen kokonaisuus nuoren tarpeiden mukaisesti. Tarpeen mukaan siihen yhdistetään mukaan päihde- ja/tai mielenterveyshoito tai muu tarvittava palvelu. Nuorisopalvelutakuuta toteutetaan nuorisotoimen, terveystoimen, opetustoimen, työ- ja elinkeinohallinnon sekä järjestöjen ja muiden toimijoiden kanssa yhteistyössä. Yksittäisten projektien sijaan tuki muodostaa jatkumon, missä tuki on räätälöity nuoren tarpeiden mukaan ja niitä vastaaviksi. Nuorisopalvelutakuuta voidaan toteuttaa esimerkiksi osana Ohjaamo –toimintaa. Alle 25 –vuotiaat nuoret ovat nuorisopalvelutakuun erityinen kohderyhmä. (Sosiaalihuollon soveltamisopas 2017, 57-58.) Esimerkiksi Porissa avataan Ohjaamo helmikuussa 2018.

Sosiaalihuoltolain 15§:n mukainen sosiaalityö on ”asiakas- ja asiantuntijatyötä, jossa rakennetaan yksilön tarpeita vastaava sosiaalisen tuen ja palvelujen kokonaisuus, yhteen sovitetaan se muiden toimijoiden tarjoaman tuen kanssa sekä ohjataan ja seurataan sen toteutumista ja vaikuttavuutta” (SHL 2014). Yhtenä tällaisena ”muiden toimijoiden tarjoaman tuen” katson olevan nuorten työpajan toteuttama starttivalmennus. Nuorten parissa tehtävän työn ja nuorille

suunnattujen palvelujen pitää tähdätä palvelujen byrokratian vähentämiseen, nuorisolähtöisyyteen, nopeuteen saada vastauksia, erilaisten palveluiden saatavuuden helpottumiseen ja pysyvyyteen. Ydintoimintoihin tulisi kuulua henkilökohtainen apu, neuvonta ja ohjaus, tuki elämähallintaan, sosiaalisten taitojen ja valmiuksien kehittäminen sekä koulutautumisen ja työllistämisen tukeminen. Käytössä tulee olla myös toiminnallisia palveluja, jotka sekä auttavat tunnistamaan nuoren tarpeet, että vahvistavat hänen toimintakykyään ja arjessa pärjäämiskykyään. Nuoret tarvitsevat toimintaan kiinnittyäkseen motivaattoreita ja mahdollisimman paljon mielekästä tekemistä. Toimintaa tulee olla niin päivä kuin ilta-aikaankin, jotta mahdollisimman paljon nuoria (myös päivärytmin hukanneet) löytäisivät palvelun piiriin. Lisäksi nuorten palvelun tulee olla nopeaa, joustavaa sekä nuorilähtöistä ja sellaista, että ongelmaan löydetään ratkaisu mahdollisimman nopeasti. Nuorille suunnatun palveluohjauksen tulisi olla ratkaisevaa palveluohjausta. Lisäksi sen pitäisi olla tukea ilman ongelman määrittelyä eli yksinkertaisimmillaan ihmisen kohtaamista. Tärkeintä olisi keskittyminen ”arjessapärjäämiskykyyn” eli yksilön henkilökohtaisten ominaisuuksien sekä palvelujen ja sosiaalisen ja fyysisen ympäristön väliseen suhteeseen (Rimpelä 2016, 8). Katson, että kaikki edellä mainitut asiat täyttyvät nuorten työpaikan starttivalmennuksessa, mutta tietynlainen rakenteellinen välinpitämättömyys ja haluton asenne muutokseen ovat starttivalmennuksen ja sosiaalisen kuntoutuksen esteenä. Toimijoiden tulee asenteellaan haluta muutosta ja ymmärtää, että sosiaalinen kuntoutus on tapa tehdä asiat uudella tavalla, eikä vaikeuttaa kenenkään työntekoa.

Postmodernissa lähestymistavassa pyritään poisoppimaan kaiken selittävästä ja määrittävästä kerronnasta sekä vallitsevan totuuden palvomisesta. Postmodernissa ajattelussa on tultu tietoisiksi työn muuttuvuudesta, monimutkaisuudesta ja ei-jatkuvuudesta. Samalla asiantuntijuudessa tapahtuu muutoksia, joissa varmuus ja oikeassa olemisen oikeutus kyseenalaistuvat. Tilalle tulevat neuvotteleva asiantuntijuus, tiedonmuodostamisen kumppanuus ja valtakysymysten tarkastelu. Reflektiivinen tiedon tuottaminen ja kokemusperäinen oppiminen ovat perustana ammatilliselle asiantuntijuudelle sekä sosiaalialan koulutuksen kehittymiselle. (Lister, 105, Mäntysaari, ym. 136–137). Sosiaalialan ammatillisen henkilöstön koulutuksen tulee tuottaa osaamista yhteiskunnan ja väestön kulloisiinkin tarpeisiin sekä valmiuksia ennakoida tulevaa ja vaikuttaa tulevaan kehitykseen. Sosiaalialan kaikkien ammattiryhmien työssä korostuu vuorovaikutuskyky ja kyky tuottaa asiakkaalle turvallisuuden tunnetta ja luottamusta yhteiskuntaan ja sen palveluihin. (Kananoja, Lähteinen & Marjamäki 2010, 322–323.)

Sosiaalityö on tänä päivänä vaikeaa. Kamppailu selviytymisestä, määrärahoista, rahoituksesta yleensä sekä asiakkaista on todellisuutta. Määrärahoja ei ole riittävästi tai ovat ne loppuneet.

Avoimuus toimijoiden välillä puuttuu ja saumaton yhteistyö on haastavaa. Ammattieettisten ohjeiden noudattaminen ei onnistu ja laatu kärsii varsinkin silloin, kun tuloksellisuutta tavoitellaan kiireessä. Sosiaaliset rakenteet edeltävät yksilöä, ja toimijoiden rooli suhteessa näihin rakenteisiin on keskeinen, koska he uusivat tai muuttavat olemassa olevia rakenteita. Jotta sortavat ja epätarkoituksenmukaiset rakenteet eivät uusiutuisi, pitää toimijoiden hahmottaa näiden rakenteiden olemassaolo ja pyrittävä rakenteiden muuttamisyriytykseen. Sosiaalityöntekijää emansipaationäkemys haastaa pohtimaan, millaiset tekijät vaikuttavat juuri hänen asiakassuhteeseensa. Onko hän se tekijä, joka toiminnallaan uusintaa asiakkaan marginaaliasemaa ylläpitäviä rakenteita? (Mäntysaari ym., 2009, 200-201.) Oman työn ymmärtäminen, työhön sitoutuminen ja työstä vastuunottaminen tuottavat lisäarvoa työlle, työntekijälle sekä näiden kehitymiselle. Ammattieettisyys on halua ja kykyä nähdä ja kuulla erilaisia vaihtoehtoja sekä tahto mahdollistaa asiakkaan osallistumien. Ammattietiikka ohjaa työntekijää tekemään valintoja työssään. Sosiaalialan ammattilaisen tulee kyetä pohtimaan ja kyseenalaistamaan oma toimintansa ja päätöksentekonsa ja huomioimaan niiden vaikutukset suhteessa oikeudenmukaisuuteen. Sosiaalisen kuntoutuksen edistäminen on myös keskeinen sosiaalityön tavoite (STM 2012, 38).

Sosiaalialan työntekijöiden tulee arvioida työtään kriittisesti, nojautuen vahvasti omaan perustehtävään, arvoihin ja eettisiin ohjeisiin. He eivät saa pelätä tarttumista vaativiin tai monimutkaisiin tehtäviin. Sellaiset ristiriitatilanteet, jotka eivät koskaan lopu, vaikeuttavat sosiaalityöntekijöiden työn tekemistä. Siltikään vaikeiden asioiden pohtiminen ei koskaan lopu. (Kivipelto 2008, 22–23; Aho 1999, 12-13.) Tulostavoitteiden sanelemassa työssä, jossa määrä menee laadun edelle, on rivityöntekijän vaikea saada asiakkaan kuuluville itsensä kautta. Miksi sosiaalityö on niin vaikeaa, vaikka toimintaa ohjaa työntekijän oma etiikka, arvot sekä oikeudenmukaisuudentaju? Kriittinen sosiaalityö on emansipatorista eli sosiaaliseen muutokseen tähtäävää toimintaa. Kriittisen sosiaalityön piirteitä ovat työntekijän ja asiakkaan välisten erojen vähentäminen, asiakkaiden oman tiedon arvostaminen sekä työntekijän lojaalius asiakkaan eikä järjestelmän suuntaan. Kriittisessä sosiaalityössä korostetaan asiakkaiden ja työntekijöiden tasa-arvoisuuden lisäämistä käytännön työn tavoitteena. ”Ideologiat kaventavat havaintomme maailmasta, tekevät vallitsevasta välttämätöntä, ihmisten aikaansaamasta luonnollista ja kyseenalaisesta itsestään selvää. Ihmisen historiallisuuteen kuuluu se, että yhteisellä toiminnalla joko uudistamme maailmaa, säilytämme sen nykyisellään tai yritämme muuttaa sitä toisenlaiseksi, paremmaksi. Kasvaminen ja ihmisen yhteiskunnallinen oleminen on aina arvosidonnaista: se sopeuttaa tai vapauttaa, kannustaa uskomaan yhteiskunnan muuttumisen mahdollisuuteen tai

passivoi alistumaan vallitsevaan tilanteeseen” (Freire 2005, 235–237). Täytyykö sosiaalityöntekijän löytää itsestään ripaus radikaalisuutta, jotta usko muuttumisen mahdollisuuteen sekä yhteiskuntaan, että asiakkaan suuntaan toimisi?

Sosiaalityö ei kuitenkaan koskaan ole vapaata toimintaa. Kriittinen lähestymistapa edellyttää syvää, episteemistä argumentointia, koska kritiikki ilman sisältöä on tyhjää. Episteeminen argumentointi vaatii myös eettistä herkkyyttä ja avointa keskustelua siitä, millaisin kriteerein yksilöiden käyttäytymistä arvotetaan. Ero yhteiskunnan vallitsevien arvojen ja tosiasioiksi tunnustettujen faktojen välillä on veteen piirretty viiva, jonka näkyväksi tekeminen on yksi kriittisen realismin emansipaatioajattelun tärkeimpiä ulottuvuuksia. (Mäntysaari ym. 2009, 200.) ”Se, mitä kannattaa tehdä ja mikä nyt tuntuu oikealta, ei välttämättä olekaan enää muutaman vuoden päästä oikeata”. Tieto ja käytettävät työmenetelmät lisääntyvät ja kehittyvät muuttuvassa maailmassa. Sosiaalityössä havaitaan se, miten suuret muutokset mullistavat yksilöiden sekä ihmisryhmien elämän ja miten vaikeaa selviytyminen hyvinvointivaltiossa voi olla. (Aho 1999, 12–13.) Sosiaalityön ammatillisen toiminnan keskeinen periaate on luovuttamaton ihmisarvo, joka ei riipu ihmisen suorituksista. Tämä viittaa muun muassa kunnioittavaan tapaan, jolla ihmiseen suhtaudutaan ja, jolla ihmistä kohdellaan. Toinen pääperiaate on sosiaalinen oikeudenmukaisuus, mikä viittaa yhteiskunnallisiin rakenteisiin ja negatiivisen syrjinnän ehkäisyyn, mutta myös sosiaaliturvan jakoperiaatteiden oikeudenmukaisuuteen (Metteri 2012, 41).

Heikomman puolelle asettuminen on eräs keskeisimmistä, ehkä jopa kaikkein keskeisin, sosiaalityön perusnormeista (Juhila 2006, 180). Freire kuvaa heikomman puolelle asettautumista radikaalisuutena. Hän lisää, että kriittisen hengen innoittamana radikaalisuus on aina luovaa, koska radikaalisuus on kriittistä ja sen vuoksi vapauttavaa. Radikaalisuus kutsuu ottamaan syvää vastuuta valitusta asenteesta, jolloin radikaali entistä enemmän sitoutuu pyrkimykseen muuttaa vallalla olevaa todellisuutta. Vapautukseen sitoutunut radikaali on kiinnittynyt todellisuuteen ja on valmis muokkaamaan jopa omaa asennettaan, jotta todellisuuden muuttaminen olisi mahdollista. Freiren tulkinnan mukaan radikaali ei pelkää kohdata, kuunnella ja nähdä paljastettua maailmaa, eikä myöskään pelkää kohdata ihmisiä tai alkaa dialogiin heidän kanssaan. Radikaali ei kuvittele omistavansa historiaa tai ihmisiä tai olevansa sorrettujen vapahtaja. Sen sijaan hän taistelee heidän kanssaan. Sorrettujen pedagogiikka on radikaalien tehtävä. (Freire 2005, 39–42.) Työntekijällä on myös oma moraalinen halu ja tahto tehdä valitsemaansa työtä. Tehdä työnsä hyvin ja puolustaa asiakkaansa oikeuksien toteutumista. Yksi haastateltavistani kokosi ajatuksensa siitä, miten nuorten työntekijällä välillä työ menee tunteisiin ja tahdostaan tehdä työtä näin:

”Mut kyllähän se meil sen verran nostattaa adrenaliiniä tai jotain et me koetaan olevamme niinku edustajii tai semmosii. Siis tää nuoriso asiakasryhmänä on kyl semmonen et me haluttaist kovasti kaikkee tehdä ja sillai.” H2

Tässä yhteydessä uskallan tulkita ja soveltaa Freiren ajattelua radikaalista sosiaalityöntekijään, joka toimii edellä mainitun Riitta Granfeltin kirjoittaman lauseen mukaisesti. Jos sosiaalityöntekijöillä ei ole tarvittavaa rohkeutta asettua sorrettujen puolelle, sosiaalityöltä katoaa merkitys. Sosiaalityöntekijä on ja hänen tulee olla heikompiosaisten puolelle asettautuja, sorrettujen puolustaja. Olla radikaali, joka kärsii sorrettujen kanssa ja taistelee heidän rinnallaan.

”Jos haluan onnistua johdattelemaan jonkun ihmisen tiettyyn päämäärään, minun on ensin ymmärrettävä hänen tämänhetkinen tilansa ja aloitettava juuri siitä.

Jos en sitä osaa, petän itseäni uskoessani pystyväni auttamaan muita.

Auttaakseni jotakuta minun on toki ymmärrettävä asiasta enemmän kuin hän, mutta ennen kaikkea minun on ymmärrettävä mitä hän ymmärtää.

Jos en siihen pysty, ei auta, että osaan ja tiedän enemmän kuin hän.

Jos kuitenkin haluan osoittaa oman taitavuuteni, se johtuu turhamaisuudestani ja ylimielisyydestäni ja etsin oikeastaan hänen ihailuaan auttamisen sijaan.

Kaikki aito auttaminen alkaa nöyryydellä autettavan edessä.

Siksi minun tulee ymmärtää, ettei auttaminen ole hallitsemista vaan palvelemista.

Mikäli en tähän pysty, en pysty myöskään auttamaan ketään.”

-Søren Kierkegaard-

LÄHTEET

- Aaltonen, Sanna, Berg, Päivi & Ikäheimo Salla. 2015. Nuoret luukulla - Kolme näkökulmaa syrjäytymiseen ja nuorten asemaan palvelujärjestelmässä. Tutkimuksesta tiiviisti 3, helmikuu 2015. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/125695/URN_ISBN_978-952-302-442-7.pdf?sequence=1. Viitattu 15.11.2017.
- Aho, Päivi. 1999. Haasteet ja asiantuntijuus sosiaalialan työssä. 1. painos. Helsinki: WSOY.
- Ahola, Sakari & Galli, Loretta. 2010. Nuorten koulupudokkaiden ja heidän ohjaajiensa syrjäytymispuheen ulottuvuudet. Teoksessa: Anttila, A.-H., Kuussaari, K. & Puhakka, T. 2010. Ohipuhuttu nuoruus? Nuorten elinolot – vuosikirja. Nuorisotutkimusverkosto, Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos, Valtion nuorisoasiain neuvottelukeskus. <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80119/6009360f-eeec-4da7-b1d0-1311124fed43.pdf?sequence=1>. Viitattu 8.12.2017.
- Allianssi 2014. <http://www.alli.fi/binary/file/-/id/665/fid/3102>. Viitattu 29.9.2017.
- Baltzar, Susanna 2013. Rakenteellisen sosiaalityön mahdollisuuksia aikuissosiaalityössä. <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/42724/URN:NBN%09:fi:ju-201312302870.pdf?sequence=1>. Viitattu 15.11.2017.
- Bamming, Ruth & Sundvall, Santtu. 2014. Työpajatoiminta 2014. OKM. http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Nuoriso/nuorisotyoen_kohteet_ ja_ rahoitus/tyoepajat/Liitteet/tyxpaja_raportti_2014_2015_08_06.pdf. Luettu 1.3.2016.
- Elonen, Noora, Niemelä, Jukka & Saloniemi, Antti. 2017. Aktivointi ja pitkäaikaistyöttömien monenlainen toimijuus. Janus, Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti Vol. 25 Nro 4. <https://journal.fi/janus/article/view/60756/27928>. Viitattu 22.11.2017.
- Eskola, Jari & Saarela-Kinnunen, Maria. 2007. Tapaus ja tutkimus = tapaustutkimus. Teoksessa Aaltola, Juhani & Valli, Raine (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1, Jyväskylä: PS-kustannus.
- Eskola, Jari. & Suoranta, Juha. 1998. Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere. Vastapaino. Metodix- tietovaranto, Seitamaa-Hakkarainen, Piritta. 2006. <https://metodix.fi/2014/05/19/seitamaa-hakkarainen-kvalitatiivinen-sisallon-analyysi/>. Luettu 17.12.2017.
- Freire, Paulo 2005. Tomperi, Tuukka (Toim.) Sorrettujen pedagogiikka. Tampere: Vastapaino.
- Gray, Mel & Webb, Stephen A. 2014. Social Work Theories and Methods. 2nd Edition. London: SAGE.
- Gretschel, Anu, Paakkunainen, Kari, Souto, Anne-Mari & Suurpää, Leena. (Toim.) 2014. Nuorisotakuun arki ja politiikka. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 150; Verkkojulkaisuja 76. http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/nuorisotakuun_arki_ ja_ politiikka.pdf. Viitattu 20.11.2017.
- Hannila-Niemelä, Mea, Oulasvirta-Niiranen, Pirjo & Pietikäinen, Riitta. 2015. Työpajojen starttivalmennus sosiaalisen kuntoutuksen palveluna. Helsinki: Valtakunnallinen työpajayhdistys.
- Hannula, Aino. 2000. Tiedostaminen ja muutos Paulo Freiren ajattelussa. Systemaattinen analyysi Sorrettujen pedagogiikasta. Helsingin yliopiston verkkojulkaisut, Helsinki 2000. <http://ethesis.helsinki.fi/julkaisut/kas/kasva/vk/hannula/tiedosta.pdf> . Viitattu 19.11.2017.
- Hassinen, Markku. 2004. Starttipaja Aapinen. Helsinki: Valtakunnallinen työpajayhdistys.

- HE 328/2014. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain 13 §:n muuttamisesta. <https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2014/20140328>. Viitattu 14.12.2017.
- Hellesuo, Anu. 2014. Nuorisotakuu työpajatoiminnan mahdollisuutena ja haasteena. Pro gradu. Tampereen yliopisto. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:uta-201412112399>. Viitattu 13.6.2016.
- Hilpinen, Kari, Huuromäki, Soile, Kivirinta, Jari & Välimaa Anne. (toim.) 2012. Startti parempaan elämään – starttivalmennuksen perusteet. Helsinki: Valtakunnallinen työpajayhdistys.
- Hokkanen, Liisa. 2009. Empowerment valtaistumisen ja voimaantumisen dialogina. Teoksessa Mäntysaari, Mikko, Pohjola, Anneli & Pösö, Tarja (toim.) 2009. Sosiaalityö ja teoria. Juva: PS-kustannus.
- Hirsjärvi, Sirkka, Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula. 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Hämäläinen, Tuija & Palo, Susanna. 2014. Työpajapedagogiikka – valmennuksen pedagogisia lähtökohtia työpajalla. Helsinki: Valtakunnallinen työpajayhdistys ry.
- Ihalainen, Lauri. 2011. Nuoret ja yhteiskuntatakuu. http://www.tem.fi/files/30957/Nuoret_yhteiskuntatakuu_Ihalainen.pdf. Luettu 21.2.2016.
- Isola, Anna-Maria, Turunen, Elina, Hänninen, Sakari, Karjalainen, Jouko & Hiilamo, Heikki. 2015. Syrjäytynyt ihminen ja kunta. Kunnallisalan kehittämissäätiön Tutkimus julkaisu -sarjan julkaisu nro 84.
- Juhila, Kirsi. 2006. Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina. Tampere: Vastapaino.
- Juhila, Kirsi, Forsberg, Hannele & Roivainen, Irene. (toim.). 2002. Marginaalit ja sosiaalityö. Jyväskylä: Kopijyvä.
- Juntunen, Samuel. 2012. Opinnollistaminen työpajaympäristössä. <http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/44995/Opinnollistaminen%20tyopajaymparistossa.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Viitattu 17.11.2017.
- Järvikoski, Aila. 2013. Monimuotoinen kuntoutus ja sen käsitteet. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 14/2013. http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/114972/URN_ISBN_978-952-00-3457-3.pdf?sequence=1. Viitattu 15.11.2017.
- Järvelä Sampo, Joutsu, Elsi, Koskela Virpi & Natri Tommi. 2005. Starttivalmennus – taiteen tekemisen keinoin kohti elämää. Tampere: Valtakunnallinen työpajayhdistys & Silta-Valmennusyhdistys.
- Kananoja, Aulikki. 2012. Sosiaalinen kuntoutus ja sosiaalihuollon uudistuksen suunta. <https://kuntoutussaatio.fi/files/1341/4-12-valmis.pdf>. Viitattu 14.11.2017
- Kananoja, Aulikki, Lähteinen, Martti & Marjamäki, Pirjo. (toim.) 2011. Sosiaalityön käsikirja. 3. Laitos. Helsinki: Tietosanoma.
- Kankaanpää, Kirsi. 2015. Auttaminen aktivointihaastattelussa – Foucaultlainen dispositiivinen tapaustutkimus. Lisensiaatintutkimus. Lapin yliopisto. <http://www.sosnet.fi/loader.aspx?id=4f357d5f-045d-4bbd-8656-6f359ad85df1>. Viitattu 18.11.2017.
- Karisto, Antti, Takala, Pentti & Haapola, Ilkka, 1997. Matkalla Nykyaikaan 1.-5. painos, 2009. Helsinki: WSOY.
- Karjalainen, Vappu & Hannikainen-Ingman, Katri 2012. Sosiaalityön nuoret toimeentulotuen asiakkaan – kuntoutuksellisesti syrjässä? https://kuntoutusportti.fi/files/attachments/kuntoutus-lehden_artikkelit/2012/karjalainen-ja-hannikainen-ningman.pdf. Viitattu 15.11.2017.
- Kivipelto, Minna. 2008. Osallistava ja valtaistava arviointi. Johdatus periaatteisiin ja käytäntöihin. Stakesin työpapereita 17/2008 Helsinki: Stakes.
- Koskinen, Karoliina & Hautaluoma, Marja. (toim.) 2009. Valmennuksessa erilainen oppija -välineitä työ- ja yksilövalmennukseen. Tampere: Valtakunnallinen työpajayhdistys.

- Kotiranta, Tuija. 2008. Aktivoinnin paradoksit. Väitöskirja. Jyväskylän yliopisto.
- Kuntaliitto 2015. Työllisyyspoliittisen kuntakoikeilun pääsihteeri Erja Lindbergin diaesitys: Työllisyydenhoidon lakimuutokset. http://www.lansi.fi/kasvukraft/Liitetiedostot/Mustion%20linna_14052014_EL.pdf. Viitattu 20.10.2015.
- Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 2001. 2.3.2001/189. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2001/20010189>. Viitattu 17.11.2017.
- Lister, Ruth. 2010. Understanding Theories and Concepts in Social Policy. Bristol: The Policy Press and the Social Policy Association.
- Lähteenmaa, Jaana. 2016. Nuorten yhteisötakuun kompuroivat alkumetrit ja laahaavat jatkoaskeleet. Näkökulma 3/2016 Nro 22. Nuorisotutkimusseura ry. Nuorisotutkimusverkosto. http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/tiedostot/nakokulma22_nuoruus_hallitusohjelmassa.pdf. Luettu 4.12.2017.
- Matthies, Aila-Leena. 2002. Paikallisstrategiat syrjäytymistä vastaan. Eurooppalaisen vertaillutkimuksen johtopäätöksiä. Teoksessa Juhila, Kirsi, Forsberg, Hannele & Roivainen, Irene. (toim.). 2002. Marginaalit ja sosiaalityö. Jyväskylä: Kopijyvä.
- Me-Säätiö 2017. Me-Säätiö laski: Suomessa on nyt 69 000 syrjäytynyttä nuorta. Lehdistötiedote 24.10.2017. <http://www.mesaatio.fi/lehdistotiedote/me-saatio-laski-suomessa-on-nyt-69000-syrjaytynytta-nuorta/>. Viitattu 26.1.2018.
- Metteri, Anna. 2012. Hyvinvointivaltion lupaukset, kohtuuttomat tapaukset ja sosiaalityö. Akateeminen väitöskirja, Tampereen yliopisto. <https://tam-pub.uta.fi/bitstream/handle/10024/66973/978-951-44-8956-3.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Luettu 20.11.2017.
- Mylläri, Tonja. 2014. Starttivalmennus ja sen kehittäminen Porin kaupungin nuorten työpaikalla. <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/83478/Tonja%20Myllari%202014.pdf?sequence=1>. Viitattu 17.1.2018
- Mäntysaari, Mikko 2008. Sosiaalityön teoria tutkimuksessa – ”minun teoriani”. Tutkiva sosiaalityö. Sosiaalityön tiede- ja teoriaperusta. Puurunen Piia, Suonio Mari & Väänänen-Fomin Marja (toim.) <http://www.sosiaalityontutkimuksenseura.fi/Tutkiva%20sosiaalityo/Tutkiva%20sosiaalityo%202008%20net+ISSN-numero.pdf>. Viitattu 14.11.2017.
- Mäntysaari, Mikko, Pohjola, Anneli & Pösö, Tarja (toim.) 2009. Sosiaalityö ja teoria. Juva: PS-kustannus.
- Niiranen, Vuokko. 2002. Asiakkaan osallistuminen tukee kansalaisuutta sosiaalityössäkin. Teoksessa Juhila, Kirsi, Forsberg, Hannele & Roivainen, Irene (toim.). 2002. Marginaalit ja sosiaalityö. Jyväskylä: Kopijyvä.
- Opetusministeriö 2006. Päätös Dnro 17/600/2006. Nuorten työpajatoiminnan yleiset perusteet ja suositukset. http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Nuoriso/nuorisotyoen_kohteet_ja_rahoitus/tyoepajat/Liitteet/OPM_paatos_25102006.pdf. Viitattu 25.10.2015.
- Palola, Elina. 2012. Sosiaalinen kuntoutus uudessa sosiaalihuoltolaissa. Kuntoutus –lehti 4/2012. https://kuntoutusportti.fi/files/attachments/kuntoutus-lehden_artikkeli/2012/palola.pdf. Viitattu 27.11.2017.
- Palola, Elina, Hannikainen-Ingman, Katri & Karjalainen Vappu. 2012. Nuoret koulutuspuodokkaat sosiaalityön asiakkaina. Tapauksitutkimus Helsingistä. RAPORTTI 29/2012. Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinninlaitos. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/90872/URN_ISBN_978-952-245-632-8.pdf. Viitattu 28.11.2017.
- Payne, Malcom. 2014. Modern Social Work Theory. 4th Edition. New York: Palgrave MacMillan
- Payne, Malcom. 2005. Modern Social Work Theory. 3rd Edition. New York: Palgrave MacMillan.
- Pehkonen, Aini & Väänänen-Fomin, Marja (toim.) 2011. Sosiaalityön arvot ja etiikka. Juva: PS-Kustannus.

- Pekkarinen, Elina & Tapola-Haapala, Maria. 2009. Kriittinen realismi sosiaalityössä – tiedon- tuotannosta emansipaatioon. Mäntysaari, Mikko, Pohjola, Anneli & Pösö, Tarja (toim.) 2009. Sosiaalityö ja teoria. Juva: PS-kustannus.
- Pohjola, Anneli, Laitinen, Merja, & Seppänen Marjaana (toim.) 2014. Sosiaalityön tutkimuk- sen seuran vuosikirja 2014. Kuopio: UNIpress.
- Porin kaupunki 2015. Porin kaupungin talousarvio 2015 ja taloussuunnitelma 2015-2017. http://www.pori.fi/material/attachments/viestinta/PBw8KILK5/Porin_kaupun- gin_talousarvio_2015_ja_taloussuunnitelma_2015-2017.pdf. Viitattu 28.11.2015
- Puromäki, Henna, Kuusio, Hannamari, Tuusa, Matti & Karjalainen, Jarno. 2016. Sosiaali- huoltolaki ja sosiaalinen kuntoutus. Kuntakyselyn tulokset. TYÖPAPERI 47/2016. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. https://www.julkari.fi/bitstream/han- dle/10024/131975/Sosiaalihuoltolaki_Tyo_47-2016_net.korj%20240217.pdf?se- quence=1. Viitattu 15.11.2017.
- Raunio, Kyösti. 2003. Sosiaalityö murroksessa. Tampere: Gaudeamus Kirja Oy.
- Rimpelä, Matti. 2016. Alueelliset työpajapäivät Tampere 8.6.2016. Hyvinvointia ihmisten ar- jen ja ammattihenkilöiden yhteistyönä: Mitä tarkoittavat aito perhe- ja asiakasläh- töisyys? <http://www.avi.fi/documents/10191/5993425/Matti+Rim- pel%C3%A4,%20Perhe+ja+asiakas%C3%A4ht%C3%B6isyys/5a0672cc-3d36- 4621-86e8-4bc37e599fa8>. Viitattu 18.1.2017.
- Rostila, Ilmari. 2001. Tavoitelähtöinen sosiaalityö – voimavarakeskeisen ongelmanratkaisun perusteet. Jyväskylä: Paino Kopijyvä.
- Saaranen-Kauppinen, Anita. & Puusniekka, Anna. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Verkkojulkaisu. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>. Viitattu 1.1.2016.
- Saari, Juh. 2016. Huono-osaiset. Elämän edellytykset yhteiskunnan pohjalla. Gaudeamus: Helsinki
- Salminen, Ari. 2011. Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyypeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. Vaasan yliopiston julkaisuja. http://www.uva.fi/materiaali/pdf/isbn_978-952-476-349-3.pdf. Viitattu 22.11.2017.
- Sandelin, Iris. 2014. Kuntouttava työtoiminta asiakkaiden kokemana. Kirjallisuuskatsaus asi- akkaiden toiminnalle antamista merkityksistä. Terveiden- ja hyvinvoinninlaitos. TYÖPAPERI 8/2014. Tampere: Suomen Yliopistopaino.
- Satakunnan TE-toimisto 2016. <http://toimistot.te-palvelut.fi/satakunta/yhteistyokumppaneille>. Luettu 4.3.2016
- Satakunnan TYP –esite 2017. <http://www.esitteemme.fi/satakunnantyp/WebView/>. Luettu 19.9.2017.
- Satakunnan työllisyyskatsaus 4/2013. <http://www.ely-keskus.fi/documents/10191/130321/Sat akunnan+ty%C3%B6llisyyskatsaus++4+ 2013/e2490178-125a-4e4b-bea9- 54c39e0f28da>. Luettu 4.3.2016.
- Satakunnan työllisyyskatsaus 12/2013. Tuloste opiskelijan hallussa.
- Satakunnan työllisyyskatsaus 12/2015. <https://www.ely-keskus.fi/docu- ments/10191/6954613/Satakunnan+ty%C3%B6llisyys kat- saus+12+2015/979c280f-451f-4a32-a322-338805d1dde9>. Luettu 3.3.2016.
- Satakunnan työllisyyskatsaus 1/2016. <http://www.ely-keskus.fi/docu- ments/10191/14030464/Satakunta+Ty%C3%B6llisyyskatsaus+tammikuu+ 2016/b35eb44b-9752-435b-8418-e20777a251e3>. Luettu 4.3.2016.
- Seitamaa-Hakkarainen, Piritta. 2014. Kvalitatiivinen sisällönanalyysi. Verkkojulkaisu <https://metodix.fi/2014/05/19/seitamaa-hakkarainen-kvalitatiivinen-sisallon-ana- lyysi/>. Viitattu 27.11.2017.

- Sosiaalihuollon soveltamisopas 2017. Sosiaali- ja terveysministeriö. http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80391/05_17_Sosiaalihuoltolain%20soveltamisopas.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Viitattu 31.10.2017.
- Sosiaalihuoltolaki 2014. Sosiaalihuoltolaki 30.12.2014/1301. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141301>. Viitattu 14.11.2017.
- STM 2003. Sosiaali- ja terveysministeriön työryhmämuistioita 2003:23. Köyhyyden ja sosiaalisen syrjäytymisen vastainen kansallinen toimintasuunnitelma vuosille 2003-2005. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/72388/TRM200323.pdf?sequence=1>. Viitattu 15.12.2017.
- STM 2012: 21. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2012:21. Sosiaalihuollon lainsäädännön uudistamistyöryhmän loppuraportti. Sosiaali- ja terveysministeriö. Helsinki
- STM 2014. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2014: 32. <https://julkari.fi/bitstream/handle/10024/116877/978-952-00-3524-2.pdf?sequence=1>. Viitattu 19.9.2017
- STM 2015a. Sosiaali- ja terveysministeriö. <http://stm.fi/sotepalvelut/lainsaadanto>. Viitattu 21.10.2015
- STM 2015b, Sosiaali- ja terveysministeriö. <http://stm.fi/sote-uudistus>. Viitattu 20.10.2015.
- STM 2017. Sosiaali- ja terveysministeriö. <http://stm.fi/sosiaalियो>. Viitattu 18.11.2017.
- Suomen sädöskokoelma:
 Nuorisolaki 285/2016.
 Perustuslaki. Suomen perustuslaki 11.6.1999/731.
 SHL 2014. Sosiaalihuoltolaki 30.12.2014/1301.
- Talentia 2013. Sosiaalialan ammattilaisen eettiset ohjeet. http://yonafox.fi/wp-content/uploads/2015/05/Etiikkaopas_2013_net.pdf. Luettu 15.12.2017.
- Talentia 2017. Ammattieettiset ohjeet. <http://talentia.e-julkaisu.com/2017/eettiset-ohjeet/>. Luettu 15.11.2017.
- TEM 2013a. Tiedotteet 2013. Ihalainen nuorisotakuusta: Yhdenkin nuoren palkkaaminen yhteiskunnallinen teko. https://www.tem.fi/ajankohtaista/tiedotteet/tiedotearkisto/vuosi2013/?113256_m=110447. Luettu 22.2.2016
- TEM 2013b. Työ- ja elinkeinoministeriön linjaukset nuorisotakuun toteuttamisesta TE-hallinnossa. TEM/2905/03.01.04/2012. http://www.te-palvelut.fi/te/fi/pdf/nuorten_yhteiskuntatakuu_ohje.pdf. Luettu 3.12.2017.
- TEM 2014a. Työ- ja Elinkeinoministeriö. Kirje nuorisotakuun alueellisille ja paikallisille toimijoille 12.3.2013. http://www.nuorisotakuu.fi/files/36290/Nuorisotakuun_tavoitteet_ja_sisalto_-_Kirje_nuorisotakuun_alueellisille_ja_paikallisille_toimijoille.pdf. Viitattu 26.10.2015.
- TEM 2014 b. Työ- ja elinkeinoministeriö. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi työllistymistä edistävistä moniammatillisesta yhteispalvelusta sekä eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta. 24.4.2014. http://www.tem.fi/files/40584/TYP_HE_24.4.2014.pdf. Viitattu 24.11.2015.
- TEM 2015. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja. Työ ja yrittäjyys. 19/2015. Nuorisotakuutyöryhmän loppuraportti ja suositukset jatkotoimiksi.
- Tietoa nuorista 2015a. <https://nuorisotakuu.tietoanuorista.fi/indikaattori/alle-25-vuotiaiden-tyottomuusaste>. Luettu 29.2.2016.
- Tietoa nuorista 2015b. <https://nuorisotakuu.tietoanuorista.fi/indikaattori/3kk-tyottomyyden-ylittavat-alle-25-vuotiaat>. Luettu 29.2.2016
- Tilastokeskus 2015. Työvoimatutkimus. http://tilastokeskus.fi/til/tyti/2015/01/tyti_2015_01_2015-02-24_tie_001_fi.html. Luettu 21.2.2016.
- Toikko, Timo. 2001. Marginaalit ja sosiokulttuurisen työn mahdollisuudet. Teoksessa Juhila, Kirsi, Forsberg, Hannele & Roivainen, Irene. (toim.). 2002. Marginaalit ja sosiaalियो. Jyväskylä: Kopijyvä.

- Tukiainen, Henna. 2013. Kunnat nuorisotakuun toteuttajina - Tampereen, Kangasalan ja Sastamalan edustajien näkemyksiä nuorisotakuun toteuttamisesta. Pro gradu. Tampereen yliopisto. <http://tampub.uta.fi/handle/10024/94665>. Viitattu 13.6.2016.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Valtakunnallinen työpajayhdistys 2015a. <http://www.tpy.fi/tyopajatoiminta-suomessa/tyopajatoiminta/>. Viitattu 24.10.2015.
- Valtakunnallinen työpajayhdistys 2015b. http://www.tpy.fi/mika_on_tpy/historiaa/. Viitattu 24.10.2015.
- Valtakunnallinen työpajayhdistys 2015c. <https://tpy-fi-bin.directo.fi/@Bin/e9b8ce376b4a8959d6ce9e860f2cca53/1415804119/application/pdf/393627/Kuntamarkkinat%202014%20Sosiaalista%20kuntoutusta%20ty%C3%B6pajoilta..pdf>. Viitattu 20.10.2015.
- Valtiontalouden tarkastusvirasto 2014. https://www.vtv.fi/ajankohtaista/tiedotteet/2014/taloustaantuma_kampitti_nuorisotakuun.5513.news Viitattu 20.9.2017.
- Webb, Stephen A. 2000. The Politics of Social Work: Power and Subjectivity. Critical Social Work 2000 Volume 1, No 2. <http://www1.uwindsor.ca/criticalsocialwork/the-politics-of-social-work-power-and-subjectivity>. Viitattu 18.11.2017.

LIITE 1

Haastattelurunko

NUORISOTAKUU

Miksi nuorisotakuu tuli -> millaiseen tarpeeseen?

Miten nuorisotakuu toteutettiin käytännössä -> vastasiko tarpeeseen?

Mihin nuorisotakuu hävisi, miksi siitä ei enää puhuta $\neg$ -> muuttuiko/poistuiko tarve?

Miten nuorisotakuuta tulisi toteuttaa, jotta se palvelisi nuoria siten kuin on ohjeistettu?

SOSIAALINEN KUNTOUTUS

Miten sosiaalisen kuntoutuksen tarve näkyy asiakkaissa?

Onko sosiaalinen kuntoutus vain sosiaalihuollon palvelua?

Pystyttekö osallistumaan asiakkaan kokonaisvaltaiseen tukemiseen ja tekemään yli hallintorajojen kanssa yhteistyötä muiden toimijoiden kanssa? Miten?

TE-toimistolle: Onko Sosiaalihuoltolain tunteminen tärkeää työssänne?

STARTTIVALMENNUS

Miten starttivalmennus koetaan teidän palveluissa? Onko se tunnettua?

Starttivalmennuksen tavoitteena on realististen suunnitelmien tekeminen ja tavoitteiden asettaminen yhdessä asiakkaan kanssa. Onko tämä palveluissanne tunnistettua ja teidän tavoitteenne mukainen tavoite?

Millaisia nuoria ohjaatte työpajan starttivalmennukseen?

MUUTA

Onko nuorisotakuu unohdettu?

Ohjaamot?